

Manažment v teórii a praxi

on-line odborný časopis
o nových trendoch
v manažmente

<http://mtp.euke.sk/>

PHF EU
ISSN 1336-7137

ročník 15, 2019
číslo 4

Manažment v teórii a praxi

on-line odborný časopis o nových trendoch v manažmente

ISSN 1336-7137

Odborné zameranie

Zámerom časopisu je vytvoriť priestor pre autorov z vedecko-výskumných a vzdelávacích inštitúcií, ako aj pre autorov z podnikovej praxe, ktorí sa chcú podeliť so svojimi výsledkami výskumov, skúsenosťami, postrehmi. Časopis publikuje odborné recenzované príspevky, analýzy, komentáre a diskusie z oblasti podnikového manažmentu, manažmentu organizácií verejnej správy, strategického riadenia podniku, personálneho manažmentu, manažmentu výrobného procesu, manažmentu zmien, manažmentu kvality, organizačnej kultúry, manažmentu znalostí, vzdelávania, informačného manažmentu, informačných systémov a technológií v riadení a pod.

REDAKCIA

Redakčná rada

Dr. h. c. prof. RNDr. Michal TKÁČ, CSc.

prof. Ing. Petr DOUCEK, CSc.
prof. Ing. Bohuslava MIHALČOVÁ, PhD., PhD., EUR ING.
prof. Ing. Michal PRUŽINSKÝ, CSc.
doc. Ing. Emília DUĽOVÁ SPIŠÁKOVÁ, PhD.
doc. Ing. Peter MESÁROŠ, PhD.
doc. JUDr. Ing. Michal RADVAN, Ph.D.
doc. Ing. Bc. Petr SUCHÁNEK, Ph.D.
doc. Ing. Michal TKÁČ, PhD.

Šéfredaktorka 4/2019

Ing. Cecília Olexová, PhD.

Vydavateľ a adresa redakcie

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, Katedra manažmentu
Tajovského 13, 041 30 Košice, Slovenská republika
tel.: +421 55 722 31 11 fax: +421 55 623 06 20
<http://www.euke.sk> <http://mtp.euke.sk>

Dostupnosť

URL: <http://mtp.euke.sk>

Grafický návrh a redakčné spracovanie on-line

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, Katedra manažmentu

Jazyk vydania a periodicita

Redakcia prijíma na publikovanie príspevky v slovenskom, českom a anglickom jazyku.
Všetky príspevky sú recenzované.
Časopis vychádza štvrťročne.
Ďalšie vydanie: marec 2020.

Časopis neprešiel jazykovou úpravou.
Redakcia nenesie zodpovednosť za obsahovú a jazykovú stránku.

OBSAH 4/2019

BEZPEČNOSŤ V INFORMATIKE <i>Jaroslav DUGAS – Alexander TARČA – Vojtech FERENCZ – Marek HARGAŠ</i>	4
EKONOMICKÉ ZHODNOTENIE SYSTÉMU NAKLADANIA S ODPADMI <i>Martin BOSÁK – Alexander TARČA</i>	14
MEDZINÁRODNÉ DAŇOVÉ ÚNIKY V SR A VO SVETE <i>Eva MANOVÁ – Jana SIMONIDESOVÁ</i>	21
RIADENIE NÁKLADOV V PODNIKU <i>Marek MEHEŠ</i>	27
VPLYV VYBRANÝCH FAKTOROV NA FINANČNÚ ŠTRUKTÚRU PODNIKU <i>Renáta TURISOVÁ – Martin STAŠKO</i>	34
HODNOTENIE SLOVENSKÝCH VYSOKÝCH ŠKÔL <i>Petra SZARYSZOVÁ – Lenka ŠTOFOVÁ</i>	42
PREPOJENIE ŠKOLY A PRAXE NA PHF EU KOŠICE EXKURZIAMI <i>Martin MIZLA</i>	47
SOCIÁLNE SIETE AKO EFEKTÍVNY NÁSTROJ PROPAGÁCIE PHF EU V BRATISLAVE SO SÍDLOM V KOŠICIACH <i>Lenka ŠTOFOVÁ – Petra SZARYSZOVÁ</i>	51
METODIKA ODOVZDÁVANIA ZÁVEREČNÝCH PRÁČ DO IS AIS2 <i>Cyril ZÁVADSKÝ</i>	55
POHĽAD Z PRAXE NA PREPRAVNÚ SPOLOČNOSŤ DCK DOPRAVA, S. R. O. <i>Janka KOPČÁKOVÁ</i>	64
NÁSTROJE HODNOTENIA FINANČNEJ SITUÁCIE PODNIKU <i>Zuzana RUDÁŠOVÁ</i>	69
RECENZIA PUBLIKÁCIE „FINANČNÉ TRHY A INŠTITÚCIE“ <i>Emília DULOVÁ SPIŠÁKOVÁ</i>	77
SPRÁVA Z PODUJATIA „ŠPECIFIKÁ KOMUNIKÁCIE SÚČASNÝCH MANAŽÉROV V ŠTÁTOM A VEREJNOM SEKTORE“ <i>Cecília OLEXOVÁ</i>	79
SPRÁVA Z PODUJATIA „EDAMBA 2019“ <i>Terézia BARLAŠOVÁ</i>	80

BEZPEČNOSŤ V INFORMATIKE

SECURITY IN INFORMATICS

Jaroslav DUGAS – Alexander TARČA – Vojtech FERENCZ – Marek HARGAŠ

ABSTRAKT

Masovým zavádzaním počítačov do všetkých oblastí hospodárskeho a spoločenského života a intenzívnym vymieňaním programov medzi používateľmi sa vytvorila situácia veľmi priaznivá pre šírenie počítačových vírusov. Každý z nás môže vstupovať do Internetu takmer v akejkol'vek pozícii, môže posilať správy alebo publikovať svoje názory či natočené videá priamo na internetových stránkach, čiže sprístupňovať svoje súbory iným. Na zvýšenie bezpečnosti v informatike odporúčame dodržiavať určité zásady, ktoré by sme chceli vo svojom príspevku predstaviť.

Kľúčové slová: internet, bezpečnosť, počítačový vírus, ochrana, škodlivý softvér

ABSTRACT

The massive introduction of computers into all areas of economic and social life and the intensive exchange of programs among users has created a very favourable situation for the spread of computer viruses. Each of us can access the Internet in almost any position, send messages or publish our opinions or videos directly on the website, making our files available to others. To increase security in computer science, we recommend following certain principles that we would like to present in our paper.

Key words: internet, security, computer virus, protection, malicious software

JEL KLASIFIKÁCIA: O80

ÚVOD

Pre podnikového manažéra je veľmi dôležité, aby informácia, ktorá k nemu prichádza, bola vždy kvalitná, bez chýb, aby spĺňala jeho potreby a hlavne aby bola „bezpečná“, t. z. nezavírená, aby nebola infiltrovaná nejakým škodlivým, obťažujúcim programom. Pojem vírus sa zapísal do podvedomia ľudí najviac, a preto sa najčastejšie pre akýkoľvek typ infiltrácie používa práve toto označenie, bez ohľadu na to, či je to naozaj vírus alebo trójsky kôň či červ. Jednoznačné určenie, o aký typ infiltrácie ide, je pomerne náročné, pretože jednotlivé druhy infiltrácií sa navzájom prelínajú a tak nie je možné stanoviť jednoznačné zaradenie. Využívajú sa tak rôzne kategórie označujúce jednotlivé typy infiltrácií. Vírus je teda program, ktorý sa pripája k iným programom alebo údajom a stáva sa ich súčasťou. Je schopný preniknúť do operačného systému alebo používateľského programu, pripojiť sa k nemu a na ňom potom parazitovať. Program, ktorý je postihnutý (napadnutý) vírusom, môže byť nakazený, chorý alebo mŕtvy. Vírus je v zásade schopný: rozmnožovať sa, maskovať sa a škodiť.

Počet vírusov neustále narastá, zároveň však mnohé z nich aj zanikajú. Aby sme pochopili, ako vírus funguje, predstavme si, že do počítača sa nejakým spôsobom dostal
MANAŽMENT V TEÓRII A PRAXI, roč. 15, 2019, č. 4
ISSN 1336-7137

nakazený program. Akonáhle nakazený program aktivujeme (spustíme), nezačne sa vykonávať kód programu, ale kód vírusu. (Kokles – Romanová, 2018)

1. Škodlivé programy

Pomenovanie „vírus“ je veľmi priliehavé, lebo v súvislosti so softvérovými vírusmi je zmysluplné hovoriť o „nakazených“ a „chorých programoch a počítačoch“, o „diagnostikovaní vírusov“, o „liečení programov“. Stále častejším využívaním bežne dostupných IKT sa vytvára aj väčší priestor na infiltráciu škodlivými a obťažujúcimi programami. „Počítačová infiltrácia“ je pojem, ktorý označuje akékoľvek neoprávnené vniknutie do počítačového systému. Škodlivé programy sa označujú jednotným pojmom „MALWARE“ (MALicious softWARE – škodlivý softvér). Škodlivé programy možno identifikovať na základe charakteristických znakov a následne zaradiť do jednotlivých skupín či kategórií, ktoré sú vytvorené na základe spoločných znakov malware. Odhaliť napadnutie systému malwarom možno využitím rôznych techník na zabezpečenie informačnej bezpečnosti, najčastejšie antivírusovým programom, ktorý detekuje infiltráciu a ponúkne riešenie na elimináciu napadnutia. Cieľom škodlivého, nežiaduceho a obťažujúceho softvéru je vniknutie do systému a jeho poškodenie. Malware možno systematicky zaradiť do jednotlivých kategórií podľa spoločných znakov, ktoré slúžia na presné vymedzenie a identifikovanie jednotlivých typov malwaru. Podmienkou, na základe ktorej sa vírus rozhoduje, či sa rozmnoží alebo či uškodí, býva (Kokles – Romanová, 2018):

- dosiahnutie daného dátumu a/alebo času,
- uplynutie časového limitu,
- údaj z generátora náhodných čísiel,
- absolvovanie daného počtu aktivácií,
- vytvorenie istého počtu potomkov a pod.

V čase od prenesenia nakazeného programu na nenakazený počítač až do ochorenia počítača plynie inkubačná doba. Vírus sa rozmnožuje, ale neškodí. Pokiaľ sa vírus neprejavuje nejakými výpiskami alebo obrázkami, dozvie sa používateľ o ňom až na základe škôd, ktoré vírus napáchal. Vtedy je už počítač zamorený mnohými kópiami vírusu, časť údajov a programov môže byť nenávratne stratená, a nevie sa, koľko ďalších počítačov mohol používateľ nakaziť tým, že poskytol kópie nakazených programov používateľom iných počítačov. Práve pre schopnosť rozmnožovať sa sa vírusy javia používateľom ako najrozšírenejšie infiltračné prostriedky. Škodlivé programy počas svojho životného cyklu vykonávajú množstvo činností. Poradie vykonávaných činností býva u každého malware individuálna a aktivované sú len niektoré činnosti. Medzi všeobecne vykonávané činnosti malware patrí (Kokles – Bolek, 2013):

- nainštalovanie sa do pamäte,
- prevzatie kontroly nad hosťiteľom,
- prevedenie testu na podmienku spustenia škody,
- vykonanie záškodníckej činnosti,
- nájdenie miesta pre vytvorenie svojej kópie,
- kontrola, či vybrané miesto už kópiu neobsahuje,
- vloženie svojej kópie,
- uskutočnenie úpravy napadnutého miesta,
- a po detekcii eliminácia ich činností a následné odstránenie.

Škody, ktoré vírusy spôsobujú, sú rozličné: znehodnotenie (umŕtvenie) nakazeného programu, vymazanie jedného alebo viacerých súborov, preformátovanie pevného disku.

Rozmnoženie vírusu spočíva v tom, že vírus nájde v počítači (nenakazený) program, vloží do neho svoju kópiu, modifikuje kód tohto programu tak, aby po jeho odštartovaní získala riadenie najprv do neho vložená kópia vírusu, takže novonakazený program po aktivovaní slúži ako ďalší zdroj nákazy. Počet kópií, ktoré dokáže vírus vytvoriť, a rozsah škôd, ktoré dokáže spôsobiť, závisia od toho, ako dlho môže nerušene pôsobiť. Aby bola táto doba čo najdlhšia, vírusy bývajú do istej miery schopné maskovať svoju prítomnosť a dôsledky svojej činnosti v počítači. Je bežné, že vírus (Kokles – Romanová, 2018):

- testuje nosič na ochranu proti zápisu, takže nevyvolá chybovú správu o porušení ochrany,

- sa snaží čo najmenej alebo vôbec nepredlžovať nakazené programy alebo súbory,
- vráti pôvodný čas a dátum aktualizácie súboru, ktorý sa mu podarilo nakaziť,
- sa snaží minúť čo najmenej procesorového času,
- sa snaží vyvolať čo najmenej diskových operácií, skrátka býva implementovaný tak, aby ho (nepoučený a nevybavený) používateľ zbadal čo najneskôr, prípadne vôbec.

Škodlivý program (malware) možno zdeliť do viacerých skupín podľa rôznych hľadísk, napr. (Kokles – Bolek, 2013):

A. podľa oblasti napadnutia (parazitovania):

- boot vírusy – sú umiestnené v systémovej oblasti disku, v boot sektore pamäťového zariadenia, ktorým je boot sektor USB (flash) disku alebo MBR (Master Boot Record) pevného disku. Tým sa zaručí, že vírus sa aktivuje automaticky pri štarte systému, kde zdrojom aktivácie je napadnuté pamäťové zariadenie. Po aktivácii vírusu môže dôjsť počas prenosu dát k infiltrácii každého prenosného pamäťového zariadenia nechráneného proti zápisu.
- súborové vírusy – ich zdrojom napadnutia sú spustiteľné súbory (.exe, .com, ...) alebo súbory so spustiteľným kódom (.bin, .ovl, ...). V súčasnosti sú najrozšírejšími typmi vírusov. Cieľom tohto typu vírusov je napadnutie súboru, prevedenie pôvodného kódu hostiteľa a následná reprodukcia na iný vhodný súbor. Napadnutie a následné prepísanie kódu sa môže uskutočniť 3 metódami:
 - prepend – vírus sa po aktivácii infiltruje pre program,
 - append – vírus sa naviaže za hostiteľský program,
 - insert – program je rozložený na časti, medzi ktoré sa vloží vírus.
- makrovírusy – ide o vírusy, ktoré dokázali infiltrovať aj iné ako súborové a boot súbory. Makrá sú bežnou súčasťou kancelárskych balíkov a umožňujú ich efektívnejšie využívanie a rozširujú funkcionality jednotlivých aplikačných programov. Zároveň sú makrá aj zneužívané za účelom ich modifikácie s cieľom manipulácie s dátami aplikácie alebo počítača. Objektom infiltrácie sú najrozšírejšie kancelárske balíky, napr. Microsoft Office. Tieto vírusy sú schopné vlastnej reprodukcie z jedného dokumentu do druhého.

B. podľa pamäťovej rezistentnosti:

- pamäťovo rezistentné – po aktivácii infiltrovaného súboru sa škodlivý program uloží v operačnej pamäti počítača. Z tejto časti pamäti malware pozoruje činnosť používateľa, automaticky napadá nové hostiteľské programy, a pokiaľ ide o boot vírus, tak infiltruje nové pamäťové zariadenia,
- pamäťovo nerezistentné – tieto typy vírusov sa neukladajú v pamäti počítača, ale po aktivácii spustením infikovaného programu najskôr vykonajú svoju

prioritu (najčastejšie ide o rozmnoženie sa), a potom pokračuje samotný program.

C. podľa schopnosti reprodukcie:

- reprodukuje sa – ide o škodlivé programy, ktoré sa po aktivácii automaticky rozmnožujú a pripájajú k iným hostiteľom, napr. vírus,
- nereprodukuje sa – na rozdiel od predchádzajúcej skupiny nemajú schopnosť sebareplikácie a infekcie súborov. Po ich aktivácii vykonávajú činnosť, ktorá je ich prioritou, napr. trójsky kôň.

D. podľa vykonávanej činnosti:

- deštruktívna – poškodzuje dáta a zariadenia,
- nedeštruktívna – vizuálne a akustické prejavy, ktoré nepoškodia dáta pamäťových zariadení,
- sociálne inžinierstvo – je spôsob narušenia súkromia, osobných údajov, dôverných informácií na základe cielenej manipulácie,
- warez – trestná činnosť šírenia a vytvárania prostriedkov na odstránenie ochranných prvkov na chránenie autorských diel,
- underground – neoficiálne a neformálne skupiny, ktoré vznikajú za účelom prenikania do systémov zo zvedavosti, nie s cieľom poškodenia systému.

E. podľa typu infiltrácie:

- normalizovaný – štandardný, ktorý infiltruje vybraný súbor. Môže byť detekovaný antivírusovým programom a odstránený.
- stealth – ide o maskovanie prítomnosti škodlivého programu falšovaním údajov a modifikáciou niektorých činností. Škodlivé programy s touto vlastnosťou sa dokážu ukryť pred antivírusovými programami.
- rootkit – je špeciálna vlastnosť škodlivých programov skryť sa v napadnutom systéme, a tak uniknúť detekcii využitím zraniteľných miest v operačnom systéme využitím tzv. modulu Kernel.

Najčastejšie sa vyskytujúca typológia škodlivých programov v súčasnosti zahŕňa tieto druhy malware (Kokles – Bolek, 2013):

- **vírusy** – majú všetky formy parazitizmu, rezistentnosti a majú schopnosť pasívnej reprodukcie, čiže šírenia sa kopírovaním infikovaného súboru. Často sú označované aj ako parazitné vírusy, lebo sa šíria spolu so súborom bez toho, aby ho akokoľvek poškodili, avšak najčastejšie ich hlavnou činnosťou je deštrukcia.
- **červ** – nerozširuje sa kopírovaním infikovaného súboru, ale reprodukuje sa aktívne, rozosielením svojich replík pomocou Internetu, resp. lokálnej siete. Pri infikovaní nových počítačov červy využívajú bezpečnostné diery operačných systémov, preto najzákladnejšou ochranou je firewall. Súčasťou červa môže byť aj iný typ škodlivého programu, napr. backdoor. Svojou deštruktívnou činnosťou spôsobí zahltenie komunikačných kanálov, nevynímajúc podnikové lokálne siete. Prvýkrát identifikovaný červ bol tzv. Morrisov červ, ktorý v roku 1989 dokázal zahltiť veľkú časť internetovej siete. Červy sú antivírusovými programami označované ako WORM, napr. Melissa, Klez, BugBear, W32/Kedex-F, Zotob a iné.
- **backdoor (zadné dvierka)** – je aplikácia typu klient-server, ktorá označuje neautorizovaný vzdialený prístup autora do počítača. Samotná aplikácia nie je deštruktívna, keďže sa tieto aplikácie využívajú na vzdialený prístup a pomoc užívateľom. Všetko záleží na útočníkovi, ktorý využije backdoor pre svoj prospech, resp. zneužije informácie, vtedy už hovoríme o sociálnom inžinierstve.

- **spyware (špión)** – je škodlivý program, ktorý odosiela informácie útočníkovi bez vedomia používateľa. Na rozdiel od backdooru posiela tvorcu spywaru štatistické údaje, prehľady navštívených stránok alebo nainštalovaných programov. Táto činnosť je často označovaná ako cielená so snahou využitia informácií priamo od používateľa pre tvorbu nových aplikácií. Nikto však nie je schopný zaručiť, že tieto informácie nebudú zneužit.
- **hoax (patologický mail)** – je patologická, poplašná, nepravdivá správa. Pri svojej reprodukcii využíva dôverčivosť používateľov, ktorí túto správu preposielajú ďalším používateľom komunikačných kanálov, ktorými sú predovšetkým e-mail a sociálne siete. Hoax sa zameriava najmä na šírenie fámy o šírení škodlivých programov a ich spoločným znakom je žiadosť o okamžité preposlanie ďalším používateľom.
- **adware (reklama)** – je aplikačný program, ktorého cieľom je sťahovanie reklamných, propagačných materiálov, či už so súhlasom alebo bez súhlasu používateľa. Často sú to reklamné dialógové okná zobrazujúce sa pri prezeraní internetových stránok. Jeho činnosť nie je deštruktívna, ale obťažujúca.
- **trójsky kôň** – je škodlivý program, ktorý nemá schopnosť reprodukcie. Ide predovšetkým o spustiteľný súborový škodlivý program, ktorý sa vydáva za užitočný, ale po aktivácii môže mať deštruktívne následky podľa cieľa infiltrácie, napr. odstránenie súborov, sformátovanie pevného disku a iné. Metodika odstránenia trójskeho koňa je detekcia pomocou antivírusového programu a následné odstránenie infikovaného súboru.
- **retrovírusy** – sú škodlivé programy, ktoré spôsobujú deštrukciu a deaktivovanie antivírusových programov,
- **phishing** – ide o aktivitu sociálneho inžinierstva. Cieľom je získať osobné, citlivé informácie o používateľovi, napr. heslo, maskovaním sa za dôveryhodnú spoločnosť alebo osobu prostredníctvom e-mailu. E-mailová správa obsahuje odkaz na formulár, ktorý vyžaduje od používateľa otvoriť odkaz a zadať dôverné informácie. Najčastejšie ide o bankové údaje. Po otvorení odkazu je používateľ presmerovaný na cudzí server, kde sa daný formulár podobá na obvykle používaný formulár dôveryhodnej banky. Názov pochádza od slova rybárčenie alebo zber hesiel rybárčením. Súčasťou takejto správy býva aj hoax, ktorý zdôrazňuje nutnosť okamžitého zadania a odoslania informácií.
- **pharming** – tiež ide o formu sociálneho inžinierstva, ale na rozdiel od phishingu nevyužíva e-mailovú komunikáciu, ale priamo portál elektronického bankovníctva. Po otvorení internetovej stránky internetbankingu vybranej banky aplikačný program presmeruje používateľa na cudzí server, kde odošle dôverné informácie o hesle, PIN kóde platobných kariet.

Z ďalších druhov škodlivého softvéru môžeme uviesť napr. tieto (Kokles – Romanová, 2018):

- **trpaslíci** – softvéroví trpaslíci priamo neškodia, cieľom ich existencie je spríjemniť používateľovi aspoň niektoré momenty pri práci s počítačom, poskytnúť dobrú radu alebo službu. Môžu, ale nemusia sa rozmnožovať. Pokiaľ nie sú veľmi vtieraví, nepotrebujeme proti nim žiadne prostriedky.
- **škriatkovia** – škriatok nie je tak mierumilovný ako trpaslík, ale ani tak zákerný ako vírus. Existuje preto, aby si z používateľa robil vtíp, recesiú, alebo urobil menšiu neplechu.
- **bomby a míny** – sú najstaršími infiltračnými prostriedkami. Bomby sú súčasne základnými prostriedkami počítačovej kriminality. Časovaná (alebo logická) bomba je

kus kódu, ktorý páchatel' dostane do programu alebo do operačného systému, ktorý vybral ako cieľ útoku. Po uplynutí nejakého času alebo splnení nejakej podmienky (napr. výpočet polročných odmien) spôsobí kód bomby nejakú deštruktívnu akciu: znehodnotenie programu, vymazanie dát, likvidáciu operačného systému. Bombu používajú často jednotlivci ako prostriedok pomsty, vydierania alebo teroru voči organizácii. Softvérová bomba je útočným prostriedkom. Mína funguje v podstate rovnako ako bomba. Podobne ako ozajstná mína, aj softvérová mína slúži ako prostriedok aktívnej ochrany skutočných alebo domnelých práv jednotlivca, skupiny alebo organizácie. Typickým je použitie míny na ochranu softvérového produktu pred neautorizovaným použitím. Napríklad kompilátor, odovzdaný používateľovi na odskúšanie ešte pred uzavretím dohody o predaji, môže byť zamínovaný. Ak používateľ prekročí dohodnutý počet aktivácií alebo dohodnuté obdobie skúšobného používania, kompilátor bude mínou zničený. Ani bomby ani míny sa nerozmnožujú, nemajú replikačný algoritmus.

2. Ľudské infiltrácie

Pojmom ľudské infiltrácie sú označované osoby, ktorých cieľom je získať neoprávnený prístup k informačným systémom (IS) alebo odcudzenie hardvéru potrebného pre zabezpečenie chodu IS. Ľudské infiltrácie ohrozujú všetky systémy rozličných platforiem. Aj tu sa stretávame s niekoľkými skupinami záškodníkov (Kokles – Romanová, 2018):

- prienikár – cieľom prienikára je dostať sa do zabezpečeného IS a úmyselne tam nechať za sebou stopy. Občas prienikár poškodzuje aj údaje v informačnom systéme. Prienikári sú veľkou hrozbou v sieťach WAN (napr. Internet), kde je možnosť vzdialeného prístupu do IS. Skúsenosti z USA ukazujú, že pred prienikármi nie sú úplne bezpečné ani supertajné IS vojenského a jadrového sektora. Nepříjemným faktom je celosvetové spojenie hackerov prostredníctvom Internetu s rýchlym tokom informácií o nových spôsoboch prieniku do IS.
- zlodej hardvéru – zlodej chce získať hardware informačného systému. Pritom dochádza aj k strate údajov, ktoré sú na ukradnutom hardware. Osobitný problém vzniká, ak sa ukradnú aj všetky médiá, kde sú záložné kópie údajov. Skupinou výrazne ohrozenou zlodejmi sú majitelia notebookov, ktorí na nich často majú dôležité, no nechránené údaje. Tie sa potom často zneužívajú.
- deštruktor – cieľom deštruktora je úmyselne poškodiť informačný systém z osobných, politických motívov, nekalej konkurencie, maskovania inej protiprávnej činnosti. Inou možnosťou je, že deštrukcia IS je neplánovaným dôsledkom deštruktívnej akcie proti iným objektom alebo subjektom. Deštrukcia sa môže viesť proti hardwaru, softwaru, záložným kópiám a kvalifikovanej obsluhu. Asi najnebezpečnejšie je malé, ťažko detekovateľné, zmysluplné poškodenie údajov. Z hľadiska ochrany je veľkým problémom, ak je deštruktor znútra organizácie (a na vyššom poste) a pozná chod IS.
- akvizítor – získava kópie dôležitých údajov. Zvyčajne nemožno získanie kópií fyzicky pozorovať. Niekedy pri snahe zakryť stopy simuluje poškodenie IS deštrukciou – požiarom, vytopením, elektrickým skratom. Zvyčajne to býva interný pracovník organizácie. Externí akvizítori bývajú väčšinou profesionáli. Akvizícia je často aj ťažko právne dokázateľná a stíhateľná.
- modifikátor – usiluje sa modifikovať údaje v informačných systémoch vo svoj prospech alebo v cudzí neprospech. Tieto modifikácie sa zvyčajne zistia až po dlhšom čase. V poslednom období sú vo svete cieľom modifikátorov najmä bankomaty a systémy pre homebanking.

3. Ochrana pred škodlivými programami

Vo všeobecnosti pozostáva ochrana pred škodlivými programami z 3 skupín činností – prevencia, liečba, rekonvalescencia. Pri detailnejšom pohľade na vykonávané čiastkové činnosti môžeme obranu proti infiltračným prostriedkom a ich účinkom rozdeliť do týchto fáz (Kokles – Romanová, 2018): prevencia; detekcia; prvá pomoc; zotavenie; protipatrenia.

1. Prevencia

Úlohou protiinfiltračnej prevencie je znížiť riziko výskytu infiltrácie a pomôcť čím skôr eliminovať škody, ak k infiltrácii predsa len príde. Zásady jej uplatňovania sú nasledovné:

- nespúšťať podozrivé nepreverené programy,
- pamäťové nosiče používať čo najmenej bez ochrany proti zápisu (vyžaduje sa hardvérová ochrana),
- obozretnosť pri manipulácii s vlastnými pamäťovými zariadeniami do iných počítačov alebo pri cudzích pamäťových médiách do svojho počítača,
- pravidelne kontrolovať, či neboli neoprávnene modifikované systémové a stabilné používateľské súbory,
- neatvárať maily, ktorých odosielateľa nepoznáme, ktorých obsah je cudzojazyčný a podozrivý,
- pozornosť pri prezeraní internetových stránok a používaní rôznych programov,
- informovanosť o vzniku nových hrozieb,
- systematicky robiť aspoň dve generácie záložných (archívnych) kópií pamäťových médií, systematicky používať existujúce preventívne softvérové prostriedky proti známym triedam infiltračných prostriedkov, ako sú napr. vakcíny,
- pravidelná aktualizácia jednotlivých programov, hlavne operačného systému, legálne verzie softvéru.

2. Detekcia

Úlohou detekcie je zachytiť výskyt infiltrácie čo najskôr, aby vznikli čo najmenšie škody. Identifikovať infiltráciu počítača dokáže aj skúsený používateľ, je to však hlavnou úlohou antivírusového programu. Za týmto účelom treba stále sledovať výskyt zvláštnych symptómov, ako sú:

- výskyt nezvyčajných oznamov a obrázkov,
- dlhá doba spúšťania programov,
- abnormálne dlhé doby odoziev programov,
- nevysvetliteľné aktivity na diskových pamätiach,
- bezdôvodné zmeny veľkosti programov, nevysvetliteľné zmeny času/dátumu poslednej aktualizácie súborov.

Detekcia vykonávaná antivírusovým programom využíva všeobecné antivírusové techniky (Kokles – Bolek, 2013):

- porovnávací test – s inštaláciou antivírusového programu sa vytvorí databáza informácií o súboroch na pevných diskoch počítača. Následne sa vykonáva komparácia veľkosti spustiteľných súborov s údajmi zapísanými v databáze. Odchýlky vyvolajú reakciu poplachu vzniku nákazy.
- heuristická analýza – ide o analýzu, ktorá je nezávislá od vírusovej databázy. Ide o precíznu analýzu obsahu súborov na pevných diskoch s analýzou rôznych podozrivých častí kódov. Ak antivírusový program zistí podozrenie, emuluje činnosť počítača v súvislosti s napadnutým programom. Následne po detekcii sa podozrivý kód

komparuje s vírusovou databázou; ak databáza obsahuje podobný kód, meno škodlivého programu je známe. Ak nie, malware je označený ako neznámy.

- skenovanie – ide o prehľadávanie súborov a vzájomnú komparáciu s vírusovou databázou daného antivírusového programu. Pri tomto postupe je dôležité pravidelné aktualizovanie vírusovej databázy; ak typ škodlivého programu nie je v databáze, antivírusový program nie je schopný ho detekovať.
- rezidentné skenovanie (rezidentný štít) – rezidentný antivírusový program je súčasťou operačnej pamäte po štarte počítača. Program monitoruje činnosť počítača a pri nezvyčajných činnostiach, resp. modifikáciách ihneď upozorní na infiltráciu.

Súčasný antivírusový programy využívajú viaceré z uvedených techník. Neustály technologický pokrok umožňuje integráciu rezidentných štítov priamo do operačnej pamäte RAM a využitie nových, účinnejších techník.

3. Prvá pomoc

Žiadna prevencia nie je tak dokonalá, aby úplne vylúčila možnosť infiltrácie. Ak užívateľ nevlastní antivírusový program a rozpoznal, že došlo k infiltrácii, je potrebné ihneď ukončiť prácu so všetkými programami a pamäťovými médiami, ktoré sú v počítači práve aktívne, alebo ktoré mohli byť už predtým infiltrované, a vyhľadať odbornú pomoc. Až do vyriešenia prípadu neaktivovať žiaden z odstavených programov (ani operačný systém), aby sme zabránili ďalším škodám. Ak je infiltrácia oznámená antivírusovým programom, tento program pri jej oznámení navrhne aj riešenie problému, napr. liečenie infikovaného súboru, karanténu alebo úplné odstránenie napadnutého súboru.

4. Zotavenie

Úlohou tejto fázy je čo najrýchlejšie prejsť na riadnu prevádzku počítača, k čomu slúži:

- očista, t. j. odstraňovanie zdrojov infiltrácie,
- obnova, t. j. eliminácia škôd spôsobených infiltráciou.

5. Protiopatrenia

Cieľom protiopatrení je zabrániť infiltrácii počítača. Protiopatrenia v zásade rozlišujeme:

- necielené – neustála prevencia, zálohovanie dát,
- cielené – inštalácia, resp. výmena antivírusového programu,
- aktívne – neustála aktualizácia (update) a upgrade systémov, vakcinácia – neinfikovaný súbor sa „zaočkuje“, predĺži o krátky kontrolný program, ktorý ho po infiltrácii škodlivým programom odstráni a zrekonštruje súbor do pôvodného stavu.

V istom štádiu vývoja výpočtovej techniky sa objavili mnohopoužívateľské a multiprogramové operačné systémy. Spolu s nimi vznikol aj pojem ochrany. Chránené sú programy navzájom medzi sebou; operačný systém pred programami a súbory pred neoprávneným prístupom. Chránenie je predovšetkým záležitosťou operačného systému a je podporované aj hardvérovo. Keďže riziko narušenia alebo straty programov a dát je vysoké aj bez infiltrácie, existuje množstvo softvérových programov na vytváranie záložných kópií súborov. Veľa z nich je štandardnou súčasťou operačného systému. Pri vhodnom režime archivovania súborov sa používateľ počítača dostatočne zabezpečuje pred mnohými nepriaznivými vplyvmi – chybou obsluhy, poruchou hardvéru, chybou v softvéri, výpadkami napájania, materiálou chybou pamäťového média – a aj pred škodami z infiltrácie. (Hanák, 2005)

Zvláštne kontroly – protiinfiltračné prostriedky tejto skupiny sú detekčné. Ich úlohou je (Kokles – Romanová, 2018):

- detekcia neporušenosti programov pri každej aktivácii programu a pri zavádzaní operačného systému,
- detekcia pokusov o aktiváciu neschválených programov,
- detekcia pokusov o vykonanie privilegovanej operácie neschváleným programom (napríklad pokus fixovať program v operačnej pamäti alebo formátovať disk),
- detekcia pokusov o aktiváciu podozrivých programov.

Používanie týchto zvláštnych detekčných programov znamená prácu navyše. Používateľ si musí udržiavať aktuálny stav zoznamu schválených programov a údajov o nich (napríklad kontrolný súčet), a zoznamu podozrivých programov. Spoľahlivosť zoznamu podozrivých programov zase závisí od včasného prísunu údajov o nových infiltračných prostriedkoch, ktoré sa v súčasnosti už počítajú na stovky.

Diagnostiká, lieky, vakcíny – softvérové lieky slúžia ako prvá pomoc, softvérové diagnostiká a vakcíny sú prostriedky protivírusovej prevencie. Diagnostiká sú programy, ktoré dokážu v danom programe alebo danej množine detekovať prítomnosť istého vírusu alebo vírusov istej triedy. Všetky diagnostiká sa doporučuje aplikovať na všetky zvonka získané programy. Vakcíny sú programy, ktoré za istých predpokladov dokážu nasimulovať danému programu alebo danej množine programov prítomnosť istého vírusu alebo istej triedy vírusov. Takého programy nie sú potom napádané istými vírusmi, javia sa voči nim ako imúnne. Lieky sú programy, ktoré dokážu to isté čo diagnostiká a navyše ešte chorý program vyliečiť, t. j. rekonštruovať jeho pôvodný tvar. Mŕtvy program sa vyliečiť nedá. Za istých predpokladov sa môže program po vyliečení stať imúnny voči vírusu, ktorý bol z neho liekom odstránený. (Kokles – Romanová, 2018)

ZÁVER

Najsilnejšou zbraňou proti počítačovým vírusom (a infiltráciám vôbec) je premyslená prevencia podporovaná kvalitným antivírusovým programovým vybavením. Programové prostriedky sú základnými a najviac používanými antivírusovými produktami. Trh so softvérovými riešeniami na ochranu pred škodlivými programami ponúka rôzne antivírusové programy, ktoré sa líšia predovšetkým spôsobom dostupnosti a šíriteľnosti programu (freeware, shareware a freemium). Antivírusov sa v súčasnosti predáva veľa. Vo všeobecnosti by mal každý takýto program zvládať opraviť/vyliečiť alebo úplne odstrániť z počítača či iného zariadenia vírus, premiestniť škodlivý softvér do karantény, alebo byť schopný zmazať infikovaný súbor aj so samotným vírusom. Veľmi dôležitá je pravidelná kontrola a aktualizácia, ktorá vírusovú databázu neustále oživuje.

LITERATÚRA

- HANÁK, I. 2005. *Moderní počítačové viry*. 3. vydání. [online] Hradec Králové : Univerzita Hradec Králové, 2005. 110 s. [cit. 18. 12. 2019] Dostupné na: http://www.cmsps.cz/~marlib/bezpecnost/viry/velka_kniha_o_virech.pdf
- KOKLES, M. – BOLEK, V. 2013. Hrozby počítačovej kriminality. In *Manažment v teórii a praxi: online odborný časopis o nových trendoch v manažmente*. [online] 2013, roč. 9, č. 3, s. 4-16. ISSN 1336-7137. [cit. 12. 9. 2019] Dostupné na: <http://mtp.euke.sk/wp-content/uploads/2014/03/MTP-3-2013.pdf>

- KOKLES, M. – ROMANOVÁ, A. 2002. *Informačný vek*. 2. vydanie. Bratislava: SPRINT vrfa, 2002. 305 s. ISBN 80-89085-09-1.
- KOKLES, M. – ROMANOVÁ, A. 2014. *Informatika*. Bratislava: Sprint dva, 2014. 243 s. ISBN 978-80-89710-13-3.
- KOKLES, M. – ROMANOVÁ, A. 2018. *Informatika*. 2. rozšírené a prepracované vydanie. Bratislava: Sprint 2, 2018. 245 s. ISBN 978-80-89710-40-9.

INFORMÁCIE O AUTOROCH

Ing. Jaroslav Dugas, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
Tajovského 13, 041 30 Košice
Katedra informačnej a jazykovej komunikácie
tel.: +0421(0)55 / 722 31 11
fax.: + 0421(0)55 / 623 06 20
e-mail: jaroslav.dugas1@euke.sk

Ing. Alexander Tarča, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
Tajovského 13, 041 30 Košice
Katedra informačnej a jazykovej komunikácie
tel.: +0421(0)55 / 722 31 11
fax.: + 0421(0)55 / 623 06 20
e-mail: jaroslav.dugas1@euke.sk

doc. Ing. Vojtech Ferencz, PhD.

Technická univerzita v Košiciach
Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií
Park Komenského 19, 043 84 Košice
e-mail: vojtech.ferencz@gmail.com

Ing. Marek Hargaš

Štatistický úrad Slovenskej republiky
Miletičova 3
824 67 Bratislava
marek.hargas@hotmail.com

EKONOMICKÉ ZHODNOTENIE SYSTÉMU NAKLADANIA S ODPADMI

ECONOMIC ASSESSMENT OF THE WASTE MANAGEMENT SYSTEM

Martin Bosák – Alexander Tarča

ABSTRAKT

V predložennom príspevku je analyzované ekonomické zhodnotenie systému nakladania s odpadom v riešenej oblasti. Zároveň je tu uvedený návrh riešenia deficitu odpadového hospodárstva obcí.

Kľúčové slová: odpad, obec, nakladanie, odpadové hospodárstvo, náklady

ABSTRACT

The submitted paper analyzes the economic evaluation of the waste management system in the area. At the same time, there is a proposal to address the deficit of municipal waste management.

Key words: waste, municipality, disposal, waste management, costs

JEL KLASIFIKÁCIA: A13

ÚVOD

V súčasnosti s narastajúcim počtom ľudí vo svete a zväčšovaním osobnej spotreby jednotlivca, sa zvyšuje aj množstvo vyrobeného spotrebného tovaru, a tým pádom sa vo svete zvyšuje aj množstvo vyprodukovaného odpadu, ktorý je neoddeliteľnou súčasťou existencie človeka. Neobnoviteľné zdroje energie na Zemi ubúdajú, a aj práve preto sa v rámci Slovenska a celej Európskej únie implementujú do zákonov a cieľov pre rôzne plány do budúcnosti také opatrenia, ktoré vnímajú odpad ako zdroj na ďalšie využitie, podporujú ochranu životného prostredia, zameriavajú sa na separáciu odpadov a dôraz sa kladie aj na predchádzanie vzniku odpadov.

V množstve komunálneho odpadu za rok na obyvateľa je Slovenská republika pod priemerom EÚ a pretrvávajú nepriaznivý stav v nakladaní s ním, pretože je vysoký podiel skládkovania a nízky podiel recyklácie.

V predložennom príspevku je analyzované ekonomické zhodnotenie systému nakladania s odpadom v riešenej oblasti.

1. CHARAKTERISTIKA RIEŠENEJ OBLASTI

S rastúcim počtom obyvateľov na Slovensku, ale aj vo svete, rastie dopyt po produktoch a službách, rozširujú sa mestá a dediny, a s tým súvisí aj neustále zvyšovanie množstva odpadov a znečisťovanie životného prostredia. Krajiny Európskej únie, ale aj zvyšku sveta sa snažia uplatňovať rôzne programy na ochranu životného prostredia a nakladania s

odpadmi, či zabránení ich vzniku. Neustále sú prijímané nové opatrenia a zákony na zefektívnenie nakladania s odpadmi, ich minimalizáciu, či recykláciu a samosprávy, inštitúcie, štáty alebo nadnárodné zoskupenia sa zaväzujú dodržiavať prijaté opatrenia a požiadavky. (Bosák, 2016)

Regionálne združenie obcí Hornád (spolu 17 obcí) vzniklo v roku 1992 ako dobrovoľné záujmové združenie obcí Abovského regiónu. Spoločne riešia rôzne problémy hospodárskeho a sociálneho rozvoja regiónu, otázky životného prostredia, spolupracujú pri kultúrno-spoločenských akciách, s mimovládnyimi organizáciami a tiež s obcami maďarského mikroregiónu Hegyköz. V obci Čaňa sídli Spoločný obecný úrad pre tieto obce. (Združ. Hornád, 2019)

Vybranú lokalitu tvorí 6 obcí okresu Košice-okolie: Čaňa (najväčšia obec), Valaliky (druhá najväčšia), Ždaňa, Kokšov – Bakša, Gyňov a Vyšná Myšľa.

Tabuľka 1: Vývoj počtu obyvateľov vo vybraných obciach v jednotlivých rokoch

Obec/Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Čaňa	5092	5129	5195	5285	5522	5577	5642	5750	5765	5836
Valaliky	3958	3982	4020	4106	4228	4211	4246	4264	4311	4367
Ždaňa	1322	1322	1329	1349	1372	1371	1376	1389	1396	1402
Kokšov-Bakša	1109	1128	1126	1117	1117	1142	1155	1174	1184	1207
Vyšná Myšľa	907	900	912	906	951	968	969	971	969	969
Gyňov	570	573	573	575	619	619	622	617	632	643

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2019

Z predchádzajúcej tabuľky vyplýva, že všetky skúmané obce majú na konci skúmaného obdobia vyšší počet obyvateľov ako na začiatku obdobia. Súvisí to hlavne so súčasným trendom, kedy sa ľudia z veľkých miest sťahujú opäť do dedín v blízkosti týchto veľkomiest, kde je väčší klúd a lepšie podmienky na život.

2. MNOŽSTVO VYPRODUKOVANÉHO KOMUNÁLNEHO ODPADU

V následnej tabuľke je uvedený prehľad o celkovom množstve vyprodukovaného KO na území skúmaných obcí v tonách za jednotlivé roky. Ako je vidieť, vo všetkých obciach sa množstvo KO neustále zvyšovalo počas posledných rokov (tento rast súvisí aj s rastom počtu obyvateľov), až na obec Kokšov-Bakša, ktorá v roku 2016 zaznamenala najnižšiu hodnotu vyprodukovaného množstva KO od roku 2012. Na druhú stranu má táto obec druhé najvyššie hodnoty KO na 1 obyvateľa zo všetkých skúmaných obcí, čo môžeme vidieť v tabuľke 2.

Tabuľka 2: Celkové množstvo vyprodukovaného KO v tonách

Obec/Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Čaňa	1088,86	1362,09	1507,88	1701,35	2666,03	1452,54
Valaliky	1058,36	975,26	997,13	1082,43	1130,94	1217,38
Ždaňa	-	258,04	500,09	642,54	268,74	651,9
Kokšov-Bakša	-	462,58	484,73	440,76	462,89	421,6
Vyšná Myšľa	-	-	151,66	163,42	191,15	189,42
Gyňov	-	-	118,92	120,01	123,35	137,37

Zdroj: Obecné úrady obcí, 2019

Tabuľka 3: Množstvo KO na 1 obyvateľa v jednotlivých obciach v kg

Obec/Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Čaňa	197,19	244,23	267,26	295,89	462,45	248,89
Valaliky	250,32	236,79	254,93	234,76	262,34	278,77
Ždaňa	-	188,21	363,44	462,59	192,51	464,98
Kokšov-Bakša	-	405,06	419,68	375,44	390,96	349,30
Vyšná Myšľa	-	-	156,51	168,30	197,27	195,48
Gyňov	-	-	191,19	194,51	195,17	213,64

Zdroj: Obecné úrady obcí, 2019

V tabuľke číslo 3 je uvedené množstvo vyprodukovaného KO na 1 obyvateľa obce za jednotlivé roky v kilogramoch. Z grafu vyplýva, že najviac kilogramov na obyvateľa k roku 2016 pripadá v obciach Ždaňa (464,98 kg) a Kokšov-Bakša (349,30 kg), ale aj v minulých rokoch mali výrazne vyššie hodnoty oproti ostatným obciam vysoko nad slovenským

MANAŽMENT V TEÓRII A PRAXI, roč. 15, 2019, č. 4
ISSN 1336-7137

priemerom, ktorý bol v roku 2016 na hodnote 358 kg/obyvateľ. Najnižšie hodnoty majú obce Gyňov a Vyšná Myšľa s hodnotami pod 200 kg/obyvateľ. V dvoch najväčších obciach sú hodnoty počas celého sledovaného obdobia takisto pod priemerom Slovenska, s výnimkou roka 2015, kedy prebehla v Čani sanácia miest s nezákonne uloženým odpadom o hmotnosti 800 ton, čo zvýšilo hodnotu pre daný rok až na 462 kg/obyvateľ. Ak by sa táto sanácia nezapočítala, priemerne by pripadalo na obyvateľa len 241 kg odpadu.

Tabuľka 4: Vývoj množstva vytriedených zložiek KO na 1 obyvateľa v kg

Obec/Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Čaňa	19,13	27,51	31,07	30,62	29,34	35,38
Valaliky	34,08	39,08	28,19	30,35	31,67	34,63
Ždaňa	-	19,69	9,69	31,85	13,75	26,29
Kokšov-Bakša	-	7,71	5,70	11,20	7,68	10,68
Gyňov	-	-	42,89	42,88	42,77	53,65
Vyšná Myšľa	-	-	26,65	29,06	32,17	39,93

Zdroj: Obecné úrady obcí, 2019

Na Slovensku sa vytriedilo v roku 2016 v priemere cca 30 kg komunálneho odpadu na jedného obyvateľa, čo je v prepočte iba 8,35% z celkového množstva KO vyprodukovaného na území SR pripadajúceho na jedného obyvateľa. Ako vidíme v tabuľke vyššie, tak v našich obciach tento slovenský priemer prevýšili 4 zo 6 obcí, a to dve najväčšie a dve najmenšie obce, ktoré zároveň vyseparovali najväčšie množstvo tejto zložky KO.

3. EKONOMICKÉ ZHODNOTENIE ODPADOVÉHO HOSPODÁRSTVA

Väčšina obcí má problémy s odpadovým hospodárstvom po finančnej stránke, nakoľko náklady súvisiace so zberom, odvozom a zneškodnením tuhého domového odpadu a triedených zložiek prevyšujú príjmy z poplatkov za tuhý komunálny odpad. Niektoré obce žiadali o príspevok z Recyklačného fondu počas jeho existencie, ale aj v prípade ak obec príspevok dostala, tak ani tieto príspevky nevykryli úplne vzniknuté náklady súvisiace s nakladaním s odpadmi. Všetky skúmané obce sú zapojené do triedeného zberu odpadov.

Obce vo svojich Všeobecne záväzných nariadeniach o miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady na území obce si stanovujú kto je povinný platiť poplatok za KO, určujú sadzbu poplatku, spôsoby platenia, možnosti zníženia alebo odpustenia poplatku, splatnosť poplatku a sankcie v prípade nezaplatenia poplatku. V tomto poplatku sú zahrnuté aj náklady na zber a vytriedenie komunálneho odpadu, teda klasické zložky – papier, sklo, plasty a kovy. (VZN, 2018, Zákon č. 582/2004 Z. z.)

Je nutné pripomenúť, že novelou zákona o odpadoch sú obce povinné od roku 2017 zabezpečiť rozšírenie triedeného zberu komunálnych odpadov o viacvrstvové kombinované
MANAŽMENT V TEÓRII A PRAXI, roč. 15, 2019, č. 4
ISSN 1336-7137

materiály na báze lepenky. Viacvrstvový kombinovaný materiál tvorí niekoľko vrstiev materiálov (až 6 vrstiev) - vrstva kartónu a polyetylénu alebo kartón, hliník a polyetylén a pod. Patria sem napríklad tetrapakové obaly od mlieka, džúsov, vína a podobne. (Zákon č. 79/2015 Z. z.)

V tabuľke číslo 5 sú uvedené celkové náklady a tržby s odpadmi, ktoré vykázali obce za jednotlivé roky. Vidieť, že vo všetkých obciach boli náklady vyššie ako tržby, okrem obce Vyšná Myšľa, v ktorej naopak každý rok prevyšovali tržby, čo môže byť spôsobené aj tým, že v obci je zavedený najvyšší poplatok za komunálne odpady spomedzi týchto obcí a v sledovanom období sa nemenil.

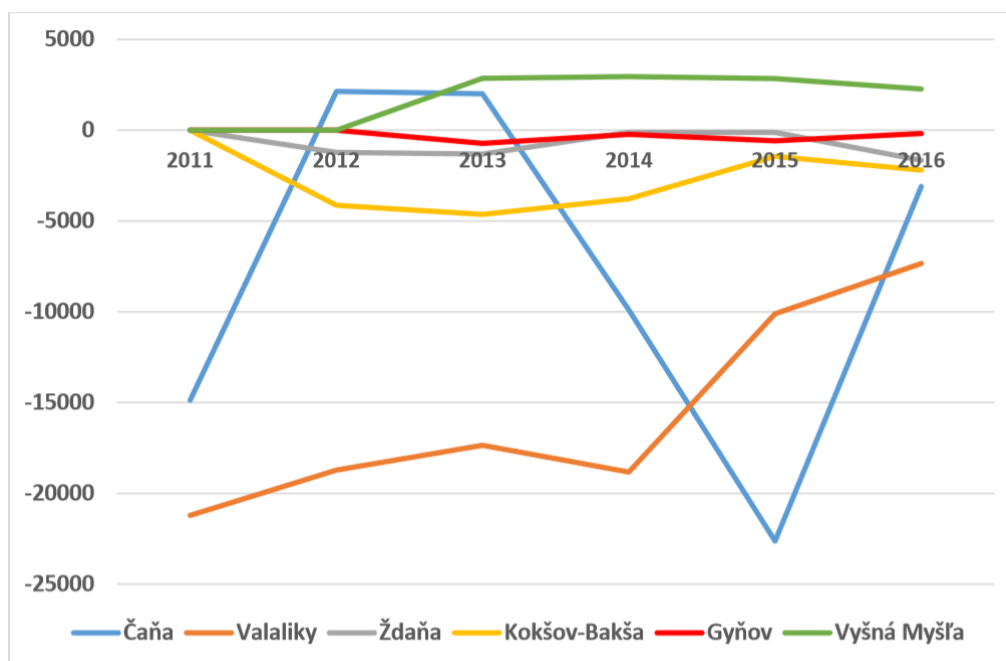
Tabuľka 5: Porovnanie nákladov a tržieb za komunálne odpady v €

Obec/Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Čaňa	75 739,21	68 781,69	72 677,55	88 223,69	101 716	83 177
	60 860,31	70 916,88	74 686,42	78 334,08	79 088	80 078
Valaliky	68 180	66 792	70 504	73 212	70 221	67 875
	46 965	48 073	53 156	54 392	60 113	60 535
Ždaňa	-	20 060,25	20 355,02	22 134,94	22 182	23 818
	-	18 837	19 035	22 014,58	22 065,64	22 158,87
Kokšov-Bakša	-	15 531	16 846	15 851	16 079	14 329
	-	11 386	12 210	12 077	14 634	12 136
Gyňov	-	-	9 711	8 759	9 398	9 151
	-	-	8 986	8 537	8 816	8 967
Vyšná Myšľa	-	-	11 158	12 053,39	11 582	13 991
	-	-	14 023	15 005,38	14 421	16 263

Zdroj: Obecné úrady obcí, 2019

Na obrázku 1 je vidieť, že najväčšiu stratu zaznamenala za sledované obdobie obec Valaliky, ktorá bola priemerne ročne v strate 15 590 eur, ale každým rokom túto stratu znižovala až na hodnotu -7 340 eur v roku 2016. Obec Čaňa zaznamenala takisto veľké výkyvy kedy na začiatku obdobia sa dostala zo straty 15 000 eur v roku 2011 na zisk 2000 eur v rokoch 2012 a 2013 a následne v ďalších dvoch rokoch bola opäť stratová na úrovni necelých 23 000 eur, no v poslednom sledovanom roku evidovala stratu len 3000 eur. Tento výkyv v roku 2015 bol spôsobený sanáciou nelegálne uloženéj skládky odpadov, kde bolo vyvezených 800 ton zmesového komunálneho odpadu. Ostatné obce vykazovali síce straty, ale v porovnaní s týmito obcami neboli také vysoké. Jedinou výnimkou je obec Vyšná Myšľa, ktorá bola každý rok v zisku. V roku 2016 to bol zisk 2272 eur, čo bolo spôsobené tým, že vytriedila 20%

klasickej zložky KO, čím sa znížilo množstvo zmesového KO a majú zavedený najvyšší poplatok spomedzi všetkých obcí so sadzbou 18 eur/obyvateľ ročne.

Obrázok 1: Medziročný vývoj ekonomického výsledku nakladania s KO
Zdroj: Obecné úrady obcí, 2019

Ak má obec vyššie náklady súvisiace s komunálnym odpadom ako príjmy, tak vzniknutý rozdiel dopláca z obecných finančných prostriedkov. Dôvodom môže byť každoročné zvyšovanie cien súvisiacich so zberom, prepravou a nakladaním s odpadmi, alebo ak počas roka je potrebné vyviezť komunálny odpad z obce viackrát ako sa predpokladalo, resp. vznikne ho viac ako predchádzajúci rok.

4. NÁVRH OPATRENÍ NA ZLEPŠENIE NAKLADANIA S ODPADMI

Jedným zo spôsobov, ako znížiť stratu z nakladania s odpadmi v obciach, ktoré boli za sledované obdobie najviac v mínusových číslach, teda obec Čaňa a Valaliky, je zvýšenie miestneho poplatku o takú sumu, aby pokryla predpokladané výdavky na nasledujúce obdobie. V takom prípade existuje riziko, že poklesne miera triedeného zberu odpadu, nakoľko obyvatelia nebudú ochotní separovať ani toľko odpadu ako doteraz, ak budú platiť vyššiu sumu.

Druhým spôsobom je metóda postupného znižovania miestneho poplatku za odpady, ktorá by síce znížila príjem obce z poplatkov, ale na druhej strane by boli ľudia motivovaní separovať viac pri aktívnej propagačnej kampani o triedenom zbere. Obec by ušetrila na faktúrach za zber a prepravu ZKO firme, nakoľko by množstvo odvezeného ZKO bolo menšie. Tento spôsob v podobe zľavy na paušálnom poplatku dokázal motivovať napríklad v obci Palárikovo v Nitrianskom kraji až 80% obyvateľov k triedeniu a kompostovaniu. Táto obec od roku 2000 postupne zavádzala zber triedeného odpadu, zavádzala komunitné kompostoviská

a v súčasnosti recykluje viac ako 60% KO a miestny poplatok za odpad bol v roku 2014 na úrovni 2 eur/osoba/rok.

Väčší dôraz by sa mal klásť aj na neustále sa opakujúce informačno-propagačné kampane zamerané na triedený zber, kompostovanie, predchádzanie vzniku odpadov a ich opakované používanie.

Ďalšou možnosťou je uverejňovanie týchto informácií v obecných novinách, ktoré v niektorých obciach vychádzajú štyrikrát do roka a v štvrťročníku Abovský hlásnik, ktorý monitoruje všetky aktivity v týchto obciach a každá obec ho rozdáva obyvateľom do každého domu. V tomto periodiku by mohla byť v každej časti venovaná samostatná rubrika o odpadoch.

ZÁVER

Ekonomické zhodnotenie odpadového hospodárstva obcí v analyzovanom regióne poukazuje na to, že jednotlivé obce, aj keď sú blízko seba, majú veľmi rozdielne výsledné ukazovatele. Jedným zo spôsobov, ako vyrovnať deficit, je zmena výšky miestneho poplatku za odpady, pričom jeho postupné zvyšovanie, ale aj znižovanie už má sa sebou úspešné výsledky.

LITERATÚRA

BOSÁK, M. 2016. Poplatok za komunálny odpad na Slovensku, Prešov, Bookman, 2016, 181 s., ISBN 978-80-8156-180-9

Obecné úrady obcí, 2019

Regionálne združenie obcí Hornád, 2019

Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2019

Všeobecne záväzné nariadenia o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v obciach Slovenskej republiky, 2018.

Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady.

Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

INFORMÁCIE O AUTOROCH

Prof. h. c. Ing. Martin Bosák, PhD.

Názov katedry: Katedra manažmentu

Fakulta: Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach

Univerzita: Ekonomická univerzita v Bratislave

Adresa: Tajovského 13, 041 30 Košice, Slovenská republika

e-mail: martin.bosak@euke.sk

Ing. Alexander Tarča, PhD.

Názov katedry: Katedra informačnej a jazykovej komunikácie

Fakulta: Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach

Univerzita: Ekonomická univerzita v Bratislave

Adresa: Tajovského 13, 041 30 Košice, Slovenská republika

e-mail: alexander.tarca@euke.sk

MEDZINÁRODNÉ DAŇOVÉ ÚNIKY V SR A VO SVETE

INTERNATIONAL TAX RELEASES IN THE SR AND THE WORLD

Eva MANOVÁ – Jana SIMONIDESOVÁ

ABSTRAKT

Daňový únik je výsledok celkového ekonomického správania daňových subjektov orientovaného na zníženie daňovej povinnosti daňového subjektu voči štátu, a to na legálnom alebo nelegálnom princípe. Únik daní predstavuje problém pre právny systém SR aj pre veľkú časť spoločnosti. V mnohých ekonomicky vyspelých krajinách sa škody v dôsledku daňových únikov pohybujú v desiatkach miliónov eur ročne.

Kľúčové slová: daňová sústava, daňový subjekt, legálny daňový únik, nelegálny daňový únik

ABSTRACT

Tax evasion is the result of the overall economic behavior of taxpayers aimed at reducing the taxpayer's tax liability to the state, on a legal or illegal basis. Tax evasion is a problem for the Slovak legal system and for a large part of society. In many economically developed countries, tax evasion damage is tens of millions of euros per year.

Key words: tax system, tax subject, legal tax evasion, illegal tax evasion

JEL KLASIFIKÁCIA: H26

ÚVOD

Dane tvoria najdôležitejšie príjmy štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Predstavujú takmer 90% zo všetkých príjmov. Daňová sústava každého štátu je závislá od kvality daňového systému, ale aj od toho, ako spoločnosť (štát) rieši eliminovanie daňových únikov (BURÁK, 2007). Daňový únik je výsledok celkového ekonomického správania daňových subjektov orientovaného na zníženie daňovej povinnosti daňového subjektu voči štátu, a to na legálnom alebo nelegálnom princípe.

Základným motívom vzniku daňových únikov je rozpor medzi záujmom štátu inkasovať dane a záujmom daňových subjektov minimalizovať vlastné daňové zaťaženie. Ide o rozsiahlu problematiku, ktorá pozitívne i negatívne ovplyvňuje daňovú politiku a ekonomiku jednotlivých štátov aj v rámci EÚ.

V mnohých ekonomicky vyspelých krajinách sa škody v dôsledku daňových únikov pohybujú v desiatkach miliónov eur ročne. Táto „strata“ sa odráža v nedostatkoch vo verejných financiách, najmä v nedostatku prostriedkov na infraštruktúru, vzdelanie a iné investície zvyšujúce životnú úroveň obyvateľstva tej danej zeme (OECD.org, 2016).

1 DAŇOVÝ ÚNIK

Samotný daňový únik je tak starý ako výber daní. Pôvodnou funkciou výberu daní bola funkcia alokačná - čiže naplnenie štátnej pokladnice, z ktorej sa následne zaistovala činnosť

štátu. Opakovane sa v súčasnej spoločnosti stretávame s prípadmi, kedy sa daňový subjekt (a je v celku jedno, či je to fyzická osoba alebo veľká nadnárodná spoločnosť) snaží nájsť najvýhodnejší spôsob ako znížiť svoju daňovú povinnosť a tým pádom znížiť odvod do verejného rozpočtu o určitú čiastku, ktorou si radšej zlepši úroveň života alebo zafinancuje budúce aktivity.

Teoreticky vymedziť pojem daňový únik je však stále pomerne zložitý. Daňový únik býva taktiež definovaný ako prípad, kedy sa daňový poplatník čiastočne alebo úplne vyhýba plateniu daňovej povinnosti. Takáto definícia by však predstavovala podstatné zjednodušenie celého a veľmi komplexného problému daňových únikov.

Únik daní predstavuje problém pre právny systém SR aj pre veľkú časť spoločnosti (pozri napr. Červená, Cakoci, 2018). Každý daňový subjekt sa síce prirodzene snaží znižovať svoje daňové bremeno, avšak v momente, kedy sa odkláňa od postupu, ktorý umožňuje zákon, sa dostáva do roviny, v ktorej je jeho postup jednoducho nelegálny.

Alena Zúbaľová (2008) považuje daňový únik za „snahu jedincov vyhnúť sa dani nelegálnym spôsobom, najčastejšie vedomým nepriznaním určitých príjmov v daňovom priznaní, pričom rozhodnutie daňovníka k daňovému úniku považuje za racionálnu voľbu v neistote“. Úmyselná snaha jedinca vyhnúť sa dani teda predstavuje priame porušenie právneho predpisu a môžeme ho označiť za trestný čin.

Nesplnenie daňovej povinnosti je jedným z najčastejších problémov každého štátu. V tomto smere je dôležité rozlišovať:

- Legálny daňový únik (tax avoidance), ktorý predstavuje daňový únik v línii platnej legislatívy. Je charakteristický vyhýbaním sa daňovej povinnosti šikovným využitím možností, ktoré ponúka zákon, napr. spotrebiteľ môže zmeniť svoje správanie (štruktúra spotreby), aby platil menšie dane.
- Nelegálny daňový únik (tax evasion) znamená porušenie zákona (pretože je vykonaný nad rámec platnej legislatívy) a znamená buď nadhodnotenie daňových výdavkov (nákladov), alebo čiastočné priznanie či úplné zatajenie príjmov k zdaneniu.

Pri nelegálnych daňových únikoch sa rozlišuje:

- daňová defraudácia – nelegálny daňový únik na základe zatajenia určitých skutočností potrebných na objektívne a správne určenie dane (napr. pri zatažení určitej časti majetku daňového subjektu),
- daňová malverizácia – nelegálny daňový únik na základe zatajenia príjmov (napr. nepriznaním časti tržieb).
- šedá (tieňová, neoficiálna, podzemná, skrytá či neformálna) ekonomika veľmi úzko súvisí s daňovými únikmi. Jej hlavným atribútom je porušenie etických noriem v spoločnosti. Najčastejšie sú to prípady: prania špinavých peňazí, tzv. práce na čierno, či vyplácania miezd mimo oficiálny príjem zamestnanca.

Ludmila Klimešová (2014) hovorí o troch druhoch šedej ekonomiky a to:

- skrytá ekonomika – táto predstavuje skresľovanie vykazovaných údajov a má kľúčové postavenie v štruktúre tieňovej ekonomiky – falšovanie účtovných kníh, nadhodnotenie nákladov, podhodnocovanie príjmov či miezd alebo podnikanie bez oficiálneho oprávnenia;
- neformálna ekonomika – táto zahrňuje aktivity sektoru domácností (poľnohospodárske samozásobenie, individuálna bytová výstavba), ale aj tržné aktivity (príležitostné produktívne aktivity ako poľnohospodárstvo);

- nelegálna ekonomika – sú to najzávažnejšie aktivity, ale je zastúpená najmenej, príkladom je predaj pašovaných tovarov, korupcia, prostitúcia či nelegálne poskytovanie služieb.

2 PRÍČINY VZNIKU DAŇOVÝCH ÚNIKOV

Príčiny vzniku daňových únikov nie je možné jednoznačne a kategoricky vymedziť. Je množstvo názorov na to, prečo vlastne dochádza k vzniku daňových únikov (Olexová, Červená, 2019). Emil Burák (2012) zaraďuje medzi najčastejšie príčiny:

- stav demokracie;
- kvalitu daňového systému;
- výšku daňových sadzieb;
- stabilitu a zrozumiteľnosť daňovej legislatívy;
- (ne)kvalitu daňovej trestnej legislatívy;
- účinnosť daňovej kontroly.

Podľa rôznych názorov daňové úniky sa v obecnej rovine významne viažu na korupciu, na vyvezenie finančných prostriedkov do daňových rajov, nedostatočné kontroly zo strany štátnych inštitúcií a neuspokojivé právne prostredie. Problém spočíva v tom, že daňové úniky boli a sú dlhodobo všeobecne prijímané za prirodzenú súčasť ekonomického systému, preto ich potieranie je neľahkou úlohou a svetové spoločenstvo bude stáť nemalé prostriedky. Významnou rovinou je aj nedôvera jednotlivcov vo fungovanie samotného štátu. Každý jedinec prirodzene očakáva, že za odvádzanie dane bude protihodnotou určité plnenie zo strany štátu. Štát však často vo využívaní verejných prostriedkov zlyháva a tak postupná skepsa daňových subjektov rastie a s ňou i odhodlanie dane neodvádzat'.

3 BOJ PROTI DAŇOVÝM ÚNIKOM

Podľa medzinárodnej analýzy je Slovenská republika v jednoduchosti platenia dane na 122. mieste zo 178 hodnotených krajín sveta. V EÚ sú na tom horšie len Česko, Maďarsko, Rumunsko a Poľsko.

Finančná správa od roku 2012 prijala viacero opatrení v boji proti daňovým podvodom. Medzi najvýznamnejšie patrí napríklad zavedenie kontrolného výkazu DPH, zriadenie daňovej kobry, zavedenie informačného systému kontrolných známkov, obmedzenie platieb v hotovosti, spustenie virtuálnej registračnej pokladnice, či proklientske opatrenia zamerané na podporu dobrovoľného plnenia daňových povinností ako softwarning a elektronická komunikácia. Vďaka týmto opatreniam priniesla finančná správa do štátneho rozpočtu o 3,7 mld. eur viac (4,3% HDP) a znížila daňovú medzeru zo 41 na 26%.

Daňová medzera na úrovni 26% však stále nie je dostačujúca, preto finančná správa postupne zavádza ďalšie opatrenia ako projekt Alladin (zrýchlenie výkonu miestnych zisťovaní a daňových kontrol), projekt nanomarkery (opatrenie proti podvodom na minerálnych olejoch) a najmä projekt eKasa.

3.1 Boj proti daňovým únikom v Slovenskej republike

Od roku 2017 má Finančná správa Slovenskej republiky k dispozícii nový nástroj, ktorý jej pomáha v boji proti daňovým únikom. Ide o medzinárodnú výmenu informácií. Slovenská finančná správa tak môže porovnať tieto informácie s daňovými priznaniami príslušných osôb alebo firiem. Do uvedenej výmeny informácií sú zapojené štáty EÚ, OECD a USA. Do výmeny sa však napríklad nezapojili krajiny ako Lichtenštajnsko, Monako či Singapur. (TASR, 2017).

Jedným z opatrení Finančnej správy je projekt eKasa. Účel tohto projektu spočíva v online pripojení pokladníc na finančnú správu. Hlavným cieľom tohto projektu je bojovať proti podvodom vo finálnej spotrebe.

Podľa prezidenta finančnej správy: „*Daňová medzera je na úrovni 1,5 miliardy eur na DPH a z toho tretina je v maloobchode a v sektore služieb.*“ Prezident finančnej správy je presvedčený, že jediná efektívna cesta, ako podvody s registračnými pokladnicami eliminovať, je ich online pripojenie na finančnú správu.

Projekt eKasa prinesie benefity nielen predávajúcim, ale aj kupujúcim: zníženie administratívnej záťaže, elektronický bloček, liberalizované koncové zariadenie (na evidovanie tržieb nebude potrebná iba pokladnica, ale aj tablet, mobil, počítať a pod.). Výhodou pre finančnú správu bude zrýchlenie a zjednodušenie systému kontroly.

V praxi to bude znamenať, že o každom nákupe/transakcii bude mať finančná správa informáciu okamžite, nakoľko každý vydaný doklad bude zaevidovaný na centrálnom úložisku eKasa, rovnako ako v chránenom úložisku v lokálnom zariadení. Podmienkou je internetové pripojenie, prostredníctvom ktorého sa informácie budú odosielať na centrálné úložisko finančnej správy.

Návrh na zavedenie eKasy je od apríla 2019 pre sektor HORECA (hotely, reštaurácie a kaviarne) a čerpacie stanice, od júla 2019 pre maloobchod a služby (https://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-noviniek/detail-novinky/_boji-proti-danovym-podvodom/bc).

Inštitút zvaný Zelená linka, bol zavedený na Slovensku aby slúžil občanom, ktorí majú vedomosť alebo podozrenie z páchania daňových únikov k tomu, aby mali možnosť anonymne nahlásiť (či už písomne, telefonicky alebo mailom) svoje zistenie a Finančná správa SR mala potom možnosť tieto podnety prešetriť. Ide o bezplatnú telefonickú linku, ktorú spravuje Kriminálny úrad Finančnej správy Slovenskej republiky. Z údajov za rok 2018 vyplýva, že slovenskej Finančnej správe bolo podaných takmer 300 podnetov, z toho takmer jedna polovica poukazovala na daňové podvody (Finančná správa SR, 2018).

3.2 Boj proti daňovým únikom v rámci OECD a v Európskej únii

Ani OECD nezaostáva a flexibilne sa prispôsobuje novým trendom úzko súvisiacim s globalizáciou medzinárodného obchodu, i s daňovými únikami. OECD sa rozhodla držať krok s USA a pružne reaguje na vývoj v oblasti boja proti daňovým únikom. Významným opatrením, ktorým sa OECD snaží o potieranie daňových únikov je Štandard pre automatickú výmenu informácií v daňovej oblasti (angl. Automatic Exchange of Information – „AEOI“). Pri veľkom množstve cezhraničných aktivít je nevyhnutné, aby finančné správy rôznych štátov navzájom spolupracovali, a aby zabezpečili, že daňové subjekty spravodlivo odvedú dane v tých správnych štátoch (OECD.org, 2016). Ďalším opatrením v boji proti daňovým únikom v rámci OECD je Akčný plán BEPS, ktorý je zameraný hlavne na praktiky, ktorých účelom je minimalizácia daňových povinností (cez narušovanie základu dane či presúvanie zisku do iných krajín). Ministri financií a poverení zástupcovia viac ako šesťdesiatich krajín sveta 7. júna 2017 podpísali v Paríži Mnohostranný dohovor o zavedení opatrení na zamedzenie narušania základov dane a presunov ziskov súvisiacich s daňovými zmluvami. Ide o ďalší krok v medzinárodnom boji proti vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam. Slávnostný podpis bol súčasťou výročného Ministerského zasadnutia Rady OECD.

V Európe sa z dôvodu daňových podvodov a únikov stratí približne jedna pätina verejných prostriedkov. EÚ pracuje na tom, aby tieto peniaze dostala späť. EÚ postupne vytvára nástroje, ktoré majú členským štátom pomôcť zlepšiť boj proti daňovým únikom. Sú nimi hlavne:

- právne predpisy EÚ - pomocou nariadení a smerníc EÚ presadzuje hlavne transparentnosť a výmenu informácií. EÚ vzhľadom k aktivitám svojich medzinárodných partnerov nezačala tvoriť vlastné nezávislé pravidlá, ale prispôsobuje sa nastoleným trendom;
- odporúčania členským štátom – postupy proti agresívnemu daňovému plánovaniu;
- osobitné akčné plány Európskej Komisie (Európska komisia, 2016)

V Európskej únii sú daňové úniky predstavujú približne dve tisíc eur na jedného obyvateľa vrátane batoliat. V boji proti daňovým únikom majú nastať výrazné zmeny. Urýchlilo ich aj odhalenie škandálu "Panama Papers", keď sa zistilo, že daniam sa snaží vyhnúť oveľa viac ľudí, ako sa predpokladalo. Dokumenty odhalili praktiky, akými sa niektoré spoločnosti vyhýbali daňovým povinnostiam. Po odhalení daňových škandálov Európska komisia preverovala daňové dohody medzi národnými vládami a nadnárodnými spoločnosťami a podrobne preskúmala ich súlad s európskymi pravidlami štátnej pomoci. Výsledkom je súbor iniciatív, ktoré majú zabezpečiť spravodlivejšiu hospodársku súťaž medzi členskými štátmi a vyhnúť sa snahám platiť minimálne dane. (Claire Stam, 2018)

Príčiny daňových únikov treba však hľadať i v daňovom subjekte. Daňové úniky totiž zapríčiňuje aj „nízka daňová morálka, absencia vzdelávania, prístup k dôverným informáciám, zlá finančná situácia a snaha obohatiť sa (KLIMEŠOVÁ, L. 2014). Nesprávne nastavené daňové mechanizmy vznik daňových únikov nielen podnecujú, ale dokonca spôsobujú. Podľa profesora Martineza (1995) daňové mechanizmy v minulosti neposkytovali žiaden priestor pre vznik daňových únikov. Dane boli vecné a umiernené a daňový poplatník bol zmierený s povinnosťou daň odvieť. Daňové podvody boli vysoko opovrhované. Naproti tomu príchod 20. storočia so sebou priniesol miešanie sa štátneho aparátu do záležitostí a súkromia daňového subjektu a daň sa stala daňou osobnou. Dane prestávajú byť vymerané z moci úradnej, ale sú stanovované na základe daňových priznaní a s nimi súvisiacich daňových kontrol, ktoré vytvárali pre daňové úniky priaznivé prostredie. Spoliehať sa na úprimnosť daňového subjektu pri zisťovaní jeho daňovej povinnosti, je podľa profesora Martineza to isté, ako vyzývať ho k daňovému úniku. Mechanizmy, ktoré samé o sebe napomáhajú vzniku daňových únikov je viacero, ale tie najdôležitejšie sú podľa Lenártovej (2000) mechanizmus zdanenia, mechanizmus daňovej kontroly a miera daňového zaťaženia v krajine.

ZÁVER

V súvislosti s medzinárodnou výmenou daňových informácií Slovenská republika prijala potrebnú právnu úpravu a naďalej pokračuje v prijímaní nevyhnutných opatrení. Slovenská republika sa v boji proti daňovým únikom nechala inšpirovať inými členskými štátmi, a medzi postupne zavádzané opatrenia, mimo iné, patrí Daňová Kobra ako útvar odhaľovania daňových únikov zložený zo špecialistov Polície, Colnej správy a Daňovej správy Slovenskej republiky, kontrolné hlásenie k dani z pridanej hodnoty, či elektronická evidencia tržieb. Všetky navrhnuté opatrenia pomôžu medzinárodnému spoločenstvu aspoň čiastočne zdolať daňových podvodníkov, pre ktorých bude obchádzanie daňovej povinnosti v nasledujúcich rokoch čoraz ťažšie.

LITERATÚRA

BURÁK, E. 2007. *Daňové úniky v SR a komunálny sektor* [online]. Verejná správa, 2007

BURÁK, E. 2012. Daňové úniky – vybrané problémy v SR. *Daňový špeciál*, 2012. č. 4, s. 27.

MANAŽMENT V TEÓRII A PRAXI, roč. 15, 2019, č. 4

ISSN 1336-7137

- CLAIRE, Stam. *V boji proti daňovým únikom musí byť Európska investičná banka vzorom, radí mimovládka*. [online]. EURACTIV.com, 2018
- ČERVENÁ, K. – ČAKOCI, K. 2018. Daňová politika a jej vplyv na kreovanie podnikateľského prostredia (teoretické východiská). In *Dny práva 2017 (Days of Law 2017): časť III. Stabilita a stabilizace podnikateľského prostredia*. 9.-10.11.2017, Brno. Masarykova univerzita: Brno, Czech Republic, 2018, pp. 106 – 120. ISBN 9788021089747.
- KLIMEŠOVÁ, L. 2014. *Daňová optimalizace*. Praha: Ústav práva a právni vědy, 2014. Právo a management. s. 54. ISBN 978-80-87974-06-3.
- LENÁRTOVÁ, G. 2000. Faktory vzniku daňových únikov. 3. vyd. In: *Ekonomické rozhľady*, 2000. s. 243-248.
- MARTINEZ, J. 1995. *Daňový únik*. 1.vyd. Praha: HZ, 1995. Editio Q. s. 30. ISBN 80-901-9183-5.
- MEDVEĎ, J. a kol. 2009. *Daňová teória a daňový systém*. Bratislava: Sprint dva, 2009. ISBN 978-80-89393-09-1.
- OLEXOVÁ, C. – ČERVENÁ, K. 2019. Global Capital Tax as a Tool to Reduce Tax Evasion. In *International Advances in Economic Research : An Official Publication of the International Atlantic Economic Society*. New York : Springer. ISSN 1083-0898, 2019, vol. 25, no. 3, pp. 367-369.
- ZÚBALOVÁ, A. a kol. 2008. *Daňové teórie a ich využitie v praxi*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2008. Ekonomika (Iura edition). s. 122. ISBN 978-80-8078-228-3.
- Európska Komisia. 2013. Boj proti daňovým podvodom a únikom. [online]. 2013. Dostupné z: s. 1-2. Finančná správa SR. 2018. *Hlásenia na zelenej linke za rok 2018*. [online]. 2018. Dostupné z: https://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-noviniek/detail-novinky/_boji-proti-danovym-podvodom/bc

INFORMÁCIE O AUTORKÁCH

doc. Ing. Eva Manová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave,
Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
Katedra finančného riadenia podniku
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: eva.manova@euke.sk

Ing. Jana Simonidesová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave,
Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
Katedra finančného riadenia podniku
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: jana.simonidesova@euke.sk

RIADENIE NÁKLADOV V PODNIKU

COST MANAGEMENT IN A COMMERCIAL ENTERPRISE

Marek MEHEŠ

ABSTRAKT

Predkladaný príspevok sa zaoberá problematikou riadenia nákladov, v rámci ktorej sa primárne zameriava na predpoklady znižovania nákladov v podniku. V úvode charakterizujeme pojem náklady z troch základných hľadísk – z pohľadu finančného účtovníctva, z daňového hľadiska ako aj z pohľadu vnútropodnikového účtovníctva. Následne uvádzame vlastný pohľad na analýzy, ktoré je potrebné vykonať pred plánovaným znižovaním nákladov v akomkoľvek podniku.

Kľúčové slová: náklady, riadenie nákladov, znižovanie nákladov

ABSTRACT

The present paper deals with the issue of cost management with primarily focus on the assumptions of cost reduction in the company. At the beginning, we characterize the concept of costs from three basic points of view - financial accounting, tax and managerial accounting. Subsequently, we present our own view of the analyses that must be carried out before the planned cost reduction in any company.

Key words: cost, cost management, cost reduction

JEL KLASIFIKÁCIA: M21, M40

ÚVOD

Vo výrobnom procese alebo v procese poskytovania služieb dochádza k spojeniu, kombinácii a použitiu výrobných faktorov. Použitie výrobných faktorov má za následok ich jednorazovú spotrebu alebo spotrebu postupnú, ktorá sa prejavuje opotrebením. Práve v dôsledku tejto spotreby vzniká ekonomická kategória náklady. Autori Stašková a Staško (2019, str. 84) uvádzajú, že náklady tvoria základný ekonomický prvok a možno nimi vyjadriť, za akých predpokladov podnik vyrába produkty, alebo za akých predpokladov poskytuje služby. Pre podnik je nesmierne dôležité venovať pozornosť výške nákladov, pretože náklady peňažne kvantifikujú vstupy hospodárskych prostriedkov do transformačného procesu za určité obdobie. Podľa pôvodu spotrebovaných ekonomických zdrojov je možné do nákladov podniku a jeho výkonov započítať náklady prvotné (externé) a náklady druhotné (interné). Prvotné náklady vznikajú stykom podniku s jeho okolím v podobe nákupu materiálu, externých služieb, osobných nákladov a pod. Druhotné, alebo interné, náklady vznikajú v momente spotreby vnútropodnikových výkonov, ktoré sú evidované jednak ako výstup vnútropodnikového útvaru a jednak ako vstup iného útvaru. Pri efektívnom hospodárení sa vynaložené náklady vracajú podniku v podobe peňažného vyjadrenia výsledku činností podniku – vo forme výnosov. V prípadoch, kedy za nezmenených podmienok dochádza k nárastu nákladov, hovoríme o plytvaní podnikovými zdrojmi a za takýchto okolností je

potrebné aplikovať rôzne nástroje na ich znižovanie. Samotné znižovanie nákladov však neznamená len jednoduché znižovanie nákladových druhov podniku bez príslušnej analýzy. Znižovaniu nákladov totiž musí predchádzať zistenie, či sa náklady vynakladajú účelne a či majú priamy alebo nepriamy súvis s podnikovými výkonmi. Iba v takomto prípade možno identifikovať, ktorý náklad možno znižovať bez toho aby došlo k poklesu kvality poskytovaných výkonov. V príspevku venujeme pozornosť nákladom ako jednej z najvýznamnejších ekonomických kategórií a prezentujeme jeden z možných postupov ich riadenia v kontexte skúmania ich hospodárneho vynakladania v podniku.

1 CHARAKTERISTIKA POJMU NÁKLAD

Pojmové vymedzenie nákladov nie je jednoduchá a ucelená teoretická koncepcia, pretože na náklady možno nazerať z rôznych hľadísk. Existujú minimálne tri hlavné oblasti nazerania – náklady z pohľadu finančného účtovníctva, náklady z daňového hľadiska a náklady z pohľadu vnútropodnikového účtovníctva. Navyše, autori venujúci sa problematike nákladov poskytujú rôzne, pojmovo viac alebo menej odlišné, charakteristiky, ktoré prispievajú k pojmovej neucelenosti problematiky nákladov. V nasledujúcom texte preto uvádzame základné teoretické pohľady na kategóriu nákladov.

Finančné účtovníctvo rozumie nákladmi pokles ekonomického úžitku, ktorý sa prejavuje poklesom majetku alebo prírastkom dlhov, prejavujúcich sa znížením vlastného imania. Nákladmi sa teda rozumejú prostriedky obetované na dosiahnutie podnikových výkonov (Zalai, 2016, str. 427). Finančné účtovníctvo predstavuje základný zdroj informácií potrebných pre riadenie nákladov. Agregované údaje sú vo finančnom účtovníctve súhrne zverejňované prostredníctvom dvoch základných výkazov – súvahy a výkazu ziskov a strát, ktorý obsahuje údaje o nákladoch podniku. Podrobnejšie údaje o nákladoch možno následne čerpať z jednotlivých účtov. Evidencia nákladov vo finančnom účtovníctve zásadne vychádza z druhového členenia nákladov. Toto členenie však neposkytuje dostatočné informácie o skutočných príčinách spotreby nákladov a ich vzťahu k podnikovým výkonom (ako príklad možno uviesť existenciu relatívne ťažko identifikovateľných položiek výkazov ako sú ostatné náklady na hospodársku činnosť). Možno teda konštatovať, že údaje finančného účtovníctva majú sami o sebe obmedzenú vypovedaciu schopnosť v súvislosti s riadením nákladov. Autori Popesko a Papadaki (2016, str. 13) uvádzajú, že je tomu tak z niekoľkých dôvodov:

- finančné účtovníctvo bolo primárne vytvorené pre externých užívateľov (banky, vlastníci, orgány štátnej správy a pod), to znamená, že štruktúra výkazov a údaje v nich uvedené sú primárne vykazované vo vzťahu k okoliu podniku.
- finančné účtovníctvo informuje o podniku ako celku a externí užívatelia účtovných údajov zvyčajne nie sú zainteresovaní na evidencii informácií o podnikovej činnosti, zaujíma ich skôr celkový výsledok hospodárenia.
- finančné účtovníctvo sa orientuje na evidenciu údajov týkajúcich sa minulosti. Kompletne informácie o minulom účtovnom období sú spravidla k dispozícii až niekoľko mesiacov po skončení tohto obdobia. Riadenia nákladov sa však často orientuje na budúcnosť, čo spôsobuje problémy v oblasti vzájomnej prevoditeľnosti údajov.
- vo finančnom účtovníctve je taktiež nedostatočná pravidelnosť vykazovania skutočností a súhrnné výkazy finančného účtovníctva sú spravidla k dispozícii raz ročne, spätne za predchádzajúce účtovné obdobie.
- chápanie nákladov a výnosov vo finančnom účtovníctve nemusí zodpovedať potrebám interných užívateľov a metódam riadenia nákladov, nakoľko finančné účtovníctvo operuje len s účtovnými (explicitnými) nákladmi a výnosmi a nie je schopné zohľadňovať množstvo nákladov a výnosov neúčtovného (implicitného) charakteru, ktoré sú významné pre rozhodovanie.

Nazeranie na náklady z daňového hľadiska je úzko späté s finančným účtovníctvom, ktoré je značne daňovo orientované. Daňové účtovníctvo tak vychádza z účtovníctva finančného, pričom v oblasti nákladov ich na základe zákona č. 595/2003 o dani z príjmov rozlišuje na daňovo uznateľné a daňovo neuznateľné pri stanovovaní základu dane. Daňovo uznateľné náklady podľa zákona č. 595/2003 o dani z príjmov sú také náklady, ktoré boli vynaložené na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie príjmov preukázateľne vynaložených daňovníkom, ktoré sú zaúčtované v účtovníctve alebo zaevidované v evidencii daňovníka. Náklady, ktoré svojou povahou túto charakteristiku nenapĺňajú, sú daňovo neuznateľné a teda nemôžu znižovať základ dane podnikateľského subjektu.

Autorka Čížinská (2018, str. 48) uvádza, že finančné a daňové účtovníctvo predstavujú spôsoby evidencie finančných výsledkov podnikania, ktoré sú zásadné najmä z hľadiska plnenia zákonných povinností. Pre efektívny monitoring, kontrolu, riadenie a zlepšovanie procesov premeny vstupov na výstupy v rámci podnikateľskej činnosti, finančné a daňové účtovníctvo nemusia byť úplne postačujúce. Komplexnejšie informačné potreby riadiacich pracovníkov a vlastníkov podniku tak ponúka tretí možný spôsob evidencie nákladov, ktorý nazývame manažérskym účtovníctvom. Autor Synek a kol. (2011, str. 82) uvádzajú, že manažérské účtovníctvo je určené manažérom a nie je predmetom regulácie zo strany vládnej moci. Je prakticky účelné, aby takýto účtovný systém bol konštruovaný a upravený pre potreby konkrétneho používateľa, resp. manažéra.

V rámci manažérského účtovníctva existuje odlišný pohľad ponímania nákladov. Autori Král a kol. (2002, str. 37) v tomto kontexte uvádzajú, že náklady možno charakterizovať ako hodnotové vyjadrenie vynakladania zdrojov podniku, ktoré sa účelovo vzťahujú na jeho podnikanie. Pre takúto charakteristiku nákladov nie je dôležitá potreba zobrazenia ich reálnej výšky ale najmä potreba ich hospodárneho vynakladania. Dôležitú rolu zohrávajú najmä tieto charakteristiky:

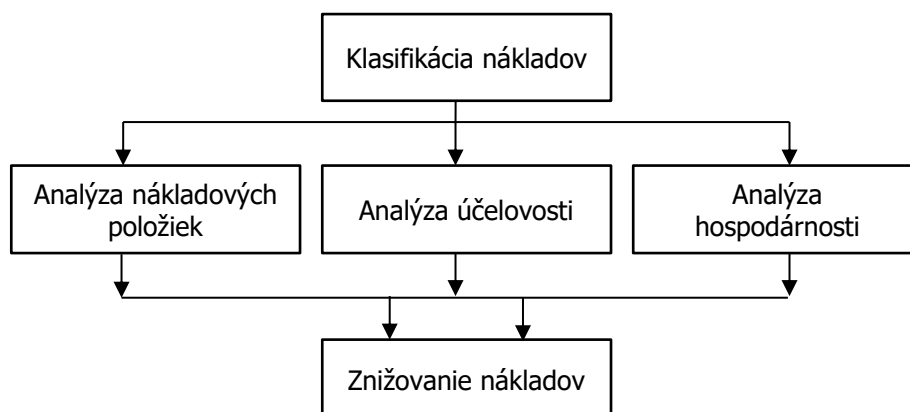
- účelnosť – nákladom je iba také vynaloženie zdroja, ktoré primerane zodpovedá výsledku podnikovej činnosti,
- účelový charakter – zmyslom vynakladania podnikového zdroja je jeho zhodnotenie. Dôležitou vlastnosťou takto chápaného nákladu je jeho blízky vzťah k výkonom (výrobkom alebo službám), ktoré tvoria predmet činnosti podniku. Podnikovým výkonom sa v tomto kontexte hovorí aj nákladové objekty alebo nákladové nosiče.

Zo vzťahu medzi vynaloženým nákladom a získaným ekonomickým prospechom možno následne odvodiť dôležité kritériá racionálneho priebehu uskutočňovania konkrétnych podnikových výkonov – ide o hospodárnosť, ekonomickú účinnosť a ekonomickú efektívnosť.

2 RIADENIE NÁKLADOV

Základným predpokladom riadenia nákladov je ich triedenie do homogénnych skupín. Rozlišovanie rôznych prístupov k vnímaniu nákladov a odlišností z nich vyplývajúcich je nevyhnutným predpokladom pre analýzu nákladov. Práve výber vhodného prístupu k analýze nákladov umožňuje poskytnutie informácií orientovaných na konkrétne potreby napr. pre potreby plánovania, kontroly či riadenia nákladov. Autori Stenzel a Stenzel (2003, str. 4) uvádzajú, že zámerom vytvorenia rôznych druhov členení nákladov je snaha porozumieť povahe a správaniu rôznych foriem podnikových zdrojov ako aj rozlíšiť rôzne účely vynakladania podnikových zdrojov. Existuje množstvo prístupov ku klasifikácii nákladov a v zásade závisí jednak od legislatívneho prostredia (zákon o účtovníctve) ako aj od samotného podniku, aké prístupy pri triedení vlastných nákladov zvolí. Z dôvodu obmedzeného rozsahu príspevku sa nebude venovať jednotlivým hľadiskám klasifikácie nákladov, ktoré ponúka tak domáca ako aj zahraničná literatúra. Riadenie nákladov predstavuje značne obsiahnu a komplexnú problematiku. Z tohto dôvodu sa zameriame na

jednu jej najvýznamnejšiu oblasť, ktorou je znižovanie nákladov. V zásade platí, že akákoľvek činnosť v rámci riadenia nákladov by mala v konečnom dôsledku viesť k ich redukcii. Snaha o znižovanie nákladov však so sebou prináša jedno významné riziko, a síce, že neuvážené znižovanie nákladov môže mať za následok znižovanie hodnoty a kvality výkonu. Z toho vyplýva, že ku znižovaniu nákladov musí podnik pristupovať uvažene, pretože nie vždy možno znížením nákladov dosiahnuť očakávaný efekt. Na nasledujúcom obrázku uvádzame vlastný postup procesu znižovania nákladov ako súčasť ich riadenia v každom podniku.

Obrázok 1: Všeobecný postup riadenia nákladov
Zdroj: vlastné spracovanie

Ako sme už uvádzali, akejkol'vek snahe o riadenie nákladov musí predchádzať ich klasifikácia. Inak tomu nie je ani v našom prípade, kedy členenie nákladov uvádzame ako prvý krok v rámci snáh o ich znižovanie. Po dôslednom roztriedení nákladov je potrebné zamerať sa na tri oblasti. Prvou oblasťou je analýza nákladových položiek. V rámci tejto analýzy je potrebné skúmať výšku nákladov v rámci každej nákladovej položky v podniku, skúmať vývoj nákladov v rámci položiek v čase, vzťahovať jednotlivé náklady na množstvo vyprodukovaných výkonov, skúmať cenu nakupovaných vstupov a pod. Výsledkom takejto analýzy je dôkladné spoznanie jednotlivých nákladových položiek, ich výšky a ich vývoj v čase, čo je základným predpokladom ich ďalšej analýzy. Druhou oblasťou skúmania nákladov je analýza ich hospodárnosti. V rámci nej je potrebné sa zamerať na základné ukazovatele úrovne nákladov, ku ktorým možno podľa autora Oreského (2016, s. 35) zaradiť najmä nákladovosť, nákladovú účinnosť a rentabilitu nákladov. Hodnota nákladovosti môže byť menšia ako 1 (podnik dosahuje zisk), väčšia ako 1 (podnik je v strate) alebo 1 (náklady sa rovnajú výnosom). Cieľom podniku je v zásade nákladovosť minimalizovať.

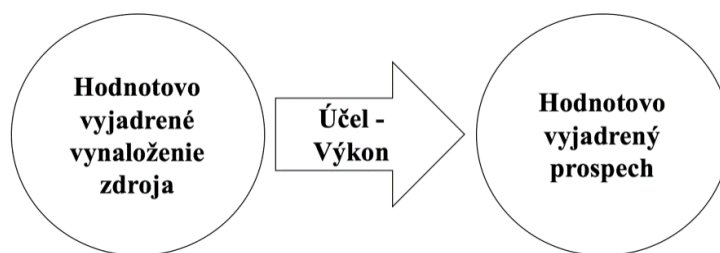
Tab. 1 Možnosti znižovania hodnôt nákladovosti

$\frac{\downarrow \text{náklady}}{\rightarrow \text{výnosy}}$	$\frac{\rightarrow \text{náklady}}{\uparrow \text{výnosy}}$	$\frac{\downarrow \text{náklady}}{\uparrow \text{výnosy}}$	$\frac{\uparrow \text{náklady}}{\uparrow \uparrow \text{výnosy}}$	$\frac{\downarrow \downarrow \text{náklady}}{\downarrow \text{výnosy}}$
náklady klesnú a výnosy sa nezmenia	náklady sa nezmenia a výnosy vzrastú	náklady klesnú a výnosy vzrastú	s rastom výnosov rastú aj náklady ale pomalším tempom ako výnosy	s poklesom nákladov klesnú výnosy, ale pomalším tempom ako náklady

Zdroj: KOTULIČ – KIRÁLY – RAJČANIOVÁ (2018, s. 76)

Popri nákladovosti je potrebné v podniku sledovať aj ďalšie ukazovatele hodnotiace úroveň nákladov. Medzi ne patrí aj ukazovateľ nákladovej účinnosti a rentability nákladov. Autor Oreský (2016, s. 35) uvádza, že ukazovatele účinnosti sú konštruované ako podiel výstup/vstup. Analogicky bude mať potom ukazovateľ nákladovej účinnosti tvar výnosy/náklady. Ide v podstate o obrátenú hodnotu nákladovosti. Ukazovateľ kvantifikuje, koľko centov výnosov vygeneruje jedno euro vynaložených nákladov. Z povahy ukazovateľa je zrejmé, že pre podnik je žiadúca jeho maximalizácia. Dôležitým ukazovateľom úrovne nákladov je aj rentability nákladov. Autorka Růčková (2015, s. 57) uvádza, že rentabilitu nákladov vyčíslime ako pomer zisku k celkovým nákladom. Ukazovateľ vyjadruje, koľko centov zisku vygeneruje jedno euro vynaložených nákladov. Dôležité je aj poukázať na vzťah medzi rentabilitou nákladov a nákladovosťou, kde platí, že súčet hodnôt týchto ukazovateľov sa rovná jednej.

Tretou oblasťou analýzy nákladov je skúmanie ich účelného vynakladania. Základnou podstatou podnikových nákladov je skutočnosť, že by mali byť určitým spôsobom účelne previazané s podnikovými výkonmi. To znamená, že akýkoľvek náklad, ktorý sa v podniku vynaložil, by mal byť účelovo viazaný s predaným výkonom, tak ako je to znázornené na obrázku č. 2.

Obrázok 2: Väzba podnikových výkonov a nákladov
Zdroj: POPESKO – PAPADAKI (2016, s. 18)

To znamená, že akýkoľvek náklad, ktorý sa v podniku vynaložil, by mal byť účelovo viazaný s hodnotovo vyjadreným úžitkom, t. z. s predaným výkonom. V prípadoch, kedy nebol náklad v podniku vynaložený v zmysle tohto vzťahu, možno hovoriť o plytvaní. Autor Bragg (2010, s. 29) identifikuje 7 oblastí plytvania v podniku:

- dodatočné úkony – ide o akékoľvek procesy vo výrobe, ktoré nie sú príspevkom k hodnote produktu,
- chyby – akékoľvek úkony, ktoré zničia alebo poškodia produkciu, pretože poškodzujú hodnotový tok a vyvolajú ďalšie náklady na prepracovanie,
- prebytočné skladové zásoby – akýkoľvek druh zásob predstavuje požiadavky na pracovný kapitál, vyvoláva náklady na skladovanie a nesie so sebou riziko zastarania či znehodnotenia,
- pohyb – ide o každý úkon zamestnanca, ktorý nie je príspevkom k tvorbe hodnoty produktu (napr. úkony pri nastavovaní strojov alebo príprave pracovného náradia),
- nadprodukcia – akákoľvek produkcia presahujúca požiadavky zákazníkov predstavuje plytvanie, pretože sa zbytočne spotrebúvajú podnikové zdroje a vznikajú náklady na skladovanie,
- vnútropodniková doprava – čím dlhšie vnútropodnikové cesty prepravy materiálu a hotových výrobkov, tým vyššia pravdepodobnosť ich poškodenia,

- prestoje – akýkoľvek čas, kedy výrobné zariadenie nie je v prevádzke sa považuje za formu plytvania týmto podnikovým zdrojom.

ZÁVER

Pri rastúcej miere konkurencie na trhu nastáva často situácia, kedy má podnik veľmi obmedzené možnosti nastaviť cenu svojho produktu na základe vlastných kvantifikovaných nákladov a je nútený prijať cenu danú trhom. V takýchto prípadoch je zníženie nákladov spravidla jedinou možnosťou ako zvýšiť mieru podnikového zisku. Aktivity vedúce k „bezmyšlienkovému“ zníženiu vybraných nákladových položiek môžu predstavovať riziko v podobe znižovania kvantitatívnej a kvalitatívnej úrovne podnikových výstupov. Teda nie vždy musí znižovanie nákladov zákonite priniesť efekt zvýšenia ekonomickej účinnosti vynakladaných nákladov. Možno teda konštatovať, že znižovanie nákladov predstavuje proces ich absolútneho zníženia zo súčasnej úrovne bez vplyvu na kvalitu podnikových výstupov. Toto možno dosiahnuť iba systematickým prístupom k danej úlohe. Znižovaniu akýchkoľvek nákladov musí predchádzať analýza vývoja jednotlivých nákladových položiek, analýza hospodárnosti vynakladania nákladov a analýza účelnosti vynakladania nákladov v podniku. Účelom týchto analýz je identifikovať nákladové položky, ktoré v sebe ukrývajú rezervy, ktoré doteraz v podniku neboli využité. Až po realizovaní uvedených troch analýz v súvislosti s riadením nákladov možno pristúpiť k efektívnemu znižovaniu nákladov, ktoré zabezpečí, že bude podnik schopný vyprodukovať vyšší objem podnikových výkonov pri použití rovnakého množstva zdrojov.

LITERATÚRA

- BRAGG, Steven. *Cost Reduction Analysis*. New Jersey: John Wiley & Sons, 2010. 309 s. ISBN 978-0-470-58726-3
- ČIŽINSKÁ, Romana. *Základy finančního řízení podniku*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2018. 240 s. ISBN 978-80-271-0194-8
- HOLEČKOVÁ, Jaroslava. *Finanční analýza firmy*. Praha : ASPI – Wolters Kluwer, 2008. 208 s. ISBN 978-80-7357-392-8
- JENČOVÁ, Sylvia. *Finančno – ekonomická analýza podnikateľských subjektov*. Prešov: Bookman, s. r. o., 2016. 212 s. ISBN 978-80-8165-162-5.
- KNÁPKOVÁ, Adriana – PAVELKOVÁ, Drahomíra. *Finanční analýza*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2017. 205 s. ISBN 978-80-247-3349-4.
- KRÁL, Bohumil – FIBÍROVÁ, Jana – ŠOLIAKOVÁ, Libuše. *Manažerské účetnictví*. Praha: Management Press, 2002. 545 s. ISBN 80-7261-062-7
- POPEŠKO, Boris – PAPADAKI, Šárka. *Moderní metody řízení nákladů. Jak dosáhnout efektivního vynakládání nákladů a jejich snížení*. Praha : Grada Publishing, a. s., 2016. 261 s. ISBN 978-80-247-5773-5.
- ORESKÝ, Milan. *Finančná a ekonomická analýza obchodného podniku*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 200 s. ISBN 978-80-8168-763-1.
- RŮČKOVÁ, Petra. *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. Praha: Grada, 2011. 143 s. ISBN 978-80-247-3916-8.
- STAŠKOVÁ, Slavomíra – STAŠKO, Martin. Analýza nákladov ako nevyhnutná súčasť nákladového controllingu. In *Financie, účtovníctvo, dane 2019 a ich právne aspekty so zameraním na súčasné problémy : elektronický recenzovaný zborník vedeckých prác*.

Košice : Katedra finančného riadenia podniku PHF EU, 2019, s. 84-91. ISBN 978-80-225-4660-7.

SYNEK, Miloslav a kol. *Manažerská ekonomika – 5. aktualizované a rozšířené vydání*. Praha : Grada Publishing, a. s. 2011. 480 s. ISBN 978-80-247-3494-1.

Zákon č. 595/2003 o dani z příjmov v znení a doplnení niektorých zákonov

ZALAI, Karol a kol. *Finančno-ekonomická analýza podniku*. 9. vyd. Bratislava: Sprint, 2016. 487 s. ISBN 978-80-247-3916-8

INFORMÁCIE O AUTOROVI

Ing. Marek Meheš, PhD.

Katedra finančného riadenia podniku
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Ekonomická univerzita v Bratislave
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: marek.mehes@euke.sk

VPLYV VYBRANÝCH FAKTOROV NA FINANČNÚ ŠTRUKTÚRU PODNIKU

IMPACT OF SELECTED FACTORS ON THE FINANCIAL STRUCTURE OF THE COMPANY

Renáta TURISOVÁ – Martin STAŠKO

ABSTRAKT

V trhovej ekonomike sa podniky snažia byť výkonné a úspešné, čo je v dnešnej dobe veľmi náročné, pretože konkurencia na trhu rýchlo narastá. Finančne stabilný podnik musí mať k dispozícii dostatočný objem finančných zdrojov na krytie svojho majetku, pričom je dôležité, aby mal primeraný pomer vlastných a cudzích zdrojov. Štruktúra všetkých finančných zdrojov kryjúcich celý majetok podniku sa nazýva finančná štruktúra. Riadenie finančnej štruktúry je pre podnik relevantné, pretože ovplyvňuje dynamiku jeho rozvoja. Cieľom predkladaného príspevku je skúmanie vplyvu vybraných faktorov na finančnú štruktúru zvoleného podniku za obdobie rokov 2015 až 2018.

Kľúčové slová: finančná štruktúra, kapitálová štruktúra, cudzí kapitál, vlastný kapitál, podnik

ABSTRACT

In a market economy, businesses are trying to be efficient and successful, which is very challenging today as competition in the market is growing fast. A financially stable undertaking must have sufficient financial resources to cover its assets, and it is important that it has an appropriate ratio of own and external resources. The structure of all financial resources covering the entire assets of an enterprise is called the financial structure. Managing the financial structure is relevant to the company because it affects the dynamics of its development. The aim of this paper is to examine the impact of selected factors on the financial structure of the selected company for the period 2015 to 2018.

Key words: financial structure, capital structure, debt, equity, enterprise

JEL KLASIFIKÁCIA: M2

ÚVOD

Na to, aby podniky prosperovali a udržali si svoju pozíciu na trhu, by mali dobre poznať svoju majetkovú a finančnú štruktúru a venovať jej tvorbe pozornosť. Podstatou je snaha optimalizovať finančnú štruktúru podniku, pretože správny pomer vlastných a cudzích zdrojov môže podnik viesť k dosahovaniu stabilného zisku, prosperite a efektívnosti podniku. Vývoj finančnej štruktúry podnikov je závislý od individuálnych podmienok vytvorených v jednotlivých podnikoch, ako napríklad štruktúra majetku a jeho zdrojov krytia, náklady kapitálu, veľkosť a vek podniku, ale aj od vplyvu špecifických faktorov na úrovni krajiny. Pri rozhodovaní o finančnej štruktúre podniku sa mnohokrát tieto faktory neberú do úvahy, preto sme rozhodli skúmať ich intenzitu vplyvu na finančnú štruktúru konkrétneho podniku.

1 FINANČNÁ VS. KAPITÁLOVÁ ŠTRUKTÚRA PODNIKU

V závislosti od štruktúry finančných zdrojov podniku je nevyhnutné rozlišovať finančnú a kapitálovú štruktúru podniku. Tieto pojmy by sa nemali používať ako synonymá. Pri finančnej štruktúre ide o širší pojem ako pri kapitálovej štruktúre. Finančná štruktúra podniku vyjadruje podiel jednotlivých zdrojov financovania na celkových finančných zdrojoch podniku. Vo finančnej teórii je finančná štruktúra charakterizovaná ako štruktúra celkového podnikového kapitálu, z ktorého je financovaný celkový majetok podniku.

Kapitálová štruktúra sa týka len dlhodobých zdrojov financovania podniku. Medzi dlhodobé zdroje podniku zaradujeme také zdroje, ktoré sú podniku dostupné dlhšie ako jeden rok, poprípade trvale (Sivák et al., 2015, s. 120).

S týmto názorom sa stotožňuje autor Valach, ktorý pojmy finančná a kapitálová štruktúra dôsledne oddeľuje. Kapitálovú štruktúru považuje za časť finančnej štruktúry a vníma ju skôr v tom zmysle, že sú to dlhodobé zdroje, vďaka ktorým môže podnik financovať svoje potreby. Pri uvažovaní nad finančnou štruktúrou ju možno posudzovať z dvoch hľadísk – statického a dynamického. Čo sa týka statiky možno povedať, že ide o finančné zdroje, úlohou ktorých je pôsobiť na krytie majetku k istému momentu. Z dynamického hľadiska predstavuje finančná štruktúra zloženie celkového kapitálu, z ktorého je financovaný prírastok celkového majetku podniku za určité obdobie (Valach, 2010, s. 292).

Pod finančnou štruktúrou rozumieme také zdroje financovania, ktoré vyjadrujú štruktúru všetkých finančných zdrojov, ktorými disponuje konkrétny podnik. Avšak pri kapitálovej štruktúre ide najmä o finančné krytie rozhodujúcej časti majetku podniku. Kapitálová štruktúra tvorí subsystém finančnej štruktúry (Šebo, 2016, s. 60).

Vo finančnej štruktúre konkrétneho podniku sú zahrnuté okrem vlastných prostriedkov taktiež aj cudzie zdroje, prostredníctvom ktorých dochádza ku krytiu majetku. Ak sa pozrieme na podnikovú súvahu zistíme, že na strane pasív sa nachádza finančná štruktúra, ktorá sa vyznačuje svojou statickosťou, čiže je nemenná. V rámci danej problematiky dochádza k dynamike nielen čo sa týka vlastného kapitálu, ale tak isto aj cudzieho. Spomenutá dynamika sa odohráva v určitom časovom horizonte, teda finančná štruktúra je závislá od množstva faktorov (Kráľovič, Vlachynský, 2011, s. 150).

Analýza finančnej štruktúry podniku podáva informácie o možnostiach zmeny v štruktúre objemu kapitálu, ktoré sa usilujú o efektívne využívanie finančných prostriedkov podniku. Analýzu finančnej štruktúry považujeme za rozhodujúci proces o úspešnosti podnikania, ktorý nikdy nekončí (Alexy, 2005, s. 33).

Z preštudovanej literatúry prichádzame k záveru, že finančná štruktúra výrazným spôsobom ovplyvňuje podnik, nakoľko vyjadruje štruktúru celkového kapitálu, ktorým sa financuje podnik. Na to, aby bol podnik úspešný a dosahoval stabilný zisk, by mal mať primeraný pomer vlastných a cudzích zdrojov. Riadenie finančnej štruktúry je pre podnik veľmi dôležité a výrazne vplýva na dynamiku jeho rozvoja.

2 METODOLÓGIA

Pri skúmaní vplyvu vybraných faktorov na finančnú a kapitálovú štruktúru podniku sme využili metódu priemerných vážených nákladov na kapitál (WACC) a ukazovateľ platobnej neschopnosti.

Ukazovateľ WACC (Weighted Average Costs of Capital), teda vážený priemer nákladov kapitálu, zohľadňuje finančnú štruktúru podniku, cenu za použitie cudzieho kapitálu a cenu za použitie vlastného kapitálu, na základe čoho je vytvorený všeobecný vzorec (Pratt, 2002):

$$WACC = N_{CK} * (1 - d) * \frac{CK}{K} + N_{VK} * \frac{VK}{K},$$

kde:

- $WACC$ – priemerné vážené náklady na kapitál,
- N_{VK} – náklady na vlastný kapitál,
- N_{CK} – náklady na cudzí kapitál,
- d – sadzba dane,
- CK – cudzí kapitál v trhovej hodnote,
- VK – vlastný kapitál v trhovej hodnote,
- K – celkový investovaný kapitál.

Ako vyplýva vo vzorca uvedeného vyššie pred samotným výpočtom WACC je potrebné vyčísliť ešte hodnotu nákladov na cudzí kapitál, pričom hodnoty čerpáme zo súvahy podniku a nákladov na vlastný kapitál. Existuje viacero metód na výpočet nákladov na vlastný kapitál, avšak pre spracovanie sme sa rozhodli použiť metódu výpočtu pomocou CAPM modelu. Model CAPM sa označuje aj ako model oceňovania kapitálových aktív. Slúži na oceňovanie jednotlivých cenných papierov alebo portfólia akcií a určenie očakávaných výnosov z kapitálových investícií. Poskytuje metodiku na kvantifikáciu rizika a premenu tohto rizika na odhady očakávanej návratnosti vlastného kapitálu (Mullins, 1982, Grešová, 2018).

Modelom CAPM sa zisťujú náklady na vlastný kapitál pomocou nasledujúceho vzťahu (Marinič, 2008):

$$r_e = r_f + \beta * (r_m - r_f),$$

kde:

- r_e – náklady na vlastný kapitál,
- r_f – bezriziková úroková miera,
- β – beta koeficient,
- $(r_m - r_f)$ – prémie za trhové riziko.

Platobná neschopnosť vyjadruje z akej časti sú kryté pohľadávky záväzkami a nepriamo napovedá a z akej časti by mohli byť v prípade nutnosti splatenia dlhov vyrovnané záväzky pohľadávkami. Patrí medzi pomerové ukazovatele a vypočítame ju podľa nasledujúceho vzorca (Zalai, 2016, s. 94):

$$\text{platobná neschopnosť} = \frac{\text{záväzky}}{\text{pohľadávky}}$$

Riziko vzniku platobnej neschopnosti patrí medzi faktory, ktoré majú vplyv na finančnú štruktúru podniku. Platobná neschopnosť sa zvyšuje priamo úmerne so zvyšovaním podielu cudzieho kapitálu na celkovom kapitáli. Je to z dôvodu, že podnik musí zabezpečovať dlhovú službu, bez zohľadnenia dosiahnutého výsledku hospodárenia. Vysoký podiel úveru a výkyvy vo výnosoch a nákladoch môžu smerovať k neschopnosti platiť úroky a splátky. Následne môže nastať leverage riziko – riziko finančnej páky. Dodatočné náklady (platenie penále dodávateľom, zvýšené úroky z úverov nesplatených v lehote a iné) môžu taktiež spôsobiť vznik platobnej neschopnosti. Dôvodom je zvyšovanie nákladov, ktoré sú spojené so získavaním dodatočných finančných zdrojov, v dôsledku čoho dochádza k znižovaniu podnikových výnosov (Bondareva, Zatrochová, 2017, s. 77).

3 FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE FINANČNÚ ŠTRUKTÚRU PODNIKU

Základným cieľom v oblasti finančného rozhodovania je vybrať takú štruktúru finančných zdrojov, ktorá bude maximalizovať trhovú hodnotu. Pri rozhodovaní a tvorbe

finančnej štruktúry musíme rešpektovať mnohé faktory, ktoré túto finančnú štruktúru ovplyvňujú. Medzi najčastejšie faktory patria (Kalusová, Fetisovová, 2015, s. 279, Grešová, 2017):

- náklady súvisiace s kapitálom,
- celková výška zisku, ktorý dosahuje podnik v dôsledku svojej činnosti,
- rôzne náklady spojené s finančnými problémami,
- zloženie majetku podniku,
- inflácia,
- veľkosť a vek podniku,
- kritéria na zabezpečenie finančnej istoty,
- úsilie o pravidelnú kontrolu nad činnosťou podniku,
- aktuálna situácia, ktorá sa vyskytuje na finančnom trhu,
- riziká, ktoré môžu nastať v súvislosti s nadobudnutím kapitálu,
- likvidita.

V predkladanom príspevku sa zaoberáme posudzovaním vplyvu vybraných faktorov zvoleného výrobného podniku počas sledovaného obdobia rokov 2015 – 2018. Na kvantifikovanie vplyvu vybraných faktorov na finančnú štruktúru sme použili závislú premennú – zadlženosť podniku a nezávislými premennými boli jednotlivé faktory, ktoré by mohli ovplyvňovať mieru zadlženosti.

Na základe teoretických poznatkov z preštudovanej literatúry sme sa rozhodli pri analýze zamerať v rámci faktorov, ktoré ovplyvňujú finančnú štruktúru na náklady kapitálu podniku a na vplyv platobnej neschopnosti podniku.

3.1 Náklady na kapitál

Náklady na kapitál môžeme definovať ako výdavok, ktorý musí podnik zaplatiť za získanie a viazanie rôznych foriem kapitálu na financovanie svojich aktivít. Vyjadrujú sa v percentách z hodnoty vloženého kapitálu. Priemerné náklady kapitálu sú dôležitým činiteľom ovplyvňujúcim rozhodovanie o finančnej štruktúre podniku. V príspevku sa zameriavame na predpoklad, že so zvyšujúcim podielom cudzieho kapitálu na celkovom kapitáli dochádza k znižovaniu priemerných nákladov kapitálu pre podnik a tým pádom rastie výnosnosť vlastného kapitálu i tržová hodnota podniku.

Tabuľka č. 1 Štruktúra kapitálu a nákladov na kapitál vo vybranom podniku

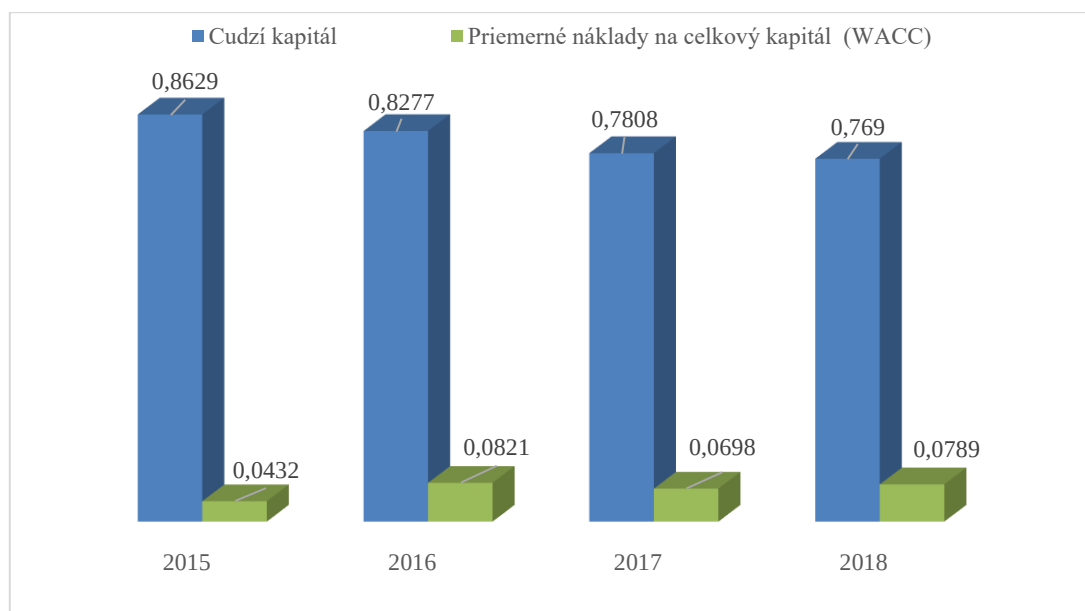
Položka	2015		2016		2017		2018	
	€	%	€	%	€	%	€	%
Vlastný kapitál (VK)	136 628	13,71	139 395	17,23	161 796	21,92	183 172	22,18
Cudzí kapitál (CuK)	859 879	86,29	669 656	82,77	576 234	78,08	635 161	76,90
Celkový kapitál (CK)	996 507	100	809 051	100	738 030	100	825 958	100
Náklady na VK	–	26,46	–	25,84	–	16,94	–	11,82
Náklady na CK	–	1,02	–	5,75	–	5,30	–	8,68
WACC	–	4,32	–	8,21	–	6,98	–	7,89

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z účtovných závierok vybranej spoločnosti.

V tabuľke číslo 9 je vyjadrený podiel vlastného a cudzieho kapitálu na celkovom investovanom kapitáli vybraného podniku za obdobie rokov 2015 až 2018 v súvislosti s nákladmi kapitálu podniku. Podiel vlastného kapitálu na celkovom kapitáli podniku má rastúci

charakter. Tento vývoj vlastného kapitálu hodnotíme pozitívne, nakoľko ním klesá zadlženosť podniku. Od roku 2015 do roku 2018 sa podiel cudzích zdrojov na celkovom kapitáli znížil o takmer 10 %, ale napriek tomu stále výrazne prevažuje financovanie podniku z cudzích zdrojov. Úroky, ktoré je potrebné platiť veriteľom majú kolísavú tendenciu. Najnižšiu hodnotu nadobudli v roku 2015 vo výške 1,02 % a najvyššiu v roku 2018, kedy vzrástli oproti prvému roku sledovaného obdobia o takmer 8 % vplyvom čerpania nového úveru. Náklady na vlastný kapitál majú počas celého analyzovaného obdobia klesajúcu tendenciu a naopak, náklady na cudzí kapitál sa každým rokom zvyšujú. Ukazovateľ wacc vyjadruje priemerné náklady na celkový kapitál podniku, ktoré majú prevažne rastúci charakter. Výnimkou je rok 2017, v ktorom pozorujeme mierny pokles priemerných nákladov na celkový kapitál podniku.

Graf č. 1 zobrazuje vývoj podielu cudzieho kapitálu na celkovom kapitáli vybraného podniku za obdobie 4 rokov vo vzťahu k priemerným nákladom kapitálu podniku. Počas sledovaného obdobia sa potvrdzuje predpoklad, pretože spolu s klesajúcou zadlženosťou sa zvyšujú priemerné celkové náklady podniku. Výnimkou je medziročná zmena v rokoch 2016 – 2017, kedy sa predpoklad nepotvrdil. Z tohto výsledku vyplýva, že výnosnosť vlastného kapitálu rastie.

Graf č. 1 Vývoj cudzieho kapitálu a priemerných nákladov kapitálu vybraného podniku
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z účtovných závierok vybranej spoločnosti.

3.2 Platobná neschopnosť

Prostredníctvom ukazovateľa platobnej neschopnosti analyzujeme, z akej časti sú kryté pohľadávky podniku záväzkami. Ak je ukazovateľ väčší ako 1, podnik vo väčšej miere využíva podnikateľský (dodávateľský) úver, ako ho poskytuje iným subjektom. Môže naznačovať prvotnú platobnú neschopnosť, ktorá je pravdepodobne spôsobená činnosťou podniku. Ukazovateľ menší ako 1 môže predstavovať dobrú platobnú disciplínu podniku, ale aj hroziace nebezpečenstvo druhotnej platobnej neschopnosti. Druhotná platobná neschopnosť vzniká v prípade, ak podnik nie je schopný plniť svoje záväzky v dôsledku

insolventnosti jeho obchodných partnerov. Na základe údajov zapísaných v tabuľke č. 2 sme vybraný podnik podrobili analýze platobnej neschopnosti v rokoch 2015 – 2018.

Tabuľka č. 2 obsahuje dlhodobé, krátkodobé záväzky a pohľadávky podniku počas jeho 4 rokov. Krátkodobé pohľadávky majú klesajúcu tendenciu, pričom ich hodnota sa v roku 2018 znížila o 251 142 € oproti prvému roku sledovaného obdobia. Dlhodobé pohľadávky mali počas celého sledovaného obdobia nulovú hodnotu.

Tabuľka č. 2 Štruktúra záväzkov a pohľadávok vo vybranom podniku

Položka	Rok	Rok	Rok	Rok	Rozdiel	Index
	2015	2016	2017	2018	18 – 15	18/15
	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)
DD záväzky	231 631	112 731	73 127	31 928	-199 703	0,138
KD záväzky	428 383	390 277	369 476	445 688	17 305	1,040
DD pohľadávky	0	0	0	0	0	–
KD pohľadávky	451 898	211 161	150 953	200 756	-251 142	0,444

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z účtovných závierok vybranej spoločnosti.

Tabuľka č. 3 vyjadruje hodnoty ukazovateľa platobnej neschopnosti vybraného podniku za obdobie rokov 2015 – 2018.

Tabuľka č. 3 Vývoj platobnej neschopnosti vybraného podniku za obdobie 2015 – 2018

Rok	Platobná neschopnosť
2015	1,461
2016	2,382
2017	2,932
2018	2,380

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z účtovných závierok vybranej spoločnosti.

Všetky výsledky ukazovateľa platobnej neschopnosti v sledovanom období presahujú hodnotu 1, čo poukazuje na primárnu platobnú neschopnosť podniku, kedy záväzky neboli v plnom rozsahu kryté pohľadávkami. Tento výsledok nie je pre podnik priaznivý, nakoľko poukazuje na zlú platobnú disciplínu podniku spôsobenú svojou vlastnou činnosťou.

ZÁVER

Cieľom predkladaného príspevku bolo skúmanie vplyvu vybraných faktorov na finančnú štruktúru zvoleného podniku za obdobie rokov 2015 až 2018. Po analýze finančnej štruktúry vybraného podniku môžeme konštatovať, že v podniku prevažuje financovanie z cudzích zdrojov. Záväzky podniku prekročili každý rok počas analyzovaného obdobia hranicu 60 %. Najväčšiu položku záväzkov tvoria krátkodobé záväzky, ktorých podiel na celkovom majetku sa v pohybuje v intervale 42,99 % až 56,14 %. Podnik vo veľkej miere využíva obchodný úver, o čom svedčí aj vysoký objem záväzkov z obchodného styku, ktoré tvoria v roku 2018 podiel 47,4 % na celkovom kapitáli podniku. V nižšej miere sú v záväzkoch

podniku obsiahnuté dlhodobé záväzky, ktorých podiel na celkových zdrojoch podniku bol v roku 2015 v hodnote 23,24 % a v roku 2018 poklesol na 4,02 %. Pri analýze pôsobenia vybraných faktorov na finančnú štruktúru zvoleného podniku v rokoch 2015 až 2018 sme vychádzali z celkovej zadlženosti podniku, ale aj z čiastkových ukazovateľov zadlženosti podniku, ako je dlhodobá zadlženosť a krátkodobá zadlženosť, ktoré sú súčasťou celkovej zadlženosti.

Pri analýze nákladov na kapitál sa potvrdila skutočnosť, že klesajúci vývoj celkovej zadlženosti podniku za obdobie rokov 2015 – 2016 a 2017 – 2018 zvyšuje priemerné náklady na celkový kapitál. Výnimkou je medziročná zmena v rokoch 2016 – 2017, kedy sa predpoklad nepotvrdil. Z výsledkov vyplýva, že tento faktor ovplyvňuje finančnú štruktúru podniku, pretože zadlženosť podniku klesá a výnosnosť vlastného kapitálu rastie. Pri platobnej neschopnosti vybraného podniku za obdobie rokov 2015 až 2018 sme zistili, že sa zvyšuje priamo úmerne s krátkodobou zadlženosťou podniku. Je to z dôvodu, že podstatnú časť cudzích finančných zdrojov podniku tvorí obchodný úver od dodávateľov. Podnik je počas sledovaného obdobia platobne neschopný, čoho výsledkom je nepriaznivý stav pre podnik. Tento vznik platobnej neschopnosti ovplyvňuje finančnú štruktúru, pretože podnik nie je schopný kryť svoje pohľadávky záväzkami. V prípade nutnosti splatenia dlhov by pohľadávky podniku neboli dostačujúce.

V závere môžeme konštatovať, že finančnú štruktúru vybraného podniku počas rokov 2015 až 2018 ovplyvňuje faktor priemerných nákladov na celkový kapitál, v rámci ktorého sme preukázali vzťah medzi zadlženosťou podniku a priemernými celkovými nákladmi kapitálu. Na riadenie finančnej štruktúry zvoleného podniku má taktiež vplyv aj platobná neschopnosť, pretože pomocou nej bolo zistené, že podnik nie je schopný kryť svoje pohľadávky záväzkami.

„Príspevok bol riešený v rámci projektu KEGA 015TUKE-4/2019, Manažérstvo auditov využitím softvérovej aplikácie v zmysle požiadaviek normy ISO 9001:2015“

LITERATÚRA

- ALEXÝ, Július. Finančná a ekonomická analýza. 1. vyd. Bratislava : Iris, 2015. 121 s. ISBN 80-89018-90-4.
- BONDAREVA, Irina – ZATROCHOVÁ, Monika. Podnikové financie : teoretické a praktické aspekty riadenia. 1. vyd. Bratislava : STU v Bratislave, 2017. 150 s. ISBN 978-80-227-4680-9.
- GREŠOVÁ, Elena. Určenie hodnoty podniku s dôrazom na trhovú koncepciu. In: Journal of Innovations and Applied Statistics. Košice, 2017, roč. 7, č. 1, s. 14-19. ISSN 1338-5224.
- GREŠOVÁ, Elena. Podnikové rozhodovanie za podpory výnosových metód oceňovania. In: Journal of Innovations and Applied Statistics. Košice, 2018, roč. 8, č. 1, s. 54-59. ISSN 1338-5224.
- KALUSOVÁ, Lenka – FETISOVOVÁ, Elena. Determinanty finančnej štruktúry slovenských malých a stredných podnikov. In: Ekonomický časopis. Bratislava, 2015, roč. 63, č. 3, s. 278-296. ISSN 0013-3035.
- KRÁĽOVIČ, Jozef – VLACHYNSKÝ, Karol. Finančný manažment. 3. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2011. 468 s. ISBN 978-80-8078-356-3.
- MARINIČ, Pavel. Plánovaní a tvorba hodnoty firmy. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. 240 s. ISBN 978-80-247-2432-4.
- MULLINS, Eamonn. On the analysis of studies of choice. [online]. Society for the Experimental Analysis of Behavior, 1982. [cit. 2019.03.23.] Dostupné na internete:< <https://doi.org/10.1901/jeab.1982.37-323>>. ISSN 1938-371.

- PRATT, Shannon P. Cost of Capital: Estimation and applications. New Jersey : John Wiley & Sons, 2002. p. 108. ISBN 0-471-22401-4.
- SIVÁK, Rudolf et al. Financie. 1. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. 457 s. ISBN 978-80-8168-232-2.
- ŠEBO, Alexander. Podnikové financie. 3. vyd. Nitra : SPU v Nitre, 2016, 178 s. ISBN 978-80-552-1461-0.
- VALACH, Josef et al. Investičné rozhodování a dlhodobé financování. 3. vyd. Praha : EKOPRESS, 2010. 513 s. ISBN 978-80-86929-71-2.
- ZALAI, Karol et al. Finančno-ekonomická analýza podniku. 9. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2016. 487 s. ISBN 978-80-89710-22-5.
- Účtovné závierky vybraného podniku za obdobie rokov 2015 – 2018.

INFORMÁCIE O AUTOROCH

doc. Ing. Renáta Turisová, PhD.

Technická univerzita v Košiciach
Strojnícka fakulta
Katedra bezpečnosti a kvality produkcie
Letná 9, 042 00 Košice, Slovensko
email: renata.turisoa@tuke.sk

Ing. Martin Staško

Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Ekonomická univerzita v Bratislave
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: stasko.martin@gmail.com

HODNOTENIE SLOVENSKÝCH VYSOKÝCH ŠKÔL

EVALUATION OF SLOVAK UNIVERSITIES

Petra SZARYSZOVÁ – Lenka ŠTOFOVÁ

ABSTRAKT

Popri úspornej rozpočtovej politike štátu a hľadani nových zdrojov a pravidiel financovania vysokých škôl, ktoré sa objavili v časovom slede najskôr, ide dnes napríklad aj o nové trendy v riadení vysokého školstva a orientáciu na posudzovanie výkonov vysokých škôl, o dôraz na zamestnateľnosť a uplatnenie absolventov ako hlavné kritérium spoločenskej účinnosti ich činnosti, o tlak na hodnotenie a zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania a výskumu alebo o dynamické rozvíjanie tzv. tretej funkcie, resp. úlohy vysokých škôl – angažovanie sa v regionálnom rozvoji. Príspevok je zameraný na analýzu súčasných výsledkov nezávislého hodnotenia slovenských vysokých škôl so zameraním na ekonomické fakulty a zhodnotenie umiestnenia fakúlt Ekonomickej univerzity v Bratislave, a to najmä na východnom Slovensku pôsobiacej a rozvíjajúcej sa Podnikovohospodárskej fakulty so sídlom v Košiciach.

Kľúčové slová: hodnotenie, vysoká škola, univerzita, ekonomická fakulta, prijímacie konanie, absolvent, mzda, nezamestnanosť

ABSTRACT

In addition to the state austerity budgetary policy and the search for new sources and funding rules for higher education, which have emerged in time, there are today also new trends in higher education management and orientation towards assessing higher education performance, emphasis on employability and graduate employment as the main criterion of the social effectiveness of their activities, pressure to evaluate and improve the quality of higher education and research or dynamic development of the third function, respectively the role of higher education institutions - engaging in regional development. The paper focuses on the analysis of current results of independent evaluation of Slovak colleges and universities with a focus on faculties of economics and evaluation of placement of faculties of the University of Economics in Bratislava, especially in eastern Slovakia operating and developing Faculty of Business Economics with seat in Košice.

Key words: evaluation, college, university, faculty of economics, admission procedure, graduate, salary, unemployment

JEL KLASIFIKÁCIA: A210, A230, I210, I230, I240, I250

ÚVOD

Cieľom príspevku je analyzovať súčasné výsledky nezávislého hodnotenia slovenských vysokých škôl so zameraním na ekonomické fakulty a zhodnotenie umiestnenia fakúlt Ekonomickej univerzity v Bratislave, a to najmä na východnom Slovensku pôsobiacej a rozvíjajúcej sa Podnikovohospodárskej fakulty so sídlom v Košiciach. Výsledky analýzy sú kľúčom pri rozhodovaní o ďalších aktivitách pre ďalší rozvoj ekonomického vzdelávania.

ANALÝZA VÝSLEDKOV HODNOTENIA EKONOMICKÝCH FAKÚLT

Výber správnej vysokej školy či univerzity môže vo veľkej miere ovplyvniť úspešnú kariéru absolventa po ukončení štúdia. Trh práce sa neustále mení, vyvíja a je zrejme, že je ovplyvňovaný viacerými faktormi. Ovplyvňuje ho aktuálna štruktúra ekonomiky, starnutie populácie, investície, ako aj celospoločenské trendy. Nutnosť prijatia účinných reformných opatrení v oblasti vzdelávania a školstva je predmetom diskusií už dlhodobo. Práve s tým sú spojené opodstatnené pochybnosti o kvalite školstva, o vysokom nevynímajú. Pri niektorých vysokých školách dokonca nie je predmetom diskusie kvalita ako taká, ale legitímnosť rozhodnutia o udelení akreditácie.

Nezávislé hodnotenie vysokých škôl realizovala okrem iných agentúr a hodnotiacich inštitúcií aj spoločnosť TREXIMA Bratislava, ktoré bolo uverejnené v denníku TREND dňa 27. 11. 2019 v rámci eurofondového projektu „Prognózy vývoja na trhu práce v SR II“. Ide o dynamicky sa rozvíjajúcu výskumno-štatistickú a poradensko-konzultačnú spoločnosť, ktorá od roku 1992 vyvíja a úspešne aplikujeme nové, efektívne metódy v oblasti výskumu miezd podľa konkrétnych zamestnaní, zamestnanosti, komplexnej produktivity, kolektívneho vyjednávania, vzdelávania, monitorovania pracovných a životných podmienok zamestnancov v Slovenskej republike a jej jednotlivých regiónoch, pričom systematicky spolupracuje s veľkým počtom podnikov, organizácií a živnostníkov, stredných a vysokých škôl, s odborníkmi štátnej správy, miestnej samosprávy v SR a renomovanými zahraničnými inštitúciami. Táto spoločnosť zároveň realizuje originálne projekty v oblasti trhu práce a vzdelávania, čím výrazne prispieva k zvyšovaniu výkonnosti ekonomiky, zamestnanosti, produktivity, získavaniu nových investícií a k znižovaniu počtu nezamestnaných osôb, ako aj tzv. „doby nezamestnanosti“. TREXIMA Bratislava je od roku 2002 držiteľom Certifikátu systému manažérstva kvality, čo zaručuje okrem ďalších náročných požiadaviek aj dodržiavanie zásad Kódexu postupov pre európsku štatistiku. Generálny riaditeľ spoločnosti prevzal z rúk zástupcov Ministerstva hospodárstva SR a Slovenského centra produktivity dňa 3. 10. 2012 v Žiline najvyššie ocenenie za dlhodobý prínos v oblasti zvyšovania produktivity v Slovenskej republike a Pamätný list za dlhodobú spoluprácu s Ekonomickou univerzitou v Bratislave pri riešení výskumných projektov, vedení kvalifikačných prác a pravidelnom hodnotení absolventov dňa 21. 11. 2013 v Bratislave. Vysoký medzinárodný kredit spoločnosti v oblasti výskumu trhu práce, najmä klasifikácií zamestnaní, štatistik ceny práce a prognóz vývoja na trhu práce, potvrdzuje taktiež odborné stanovisko Inštitútu pre výskum zamestnanosti pri Univerzite vo Warwicku z februára 2017.

Vysoké školy a ich študijné programy hodnotila TREXIMA Bratislava na základe hodnotiacich kritérií: plat absolventa, miera nezamestnanosti absolventa, uplatnenie absolventa vo vyštudovanom odbore. Analytici tejto spoločnosti zohľadnili aj dopyt po absolventoch podľa prognóz vývoja trhu práce, ako aj rôzne parametre kvality vysokej školy. Do detailného prieskumu bolo zaradených viac ako 1 000 študijných programov na 116 fakultách všetkých vysokých verejných aj súkromných škôl na Slovensku. Analyzované údaje boli získané z databáz Sociálnej poisťovne či úradov práce a Štatistického úradu SR.

Výsledky hodnotenia v podobe rebríčka najlepších 40 fakúlt vysokých škôl na Slovensku podľa súhrnného hodnotenia všetkých ukazovateľov (údaje za rok 2018) vrátane priemernej hrubej mesačnej mzdy absolventov (1991 – 2012) po 5 rokoch a nezamestnanosti po 12 mesiacoch od absolvovania štúdia sú nasledujúce, pričom uvádzame výber ekonomických fakúlt. Spomedzi slovenských ekonomických fakúlt sa na najvyššej (14.) priečke v rebríčku umiestnila *Fakulta podnikového manažmentu EU v Bratislave* s celkovým hodnotením 77 bodov z maximálnych 100 bodov, hneď za ňou Fakulta managementu UK v Bratislave (15.) a Fakulta ekonómie a podnikania, Paneurópska vysoká škola v Bratislave

(16.). Fakulty EU v Bratislave sa ďalej umiestnili na priečkach (20., 21., 28. a 40.), avšak Fakulta medzinárodných vzťahov a Podnikovohospodárska fakulta EU v Bratislave so sídlom v Košiciach v rebríčku TOP 40 najlepších slovenských fakúlt nenachádzame.

Ďalší zostavený rebríček je výsledkom hodnotenia 40 slovenských fakúlt, ktorých absolventi majú najvyššie platy (v eur) po prechode na trh práce. V rámci tohto hodnotenia bol sledovaný indikátor priemerný nástupný plat (hrubá mesačná mzda) absolventa (2013 – 2018) do 5 rokov od ukončenia štúdia a priemerný plat (hrubá mesačná mzda) po 5 rokoch v roku 2018 od ukončenia štúdia (1991 – 2012). Z ekonomických fakúlt vedie na 4. priečke Fakulta ekonómie a podnikania, Paneurópska vysoká škola v Bratislave, hneď za ňou sa umiestnila *Fakulta medzinárodných vzťahov EU v Bratislave* s priemerným nástupným platom 1 657 eur a priemerným platom po 5 rokoch 2 667 eur, čo predstavuje najvyšší plat spomedzi umiestnených ekonomických fakúlt. EU v Bratislave úspešne zastúpili aj jej ďalšie fakulty *Národohospodárska fakulta EU v Bratislave* (15.), *Fakulta podnikového manažmentu EU v Bratislave* (18.), *Fakulta aplikovaných jazykov EU v Bratislave* (33.) a *Obchodná fakulta EU v Bratislave* (36.). Fakulta hospodárskej informatiky a Podnikovohospodárska fakulta EU v Bratislave so sídlom v Košiciach sa v rebríčku neumiestnili.

TREXIMA Bratislava prináša v rámci svojich analýz aj rebríček 40 slovenských fakúlt, ktorých absolventi mali po skončení štúdia najnižšiu mieru nezamestnanosti, pričom nebola meraná len miera nezamestnanosti čerstvých absolventov, ale aj jej vývoj v priebehu niekoľkých rokov ich pracovnej kariéry (údaje za rok 2018). Hodnotená bola priemerná nezamestnanosť absolventov po 6 mesiacoch od absolvovania štúdia a po 12 mesiacov v % ako kritériá hodnotenia. Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Univerzita Komenského v Bratislave sa ako predstaviteľ ekonomických fakúlt umiestnila v rebríčku najvyššie, a to na 10. mieste s najnižšou mierou nezamestnanosti absolventov 4 % spomedzi ekonomických fakúlt. Najhoršie v danom hodnotení obstála Fakulta ekonomiky a manažmentu, SPU v Nitre (38.), ktorá dosiahla 10 % mieru nezamestnanosti svojich absolventov. Z fakúlt EU v Bratislave sa však v rebríčku umiestnila *Fakulta podnikového manažmentu EU v Bratislave* (19., 5 %) a *Národohospodárska fakulta EU v Bratislave* (26., 7 %).

Denník TREND uverejnil okrem rebríčkov spracovaných spoločnosťou TREXIMA Bratislava aj rebríček CVTI SR TOP 30 fakúlt (Tabuľka 1), ktoré majú najprísnejšie prijímacie konanie.

Tabuľka 1: TOP 30 fakúlt, ktoré majú najprísnejšie prijímacie konanie

Poradie	Ekonomická fakulta slovenskej vysokej školy	Počet prihlásených	Počet prijatých	(%)	Počet zapísaných
11.	Fakulta podnikového manažmentu EU v Bratislave	879	411	47	368
13.	<i>Podnikovohospodárska fakulta EU v Bratislave so sídlom v Košiciach</i>	328	163	50	161
16.	Obchodná fakulta EU v Bratislave	731	380	52	339
18.	Fakulta medzinárodných vzťahov EU v Bratislave	352	196	56	181
20.	Národohospodárska fakulta EU v Bratislave	716	400	56	351

Zdroj: vlastné spracovanie podľa CVTI SR

Z ekonomických fakúlt slovenských vysokých škôl sa v ňom umiestnilo práve 5 fakúlt EU v Bratislave, okrem Fakulty hospodárskej informatiky a Fakulty aplikovaných jazykov. V pomerne negatívnom rebríčku vedie na 11. mieste *Fakulta podnikového manažmentu EU v Bratislave* (47 % = pomer počtu prijatých k počtu prihlásených uchádzačov o štúdium), za ktorou sa umiestnila naša *Podnikovohospodárska fakulta EU v Bratislave so sídlom v Košiciach* na 13. mieste (50 % = 163/328), na 16. mieste *Obchodná fakulta EU v Bratislave* (52 % = 380/731), na 18. mieste *Fakulta medzinárodných vzťahov EU v Bratislave* (56 % = 196/352) a na 20. mieste v rebríčku *Národohospodárska fakulta EU v Bratislave* (56 % = 400/716). Názov tohto rebríčka však z nášho pohľadu obsahuje nepresné slovné spojenie „najprísnejšie prijímacie konanie“ nakoľko na základe pomeru počtu prijatých a prihlásených uchádzačov o štúdium nemožno hovoriť o náročnosti či prísnosti prijímacích skúšok. V tomto prípade ide skôr o pomer, ktorý je skreslený tým, že nie každý uchádzač, ktorý si podá prihlášku na vysokú školu sa prijímacích skúšok aj zúčastní, a teda nemožno ho zaradiť do počtu uchádzačov s výsledkom prijímacej skúšky.

Spomedzi TOP 20 fakúlt len spomedzi verejných slovenských vysokých škôl (CVTI SR, 2019), ktoré prijali najviac uchádzačov bez prijímacích skúšok zastúpila študijný odbor ekonómia a manažment podniku v tomto rebríčku z ekonomických fakúlt jedine Fakulta manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove, ktorá sa umiestnila na 9. mieste so 100 % podielom počtu prijatých a prihlásených uchádzačov o štúdium (608/609) s konečným počtom zapísaných uchádzačov 349.

Ekonomická univerzita v Bratislave predstavuje v súčasnosti najväčšiu univerzitu v SR, ktorá zabezpečuje na všetkých stupňoch štúdia komplexné a ucelené vzdelávanie v ekonomických a manažérskych študijných programoch. Aj na základe uvedených výsledkov hodnotenia spoločnosti TREXIMA Bratislava možno konštatovať, že absolventi siedmich fakúlt nie sú klientmi úradov práce, ale sú v tzv. „hladáčiku“ renomovaných spoločností. Od roku 1940 poskytuje naša univerzita už osem desaťročí výučbu ekonómie. Ponúka pre študentov štúdium v 62 študijných programoch, medzi nimi aj v programoch vyučovaných v anglickom, nemeckom, francúzskom a ruskom jazyku, ktoré sa realizujú v spolupráci s inými univerzitami a fakultami doma a v zahraničí, s možnosťou získania dvojitého, resp. spoločného diplomu. Internacionalizácia vzdelávania a medzinárodná spolupráca patria dlhodobo medzi priority EU v Bratislave, na základe čoho dosahuje vynikajúce výsledky v mobilityných programoch, čo ocenili v minulosti viaceré renomované národné a medzinárodné inštitúcie ako napr. Európska komisia.

ZÁVER

Veríme, že spoločnosť TREXIMA Bratislava bude aj naďalej poskytovať svojim odberateľským organizáciám a všetkým partnerom komplexné a kvalitné služby na mieru a na vysokej profesionálnej úrovni, nakoľko chce na základe svojho definovaného cieľa aj do budúcnosti prinášať nové a zásadné pohľady na trh práce, úspešne formovať analytický rozmer, zdokonaľovať prognostické modely a pomáhať tak všetkým subjektom na trhu práce orientovať sa a využiť kľúčové výzvy a príležitosti. Podľa prognóz (www.trendyprace.sk) bude na Slovensku v období rokov 2019 – 2024 potrebné doplniť na trh práce takmer pol milióna osôb. V najväčšej miere ich budú pritom potrebovať podniky a organizácie. Ukazuje sa, že na trhu práce však budú potrebné aj fyzické osoby – podnikatelia a zamestnanci u fyzických osôb - podnikateľov. Od roku 2020 sa očakáva, že expanzia na trhu práce bude v dôsledku prehrievania ekonomiky mierne spomaľovať, stále však bude na vysokých úrovniach. Náhrada pracovných síl bude mierne dominovať pri tvorbe pracovných príležitostí a jej podiel na potrebách trhu práce bude každoročne do roku 2024 narastať. Absolventi prichádzajúci na trh práce nebudú postačovať na uspokojenie dopytu na trhu práce do roku 2024. Najviac

pracovných síl bude na Slovensku potrebných v priemysle a obchode, čo predstavuje zároveň príležitosť pre rozvoj ekonomických fakúlt, nevynímajúc našu Podnikovohospodársku fakultu EU v Bratislave so sídlom v Košiciach.

INFORMÁCIE O AUTORKÁCH

Ing. Petra Szaryszová, PhD.

Katedra manažmentu
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Ekonomická univerzita v Bratislave
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: petra.szaryszova@euke.sk

Ing. Lenka Štofová, PhD.

Katedra finančného riadenia podniku
Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: lenka.stofova@euke.sk

PREPOJENIE ŠKOLY A PRAXE NA PHF EU KOŠICE EXKURZIAMI

JOINING OF SCHOOL AND PRACTICE BY FIELD TRIPS

Martin MIZLA

ABSTRAKT

Článok približuje možnosti prepojenia teoretickej a praktickej prípravy študentov formou exkurzií ako jednu z možností rýchlejšie naštartovania absolventov pre praktickú činnosť po ukončení vysokoškolského vzdelávania. Prezentované poznatky sú z využitia exkurzií v predmete Projektový manažment na Ekonomickej univerzite v Bratislave, Podnikovohospodárskej fakulte so sídlom v Košiciach.

Kľúčové slová: praktické vyučovanie, exkurzia, univerzita, príprava, študenti

ABSTRACT

The paper provides possibilities how to connect theoretical and practical approach to preparation of students in form of field trips (a visit in a company). This can be seen as one of possibilities to accelerate graduates for their practical life. Knowledge presented comes from using of field trips at the University of Economics Bratislava, Faculty of Business Economics seated in Košice in the Project Management course.

Key words: practical education, field trip, university, preparation, students

JEL KLASIFIKÁCIA: A23, I21

ÚVOD

Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach Ekonomickej univerzity v Bratislave (PHF EU KE), ako nasledovník Detašovaného pracoviska Vysokej školy ekonomickej v Košiciach, oslavuje 50. výročie výučby na dennom štúdiu. Počas tejto doby záujmom všetkých pedagógov bolo a je prepojenie štúdia s praxou. Využíva sa niekoľko foriem takéhoto prepojenia (napr. rôzne odborné praxe, špecializované kurzy, prednášky odborníkov z praxe apod.), no v tomto príspevku sa dotkneme problematiky spojenej s prípravou, priebehom a vyhodnocovaním exkurzií do výrobných podnikov podľa našich skúseností.

1 VÝZNAM EXKURZIÍ

Exkurzie študentov možno zaradiť k jedným z najčastejších foriem priameho prepájania štúdia s praxou. Pomerne v stručnej forme prezentujú študentom praktický obsah ich štúdia, reálne využitie preberanej teórie aj celkovú organizáciu jednotlivých činností. Nezanedbateľnou je aj oživujúca zmena prostredia výučby z univerzitných posluchárňí do priestorov podniku či rôznorodosť „vyučujúcich“ – špecializovaných pracovníkov navštívených podnikov s ich inými prístupmi, otázkami a vôbec spôsobom komunikácie.

Exkurzie sú častokrát prvým stretnutím študentov s určitým výrobným prostredím. Realizovaním niekoľkých exkurzií počas štúdia z rôznych predmetov môžu študenti porovnávať

jednotlivé typy prevádzok (napr. v syrárni, výrobnom strojárskom podniku, textilnom podniku, výskumnom ústave atď.). Exkurzie sú navyše organizované v rámci jednotlivých predmetov s konkrétnym zameraním a teda umožňujú spoznať a porovnať aj spôsoby činnosti rôznych oddelení (napr. ekonomického oddelenia, oddelení vývoja a výskumu, organizácie výroby, logistiku, využívanie metód operačnej analýzy atď.).

Prepájaním získaných poznatkov si študenti vytvárajú vlastný ucelený obraz o činnostiach spätých s praktickými otázkami ich budúceho povolania. Na základe uvedeného možno konštatovať, že poznávací aj výchovný význam exkurzií je rozličný, avšak nesporný.

2 PRIEBEH EXKURZIÍ

Organizovanie exkurzie na PHF EU KE má niekoľko krokov približne spoločných pre všetky vyučované predmety:

1. Rozhodnutie o potrebe exkurzie.
2. Výber vhodného objektu exkurzie.
3. Plánovanie exkurzie.
4. Realizovanie exkurzie.
5. Dokumentovanie exkurzie
6. Vyhodnotenie exkurzie.

Rozhodnutie o potrebe exkurzie spočíva na garantovi príslušného predmetu. Každý predmet na PHF EU KE prechádza nielen svojím plánovaním (zaradenie do učebného plánu, tvorba sylabov), ale aj dvojročným cyklom vyhodnocovania. Práve tu je najviac priestoru na uvažovanie o vhodnosti zaradenia exkurzie do výučby príslušného predmetu. Navyše je nevyhnutné navrhnúť spôsob hodnotenia a ocenenia záťaže študentov realizovaním exkurzie (kreditový systém) a zaradenie exkurzie podľa hlavného zámeru do časti semestra (začiatok, stred, koniec semestra). Plán predmetu aj jeho hodnotenia prechádzajú schvaľovacím konaním vedúceho katedry a garanta príslušného študijného odboru.

Výber vhodného objektu exkurzie znamená prechod na konkretizáciu exkurzie. Podľa zamerania exkurzie je teoreticky urobený širší výber vhodných podnikov. V skutočnosti však častokrát nie je veľmi z čoho vyberať. Oficiálne kontaktovanie podnikov a žiadanie o ich súhlas s exkurziou býva z rôznych príčin zamietnuté (napr. máme už termíny obsadené, je to obdobie zvýšených nárokov na našich pracovníkov). Výber podniku je potom závislý na osobných kontaktoch vyučujúcich. Na tomto mieste je potrebné spomenúť aj možnosť zapojenia samotných študentov do kontaktovania podnikov. Študenti brigádujú/pracujú aj počas štúdia či riešia diplomové práce v podnikoch. Stalo sa neraz, že samotní študenti prišli s návrhom, či by sme nemohli urobiť exkurziu v „ich“ podniku tak, ako to vidia u iných univerzít. Zároveň sa ponúknu aj ako prvotní sprostredkovatelia kontaktu.

Plánovanie exkurzie po prvotnom súhlasnom kontakte s podnikom znamená jej časové plánovanie, vykonanie potrebných administratívnych činností a aj metodickú prípravu učiteľa, resp. študentov. Ako už bolo spomenuté, existuje základná predstava garanta predmetu o zaradení exkurzie do určitej časti semestra. Z prevádzkových dôvodov však podnik s tým nemusí súhlasiť a preto je nevyhnutná flexibilita na strane vyučujúcich. Podnik tiež určuje koľko a aké veľké skupiny študentov prijme. Ak v ročníkoch denného štúdia máme od 150 do 200 študentov na jednom predmete, potom je nevyhnutné určiť aj kritériá výberu účastníkov exkurzie aj s náhradníkmi. Najčastejšie je využívaný výber vyučujúcim (napr. podľa

priebežných výsledkov) alebo podľa záujmu študentov (kto sa skôr prihlási). V prípade konania exkurzie v mieste sídla fakulty odpadá potreba plánovania a zabezpečovania dopravy študentov.

Nevyhnutná administratíva spočíva v požiadaní dekana PHF EU KE o vydanie súhlasu s exkurziou, kde je uvedený zámer exkurzie, dátum, čas, miesto jej konania, počet študentov a vyučujúci ako pedagogický garant a dozor. Na strane podniku je nevyhnutné poskytnúť zoznam účastníkov exkurzie. Obsah tohto zoznamu je určovaný podnikom, avšak je potrebné pripomenúť zásady GDPR a súhlas zúčastnených s poskytnutím osobných údajov.

Metodická príprava učiteľa spočíva v určení obsahového zamerania, výberu formy zapojenia študentov a konkrétnych úloh pre študentov. Vyučujúci pripravuje a konzultuje obsahové zameranie exkurzie spoločne so zástupcami podniku. Rovnako odkonzultuje možnosti a vhodnosť zapojenia študentov (pasívna prehliadka, možnosť pýtania sa ľudí na pracoviskách apod.) Podľa toho vyučujúci pripraví konkrétne úlohy pre študentov (napr. zistite konkrétne vybavenie dokumentácie na pracovisku, zistite spôsob vytvárania/organizácie tímov na riešenie problémov, zdokumentujte obeh dokladu ABC apod.). Možno odporučiť rozdelenie študentov do menších skupiniek a pre každú skupinku zadať rozdielne úlohy.

Realizovanie exkurzie prebieha podľa schváleného harmonogramu s podnikom a je plne v jeho réžii. Je potrebné pamätať na nevyhnutnosť registrácie účastníkov exkurzie na vrátnici podniku, absolvovanie aspoň minimálneho školenia o bezpečnosti pri práci a úvodné predstavenie podniku. To všetko odkrojuje z celkového času na exkurziu a preto aj zámer a úlohy pre študentov musia byť plánované na kratší čas ako je celkový čas exkurzie. Úlohy zadane študentom v určitej miere môžu stimulovať aktivitu študentov a vytvárať podklad pre kladenie otázok.

Dokumentovanie exkurzie prebieha počas jej trvania. Na jednej strane podniky vo väčšine prípadov nepovoľujú fotografovanie a filmovanie v ich areáli, avšak zvyčajne majú vyhradené priestory, kde je to možné. Je potrebné vyfotografovať celé skupiny účastníkov exkurzie aspoň dva razy – pred vstupom do areálu podniku (kde sa nevztahuje zákaz fotografovania) a vo vnútri areálu na vyhradenom mieste. Súčasťou dokumentácie je aj prezenčná listina vytvorená na PHF EU KE podľa vzoru internej dokumentácie schválenej podľa ISO 9001. Tú si treba pripraviť už pred samotnou realizáciou exkurzie.

Vyhodnotenie exkurzie má minimálne tri roviny. Prvou rovinou je vypracovanie formálnej správy o exkurzii pre dekana PHF EU KE (opäť na schválenom tlačive) a vyhodnotenie naplnenia stanovených zámerov exkurzie vyučujúcimi a grantom predmetu ihneď po absolvovaní exkurzie aj v dvojročnom cykle hodnotenia kvality príslušného predmetu. Druhou rovinou je formálny aj neformálny rozhovor o exkurzii so študentmi tak, aby bolo možné zistiť prípadné hluché miesta exkurzie a pri jej nasledujúcom opakovaní zlepšiť priebeh. Formálny rozhovor je zameraný na zisťovanie riešenia stanovených úloh jednotlivých skupiniek študentov, čomu sa venuje ďalšie cvičenie/prednáška alebo jeho časť. Treťou rovinou vyhodnotenia exkurzie je poďakovanie podniku, ktoré navyše spájame s odoslaním anonymizovanej spätnej väzby od účastníkov exkurzie.

ZÁVER

Exkurzie sú študentmi vždy prijímané pozitívne. Najväčšiu zásluhu na tom má práve pestrosť prostredia a vytvorenie si širšieho obrazu o predmete štúdia. Je snahou skombinovať praxe s exkurziami tak, aby študent – absolvent PHF EU KE bol schopný čo najrýchlejšie riešiť reálne úlohy spojené s jeho pracovným zaradením.

INFORMÁCIE O AUTOROVI

doc. Ing. Martin Mizla, PhD.

Katedra manažmentu

Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach

Ekonomická univerzita v Bratislave,

Tajovského 13

041 30 Košice

e-mail: martin.mizla@euke.sk

SOCIÁLNE SIETE AKO EFEKTÍVNY NÁSTROJ PROPAGÁCIE PHF EU V BRATISLAVE SO SÍDLOM V KOŠICIACH

SOCIAL NETWORKS AS EFFICIENT TOOL TO PROMOTE PHF EU IN BRATISLAVA WITH SEAT IN KOŠICE

Lenka ŠTOFOVÁ – Petra SZARYSZOVÁ

ABSTRAKT

Cieľom príspevku bolo vypracovať správu o účinnom využívaní sociálnych sietí ako nástroja na realizáciu iniciatív v oblasti marketingu, náboru a zapojenia študentov, ktoré je podmienené úplnou rozvinutou stratégiou sociálnych médií, ktorá je dobre usposobená na úspech. Vývoj trvalo udržateľnej stratégie sociálnych médií zahŕňa tieto dôležité komponenty: stanovenie cieľov a cieľov, identifikácia cieľových skupín, vykonávanie konkurenčných a kanálových analýz, rozvoj obsahovej stratégie, plánovanie aktivít, identifikácia úloh, plánovanie rozpočtu a zdrojov a analýza priebežného výkonu.

Kľúčové slová: marketingové aktivity, propagácia, sociálne siete, digitálne nástroje, informácie

ABSTRACT

The aim of the paper was to draw up a report on the effective use of social networks as a tool to fulfil marketing, recruitment, and student engagement initiatives, which is contingent on having a fully developed social media strategy that is well-positioned for success. Developing a sustainable social media strategy involves the following important components: establishing goals and objectives, identifying target audiences, performing competitive and channel analyses, developing content strategy, activities planning, identifying roles, budget and resources planning, and analyzing ongoing performance.

Key words: marketing activities, promotion, social networks, digital tools, information

JEL CLASSIFICATION: M13, M31, O31, Z1

ÚVOD

Propagácia na sociálnych sieťach patrí v súčasnosti k hlavným marketingovým stratégiám. Školy sa tak prispôbujú zahraničným trendom, kde je komercializácia vysokoškolského vzdelania bežnou praxou. Podnikovohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach podporuje komplexný systém marketingu univerzity, v spolupráci s fakultami a ostatnými pracoviskami Ekonomickej univerzity, koordinuje marketingové aktivity, hlavne v oblasti marketingovej komunikácie, spracováva a aktualizuje kooperačný profil univerzity s vonkajším prostredím, zabezpečuje informovanosť akademickej obce, riadi prípravu aktuálnych propagačných materiálov, zabezpečuje účasť univerzity na výstavách a veľtrhoch vzdelávania, organizačne riadi prípravu grafických návrhov propagujúcich produkty a služby univerzity, koordinuje činnosť poskytovania adekvátnych informácií o inštitúcii, zabezpečuje marketingovú komunikáciu univerzity voči verejnosti, študentom a zamestnancom univerzity. Ako najčastejšiu formu on-line propagácie využíva PHF MANAŽMENT V TEÓRII A PRAXI, roč. 15, 2019, č. 4
ISSN 1336-7137

EU v Bratislave so sídlom v Košiciach s EU v Bratislave sociálnu sieť Facebook, a to ako oficiálny komunikačný kanál.

ANALÝZA MARKETINGOVÝCH AKTIVÍT NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

Uverejňovanie informácií PHF EU v Bratislave so sídlom v Košiciach prostredníctvom sociálnych sietí poskytuje možnosti, ktoré sa len ťažko dajú nájsť pri reklamných kampaniach v štandardných médiách. Úspechy študentov PHF EU v Bratislave so sídlom v Košiciach v roku 2019 možno rozdeliť do dvoch skupín. Úspechy súvisiace s vynikajúcimi výsledkami v štúdiu a úspechy súvisiace s reprezentáciou fakulty a univerzity. V roku 2019 boli evidovaní študenti, ktorí reprezentovali fakultu predovšetkým v športe.

Pre študentov PHF EU v Bratislave so sídlom v Košiciach je možnosť získať kontakt s podnikovou praxou kľúčová pre budúce úspešné uplatnenie na trhu práce. Fakulta sa snaží dodržiavať intenzívne vzťahy s ľuďmi v praxe, pričom mnohí z nich sú zamestnancami fakulty. Na sociálnych sieťach fakulty pravidelne zverejňujeme počas semestra prehľad pracovných ponúk, odborných stáží, súťaží pre študentov, grantov pre študentov, organizácie workshopov a prednášok z praxe, tréningy a školenia pre študentov (time management, analýza trhu práce – uplatnenie absolventov odboru, požiadavky praxe na profil absolventa (výskum)). Hlavným cieľom je podporiť hľadanie „najlepšej“ kariéry v sebe samom i v okolitom svete, sprostredkovať študentom možnosti rozvoja v rámci ich prípravy, ako i pomôcť s nadviazaním kontaktov s organizáciami, ktoré im ponúkajú zaujímavé pracovné príležitosti. Pri tomto spravovaní sa budeme ďalej inšpirovať kariérnymi centrami univerzít v zahraničí. Fakulta sa v rámci marketingovej komunikácie na sociálnych sieťach snaží, aby všetko, čo so svojimi fanúšikmi zdieľa bolo skutočne autentické a pre fakultu nejakým spôsobom charakteristické. Je dôležité, aby sme si vybudovali „patent“ istého spôsobu komunikácie so svojimi fanúšikmi, ktorí sú pre fakultu špecifickí a tým sa odlišujeme od konkurencie.

Od 18. augusta 2019, kedy bol založený fakultný účet na Instagrame bolo zverejnených spolu 124 oznamov. Instagram znamená pre PHF EU v Bratislave so sídlom v Košiciach efektívnym komunikačným kanálom na šírenie informácií medzi zamestnancami, študentmi a verejnosťou. Od 18. augusta ku koncu roka 2019 bolo na sociálnej sieti Instagram registrovaných 600 fanúšikov a ich počet neustále rastie. Príspevky tvoria najmä aktuálne oznamy pre študentov o podujatiach a výberových prednáškach na fakulte, ako aj univerzite, fotografie a videá z podujatí, odkazy na zaujímavé články v médiách o dianí, atď.

Na základe doterajších skúseností fakulta využíva kľúčové slovo #MYSMEPHF, vytvorené Ing. Lenkou Štofovou, PhD., ktoré sa výrazne zaslúžilo o propagáciu a šírenie dobrého mena Ekonomickej univerzity a PHF EU v Bratislave so sídlom v Košiciach. Dizajn tohto hashtagu, ktorý vznikol 1. septembra 2019 si priamo odhlasovali študenti cez sociálnu sieť Instagram.

Obrázok 1: Logo propagačného hashtagu PHF EU v Bratislave so sídlom v Košiciach

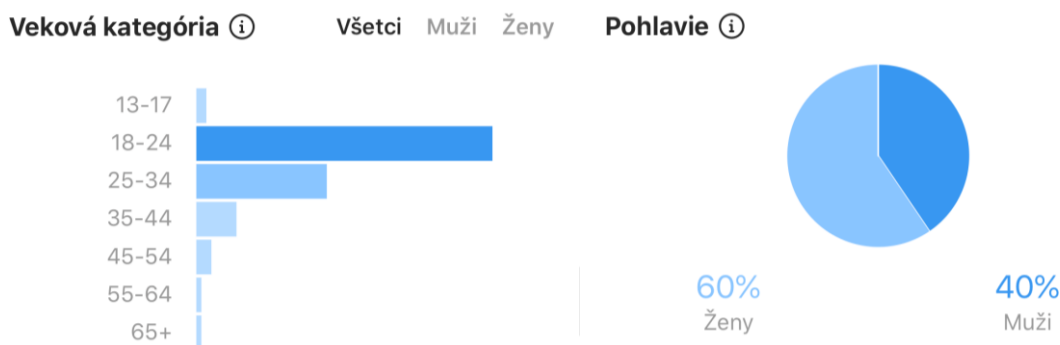
V rámci marketingovej stratégie si fakulta vedie aj štatistiku sociálnych sietí, ktorá nám umožňuje zhromažďovať, analyzovať a interpretovať údaje, potvrdiť teóriu alebo skúmaný fenomén spoločenského, vedeckého a v tomto prípade kybernetického charakteru. Preto sa aj v rámci marketingovej stratégie zameriame na ich výkon a spôsob, akým sa užívatelia sociálnej siete interagujú.

Medzi počtom slovenských študentov odchádzajúcich za štúdiom do zahraničia, a počtom zahraničných prichádzajúcich študovať na Slovensko je značný rozdiel v neprospech fakulty. Už v súčasnosti je problém nedostatku študentov na fakultnej akademickej pôde a tlak na prepracovanejší marketing vrátane cieleného používania sociálnych sietí začína byť intenzívny. Aj odporúčanie Európy 2020 – inteligentná, udržateľná a inkluzívna Európa, strategického dokumentu znie: „Vysoké školy by mali sprofesionalizovať svoje marketingové stratégie, a to aj smerom k zahraničiu a zahraničným uchádzačom o štúdium.“

Obrázok 2: Štatistika obsiahnutých lokalít cez sociálne siete

Okrem kvalitného a zrozumiteľného webu je snahou PHF EU v Bratislave so sídlom v Košiciach vytvoriť fanúšikovskú stránku, resp. príspevky na sociálnych sieťach fakulty v angličtine, ako aj v ruštine pre zachytenie aj zahraničných sledovateľov cestou k posunu marketingu fakulty na medzinárodnú úroveň.

Obrázok 3: Štatistika rozdelenia sledovateľov podľa veku a pohlavia

Z obrázka 3 je zrejmé, že väčšinu sledovateľov (až 60 %) v rámci komunikačnej stratégie predstavujú ženy. Čo sa týka vekového rozhrania oslovených sledovateľov najpočetnejšiu vekovú základňu tvoria sledovatelia vo veku 18-24 rokov (59 %), čo predstavuje pre fakultu cieľovú skupinu záujmu, druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria sledovatelia vo veku 25-34 rokov (26 %). Do budúcnosti by bolo vhodné oslovovať aj sledovateľov v predmaturitnom veku.

ZÁVER

Ďalšie smerovanie sociálnych sietí vidí fakulta hlavne v Instagrame a Facebooku. Stačí popracovať so zmienenými hashtagmi v správnom čase s pútavým textom a k dispozícii je ďalší digitálny nástroj, ktorého masová obľúba aj slovenskej mládeže ho vopred predurčuje na úspech. Pokiaľ je použitý vhodne a kreatívne, dokáže si získať aj pozornosť zahraničných záujemcov o štúdium na Podnikovohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach.

INFORMÁCIE O AUTORKÁCH

Ing. Lenka Štofová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Katedra finančného riadenia podniku
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: lenka.stofova@euke.sk

Ing. Petra Szaryszová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Katedra manažmentu
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: petra.szaryszova@euke.sk

METODIKA ODOVZDÁVANIA ZÁVEREČNÝCH PRÁČ DO IS AIS2

METHODOLOGY OF SUBMITTING FINAL THESES TO THE INFORMATION SYSTEM AIS2

Cyril ZÁVADSKÝ

ABSTRAKT

Cieľom príspevku je vytvorenie metodiky pre odovzdávanie záverečných prác. Ide konkrétne o definovanie postupu krokov pri odovzdávaní záverečných prác do informačného systému AIS2 na Ekonomickej univerzite v Bratislave. V príspevku uvádzame konkrétne metodické usmernenia upravujúce problematiku záverečných prác vytvorené Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, ako aj internú smernicu EU v Bratislave. Súčasťou príspevku je názorne prezentované rozhranie IS AIS2 pri importe záverečnej práce do lokálneho úložiska.

Kľúčové slová: IS AIS2, CRZP, interná smernica, kontrola originality, zákon o vysokých školách, záverečná práca

ABSTRACT

The aim of the paper is to create a methodology for submitting the final theses. Specifically, it defines the procedure of steps in the submission of final theses to the information system AIS2 at the University of Economics in Bratislava. In the paper, we present specific methodological guidelines regulating the final theses created by the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic, as well as the internal directive of the EU in Bratislava. The paper included an illustration of the IS AIS2 interface when importing the final thesis to the local repository.

Key words: IS AIS2, CRZP, internal directive, control of originality, law on universities, final thesis

JEL KLASIFIKÁCIA: A20, I23, I25, I28, L86

ÚVOD

Z odbornej praxe vyplynula požiadavka vytvoriť ucelený dokument pre odovzdávanie záverečných prác do IS AIS2 pre študentov a zamestnancov vysokých škôl. Problematika teoretických požiadaviek na spracovanie a odovzdanie záverečných prác je riešená právnymi predpismi SR a internou dokumentáciou Ekonomickej univerzity v Bratislave (ďalej len EU v Bratislave). Taktiež aj informačný systém AIS2 vyžaduje charakteristickú postupnosť krokov odovzdávania záverečných prác.

1 METODICKÉ USMERNENIA O NÁLEŽITOSTIACH ZÁVEREČNÝCH PRÁČ

V kapitole uvedieme prehľad zákonov, predpisov, vyhlášok a smerníc upravujúcich problematiku spracovania a odovzdania záverečných prác, o náležitostiach záverečných prác, ich bibliografickej registrácii, uchovávaní a sprístupňovaní.

1.1 Právna úprava v Slovenskej republike

Základným právnym podkladom pojednávajúcim o náležitostiach záverečných prác je zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách, ktorý mení a dopĺňa zákon č. 6/2011 Z.z. (ďalej len zákon) Národnej rady Slovenskej republiky.

Podľa § 51 zákona súčasťou štúdia podľa každého študijného programu je aj záverečná práca. Osobitné požiadavky na záverečné práce a ich sprístupňovanie upravujú § 62a a § 63 zákona. V § 63 ods. 7 a 8 sa uvádza, že pred pripustením osoby k obhajobe záverečnej práce, rigorózneho práce alebo habilitačnej práce vysoká škola zašle túto prácu v elektronickej forme do Centrálného registra záverečných a kvalifikačných prác (CRZP) a Antiplagiátorského systému (APS). Centrálny register záverečných, rigorózných a habilitačných prác prevádzkuje a údaje, ktoré obsahuje centrálny register záverečných, rigorózných a habilitačných prác, spracúva právnická osoba poverená ministerstvom školstva. Antiplagiátorský systém v rámci CRZP slúži na odhaľovanie a detekciu plagiátov a mieru originality záverečných prác. Výstupom z APS je protokol kontroly originality záverečnej práce a slúži ako podkladový materiál pri hodnotení záverečnej práce, avšak nie je potvrdením, že záverečná práca je originálom, resp. plagiátom. Protokol o kontrole originality určí časti textu záverečnej práce, ktoré sú totožné s časťami textov prác uložených v CRZP a s vybranými internetovými zdrojmi.

Nadväzujúcimi právnymi predpismi, ktorými sa uvedený zákon vykonáva, mení a dopĺňa sú vyhlášky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR:

- Vyhláška č. 233/2011 Z.z.
- Vyhláška č. 244/2019 Z.z.
- Vyhláška č. 246/2019 Z.z.

Vyhláška č. 233/2011 Z.z. ktorou sa vykonávajú ustanovenia § 63 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktoré pojednávajú o forme a podstatných náležitostiach záverečnej práce, ako aj licenčných zmluvách.

Vyhláška č. 244/2019 Z.z. o sústave študijných odborov Slovenskej republiky, v ktorých definuje študijné odbory, v ktorých môžu vysoké školy v Slovenskej republike poskytovať vysokoškolské vzdelávanie.

Vyhláška č. 246/2019 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov alebo umelecko-pedagogických titulov docent a profesor upravuje náležitosti habilitačných záverečných prác.

Samostatnou smernicou vydanou Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR je Metodické usmernenie č. 56/2011, ktoré definuje podrobnosti o základných náležitostiach záverečných prác vypracúvaných na vysokých školách v Slovenskej republike, ich bibliografickej registrácii, uchovávaní a sprístupňovaní.

Uvedené zákony, vyhlášky a metodické usmernenia sú podkladmi pre vytváranie internej dokumentácie pre EU v Bratislave.

1.2 Interná smernica č. 8/2017 o záverečných a habilitačných prácach

Táto smernica upravuje základné náležitosti záverečných a habilitačných prác, ďalej jednotný postup pre spracovanie, kontrolu originality, registrovanie, uchovávanie a sprístupňovanie týchto prác na EU v Bratislave. Je záväzným dokumentom pre študentov, ako aj zamestnancov univerzity. Jednotlivé články smernice definujú:

- Základné ustanovenia smernice
- Druhy záverečných prác

- Zadávanie tém záverečných prác, prihlasovanie a schválenie
- Štruktúru záverečnej a habilitačnej práce
- Citácie a bibliografické odkazy – etika a technika citovania
- Formálna úprava záverečnej a habilitačnej práce
- Zber záverečných prác a kontrola ich originality
- Ostatné náležitosti – licenčné zmluvy, bibliografická registrácia, výmena údajov medzi IS AIS a CRZP, zverejňovanie prác

Súčasťou internej smernice sú prílohy, ktoré konkrétne špecifikujú vybrané náležitosti záverečných prác.

V tomto článku sa ďalej budeme samostatne venovať jednému z vyššie uvedených článkov internej smernice.

2 ODOVZDÁVANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE DO IS AIS2

Akademický informačný systém AIS2 bol implementovaný na EU v Bratislave v roku 2007 ako pilotný projekt na Podnikovohospodárskej fakulte EU v Bratislave so sídlom v Košiciach. Jedná sa o komplexný informačný systém, ktorý je určený na riadenie vysokoškolského štúdia a podporu riadenia vedy a výskumu. Informačný systém AIS2 slúži ako prostriedok zberu záverečných prác a zároveň ako lokálne úložisko. Z IS AIS2 sú záverečné práce odosielané do CRZP.

Pre odovzdanie záverečnej práce do IS AIS2 musia byť splnené nasledujúce predpoklady:

- Vypísaná téma záverečnej práce
- Schválená téma záverečnej práce
- Študent musí byť na prácu prihlásený
- Odovzdávaná práca musí byť vo formáte PDF
- Názov súboru je tvorený 2020PHFPRIEZVISO_M.PDF
- Študent odovzdáva záverečnú prácu v termíne určenom v harmonograme akademického roka
- Odovzdaný dokument nesmie byť chránený heslom resp. iným spôsobom znepriístupnený proti čítaniu
- Záverečnú prácu je možné konvertovať na text (nesmie byť skenovanou formou vytlačenej záverečnej práce) – otestovať prevod dokumentu PDF na čistý text je možné na <http://testdoc.crzp.sk/>
- Odovzdaná verzia vytlačenej záverečnej práce a elektronická verzia musia byť zhodné

V nasledujúcej časti si podrobne a názorne popíšeme postup odovzdávania záverečných prác do IS AIS2.

Pred prihlásením sa do IS AIS2, po zadaní adresy <https://ais2.euba.sk> v prehliadači, je potrebné skontrolovať nastavenia prehliadača prostredníctvom funkcionality „Spustiť test“, ktorá sa nachádza pod priestorom pre zadanie autentifikačných údajov. Uvedený test je možné spustiť aj po prihlásení sa do IS AIS2 napr. v „Univerzálnom zobrazení“ nad voľbou „Odhlásenie“.

Prihlásenie

Používateľ:

Heslo:

Prihlásiť

Test prehliadača

Pomocou tohoto testu môžete overiť správnosť nastavení vášho prehliadača pre prácu s AIS2.

Spustiť test

Obrázok 1: Test nastavení prehliadača pred prihlásením sa do IS AIS

Zdroj: Vlastné spracovanie

Po overení nastavení prehliadača je potrebné prihlásiť sa do IS AIS priradeným používateľským menom a heslom. Po prihlásení sa zobrazí študentské zobrazenie rozhrania systému AIS2, v ktorom si vyberieme v prehľadovej časti s názvom „Záverečné práce“ kliknutím na názov témy záverečnej práce z ponuky možnosť „Detail práce, odovzdanie, hodnotenie, posudok“.

Meno Priezvisko

IDO: 1234567

Posledné prihlásenie: 01.01.2020 00:00:01

03.01.2020 00:00:10

Menny má Daniela

Osobné údaje

Osoba v AIS2

Správa používateľa

Dokumenty

Správy

Prehľad štúdií

Študijné programy

Register predmetov

Rozvrhy hodín

Dátumové intervaly

Elektronická nástenka

Žiadosti o ubytovanie

Prehľad ubytovania

Prihlášky uchádzača

Návratky uchádzača

Prihlasovanie na skúšky

Vyhľadávanie osôb

Absolventi

Novinka

Nové správy

Otvoriť aplikáciu Správy

30PEM_15B - Ekonomika a manažment podniku (2019/2020)

Vlastnosti štúdia - Kontroly štúdia - Školné a poplatky - Štendia - Udeľovanie súhlasov

Rozvrh hodín

Zápis, zápisné listy

Záverečné práce

Metodika odovzdávania záverečných prác do AIS-u

Detail práce, odovzdanie, hodnotenie, posudok

Práca nebola vložená

Stav: rozpracovaná v ezp

Kontrola originality: momentálne nie je k dispozícii

Obrázok 2: Výber z ponuky pre odovzdávanie záverečnej práce

Zdroj: Vlastné spracovanie

Po výbere a aktivovaní možnosti „Detail práce, odovzdanie, hodnotenie, posudok“ sa zobrazí okno „Téma záverečnej práce“, v ktorom sú k dispozícii dva rady príkazov reprezentované ikonami.

Téma záverečnej práce - Microsoft Edge

https://ais2-beta.euba.sk/ais/servlets/WebUIServlet?appClassName=ais.gui.common.PortalAp

Metodika odovzdávania záverečných prác do AIS-u

KiaJK PHF - Katedra informačnej a jazykovej komunikácie PHF, Košice

Akceptovaný dňa: 12.01.2020

Stav: rozpracovaná v ezp

Záverečná práca

Práca nebola vložená

Stav: rozpracovaná v ezp

Kontrola originality: momentálne nie je k dispozícii

Obrázok 3: Okno „Téma záverečnej práce“

Zdroj: Vlastné spracovanie

Ikony v prvom rade reprezentujú nasledovné príkazy:

- detail atribútov zadania

- odhlásenie sa zo zadania záverečnej práce

- vytlačiť prihlášku na záverečnú prácu, zadanie záverečnej práce, jazykovú mutáciu zadania záverečnej práce

Ikony v druhom rade reprezentujú nasledovné príkazy:

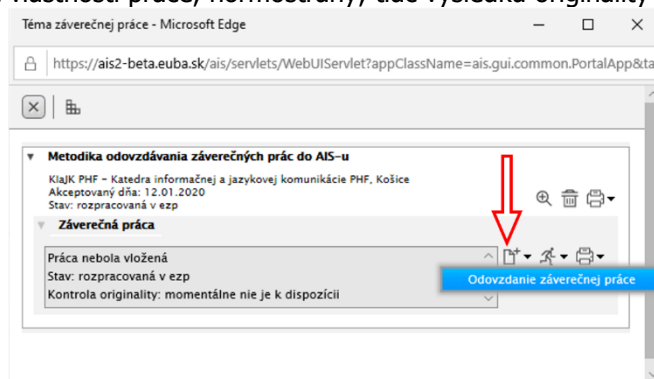
- odovzdanie záverečnej práce

- prevziať záverečnú prácu; prílohy záverečnej práce; detail abstraktu, textu a vlastností práce

- tlač čestného vyhlásenia o vydaní záverečnej práce; tlač licenčnej zmluvy pre CRZP; tlač licenčnej zmluvy pre vysokú školu; tlač abstraktu, textov, vlastností práce; tlač analytického listu; tlač vlastností práce, normostrany; tlač výsledku originality

Obrázok 4: Výber z ponuky pre zobrazenie rozhrania pre odovzdanie záverečnej práce

Zdroj: Vlastné spracovanie

Po aktivovaní príkazu v druhej sade ikoniek reprezentovaným ikonou a kliknutím na odovzdanie záverečnej práce sa zobrazí rozhranie pre odovzdanie súboru, príloh, vyplneniu čestného vyhlásenia, licenčných zmlúv...

Obrázok 5: Okno odovzdanie záverečnej práce – VSES030

Zdroj: Vlastné spracovanie

V zobrazenom okne pre odovzdanie záverečnej práce sa nachádzajú povinné (žltým zvýraznené) a nepovinné položky. O splnení resp. nesplnení požiadavky zadať korektnú informáciu do systému študenta informuje piktogram ☹️ (nesplnená aktivita) resp. 😊 (splnená aktivita) umiestnený v pravom hornom rohu povinnej vyžadovanej informácie.

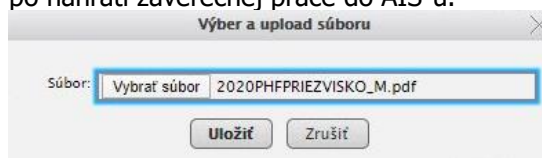
Obrázok 6: Rozhranie pre správu a základné operácie so súborom záverečnej práce

Zdroj: Vlastné spracovanie

Popis príkazov reprezentovaných ikonami zobrazenými v okne pre odovzdanie záverečnej práce v riadku s označením „Súbor záverečnej práce“:

- vložiť prácu do úložiska – týmto príkazom sa aktivuje dialógové okno pre „Výber a upload súboru“. Všetky ďalšie príkazy pre editovanie v okne pre odovzdanie záverečnej práce je možné uplatniť až po nahratí záverečnej práce do AIS-u.

Obrázok 7: Dialógové okno „Výber a upload súboru“

Zdroj: Vlastné spracovanie

- v prípade, že práca už bola nahratá do AIS-u je možné ju týmto príkazom odobrať z úložiska

- umožňuje prevziať záverečnú prácu z úložiska ak už bola práca nahratá.

Popis príkazov reprezentovaných ikonami zobrazenými v okne pre odovzdanie záverečnej práce v riadku s označením „Prílohy“:

- vložiť prílohu do úložiska

- odstrániť prílohu z úložiska

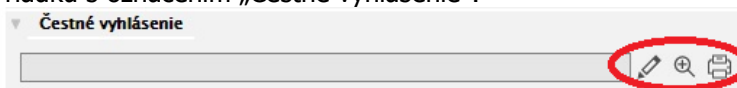

- prevziať prílohu z úložiska

- pridať prílohu k záverečnej práci resp. pridávanie súborov s prílohami

Popis príkazov reprezentovaných ikonami zobrazenými v okne pre odovzdanie záverečnej práce v riadku s označením „Čestné vyhlásenie“:

Obrázok 8: Rozhranie pre evidovanie a základné operácie s čestným vyhlásením

Zdroj: Vlastné spracovanie

- evidovať čestné vyhlásenie o vydaní záverečnej práce – používa sa vtedy ak bola časť práce alebo práca v celom rozsahu už niekde publikovaná

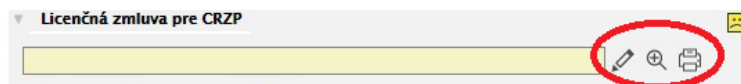
- detail o vydaní záverečnej práce

- tlač čestného vyhlásenia

Analogicky sú použiteľné príkazy aj pre ďalšie časti ako sú licenčné zmluvy a abstrakty (zadávajú sa v cudzom jazyku a v slovenčine), texty (kľúčové slová) a vlastnosti práce (počet

strán záverečnej práce). Licenčné zmluvy je možné tlačiť až v prípade že práca je označená ako finálna!

Obrázok 8: Rozhranie pre evidovanie a základné operácie s licenčnou zmluvou pre CRZP
Zdroj: Vlastné spracovanie

 - evidovať licenčnú zmluvu pre CRZP – aktivovaním sa zobrazí nasledovné rozhranie

A screenshot of the 'Licenčná zmluva pre CRZP' window. The window has a title bar with 'VSES313' on the right. Below the title bar are 'OK', 'X', and a grid icon. The main content area contains a form with the following fields:

- Téma: Metodika odovzdávania záverečných prác do IS AIS2
- Študent: Meno Priezvisko

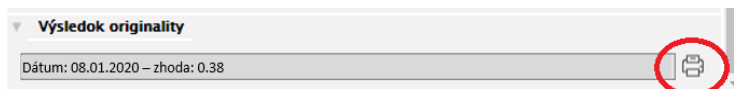
Below these fields is a section titled 'Spôsob použitia diela a rozsah licencie'. It contains three numbered items:

- (1) Autor súhlasí so zverejnením diela a udeľuje používateľovi súhlas na sprístupňovanie digitálnej rozmnoženiny diela verejnosti spôsobom umožňujúcim hromadný prístup a to len prostredníctvom centrálného registra záverečných, rigorózných a habilitačných prác (ďalej len „register“).
- (2) Používateľ je oprávnený dielo po jeho zaradení do registra sprístupniť verejnosti
 - ☐ najskôr po uplynutí [] mesiacov odo dňa registrácie diela,
 - ☐ bez odkladnej lehoty.
- (3) Používateľ je oprávnený dielo sprístupniť verejnosti
 - ☐ len s použitím
 - ☐ aj bez použitia

At the bottom, there is a note: 'takých technologických opatrení, ktoré zabránia verejnosti dielo trvalo ukladať na pamäťové médium alebo ju tlačiť.'

Obrázok 8: Rozhranie pre evidovanie a základné operácie s licenčnou zmluvou pre CRZP
Zdroj: Vlastné spracovanie

Na záver pri odovzdávaní záverečnej práce je potrebné „Označiť prácu ako finálnu“, nasleduje po vyplnení všetkých povinných údajov a dôkladnom zvážení. V prípade, že nebudú všetky povinné údaje vyplnené, prácu nebude možné označiť ako finálnu. Po označení je práca so stavom finálne v ezp a je pripravená na odoslanie do CRZP. Záverečné práce sú posielané na kontrolu originality automaticky každý deň o 20.00 h. Po zaevidovaní v CRZP a vyhodnotení v systéme APS bude do AIS-u doručený výsledok kontroly originality. Po kontrole originality je možná tlač výsledku originality.

Obrázok 8: Rozhranie pre tlač výsledku kontroly originality

Zdroj: Vlastné spracovanie

ZÁVER

Súčasťou ukončenia vysokoškolského štúdia je aj záverečná práca, ktorá spolu s jej obhajobou tvorí samostatný predmet štátnej skúšky. Všetky náležitosti, komplexný postup spracovania, odovzdania a sprístupnenia záverečných prác sú uvedené v zákonoch a smerniciach, ktoré sme stručne popísali v príspevku. Špecifiká odovzdávania záverečných prác si upravujú vysoké školy na základe ich dostupných informačných systémov. Tento príspevok definuje metodiku plynulého zabezpečenia odovzdania záverečnej práce do IS AIS2 na EU v Bratislave.

Veríme, že príspevok bude vhodným a nápomocným prostriedkom pre študentov a zamestnancov vysokých škôl pri odovzdávaní záverečných prác do IS AIS2, ktorý je v súčasnosti implementovaný na 17 vysokých školách.

LITERATÚRA

- CRZP. 2009. *Rámcový postup pri zadávaní, odovzdávaní a obhajobe záverečných prác*. [online]. 2009-11-02. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <http://crzp.sk/dokumenty/Ramcovy_postup.pdf>
- CRZP. 2011. *Informácie o CRZP a Antiplagiátorskom systéme*. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://cms.crzp.sk/>>
- DAŇO, F. 2017. *Interná smernica č. 8/2017 o záverečných a habilitačných prácach*. [online]. 2017-10-01. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <https://www.euba.sk/www_write/files/SK/docs/interne-smernice/2017/2017-8-is_zaverecne-prace.pdf>
- GILÁNYI, M. 2011. *Manuál k sprístupňovaniu záverečných, rigorózných a habilitačných prác*. [online], 2011. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/data/att/1582.pdf>>.
- MŠVVaŠ SR. 2011. *Metodické usmernenie č. 56/2011 o náležitostiach záverečných prác, ich bibliografickej registrácii, uchovávaní a sprístupňovaní*. [online]. 2011. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/data/att/476.zip>>.
- UPJŠ. 2017. *Procesy administrácie záverečných prác v AIS2*. [online]. 2017. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://www.upjs.sk/public/media/16021/Procesna-schema-2-ZP.pdf>>
- Vyhláška č. 233/2011 Z. z. Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 131/2008 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2011-233>>
- Vyhláška č. 244/2019 Z. z. Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o sústave študijných odborov Slovenskej republiky. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2019-244>>
- Vyhláška č. 246/2019 Z. z. Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických

titulov docent a profesor. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2019-246>>
Zákon č. 131/2002 Z. z. Zákon o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-131>>
Zákon č. 6/2011 Z. z. Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2011-6>>

INFORMÁCIE O AUTOROVI

Ing. Cyril ZÁVADSKÝ, PhD.

Katedra informačnej a jazykovej komunikácie
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Ekonomická univerzita v Bratislave
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: cyril.zavadsky@euke.sk

POHĽAD Z PRAXE NA PREPRAVNÚ SPOLOČNOSŤ DCK DOPRAVA, S. R. O.

PRACTICAL VIEW OF THE TRANSPORT COMPANY DCK DOPRAVA, L. T. D.

Janka KOPČÁKOVÁ

ABSTRAKT

Príspevok sa zaoberá jednotlivými ekonomickými ukazovateľmi, ktoré sú aplikované na okres Stará Ľubovňa, ktorá je súčasťou Prešovského kraja, ktorý sa nachádza na východe Slovenska. Z ekonomických ukazovateľov sú bližšie popísané napríklad ukazovatele ako počet obyvateľov, hustota obyvateľstva, hrubý domáci produkt, inflácia či nezamestnanosť. Najväčší dôraz sa tu kladie na sledovanie nezamestnanosti, pretože práve nezamestnanosť vyjadruje ekonomickú nerovnováhu na trhu práce medzi dopytom po práci a ponukou práce. Bližšie je popísaná aj spoločnosť, ktorá patrí medzi malé a stredné podniky. Hlavnou podnikateľskou činnosťou tejto spoločnosti je prevádzkovanie taxislužby. Keďže v okrese Stará Ľubovňa nie je ponúkaných dostatok pracovných miest ľudia musia čoraz častejšie vycestovávať za prácou do zahraničia. Preto aj vďaka tomu táto malá spoločnosť musí vykonávať také opatrenia, ktoré jej zabezpečia udržať sa na tomto trhu a úspešne rozširovať svoju podnikateľskú činnosť.

Kľúčové slová: ekonomické ukazovatele, okres Stará Ľubovňa, preprava osôb

ABSTRACT

The contribution is determined by economic indicators which are applied to the district of Stará Ľubovňa, which is part of the Prešov Region, located in the east of Slovakia. The economic indicators are described in more detail as indicators such as population, population density, gross domestic product, inflation or unemployment. The greatest emphasis here is on the monitoring of unemployment, because unemployment is the economic imbalance in the labor market between labor demand and labor supply. A company that belongs to small and medium enterprises is also described in more detail. The main business of this company is the operation of taxis. Since there are not enough jobs in the district of Stará Ľubovňa, people have to travel to work abroad more and more often. That is why this small company must also take measures to ensure that it is able to maintain its position in this market and successfully expand its business.

Key words: economic indicators, district Stará Ľubovňa, transport

JEL KLASIFIKÁCIA: D24

ÚVOD

Mnoho podnikateľských subjektov si pred začatím svojej podnikateľskej činnosti kladú otázky: Je výhodné podnikat? Pre koho vyrábať či poskytovať služby? Nie je trh presýtený daným tovarom alebo službou? Je potrebné, aby si spoločnosti pred začatím podnikania rozmysleli svoj cieľ podnikania a zároveň vytvorili strategický plán.

Tento príspevok sa zameriava na malú spoločnosť, ktorá chce rozširovať svoju podnikateľskú činnosť. Malé a stredné podniky môžu uvažovať už pri vzniku alebo pri rozširovaní svojej podnikateľskej činnosti, či budú čerpať financovanie spoločnosti z vlastných zdrojov alebo z cudzích zdrojov. Preto je potrebné, aby podnik včas vyhodnotil všetky aspekty, ktoré na neho vplyvajú a správne sa určil svoje priority. Či využitie vlastných finančných prostriedkov a tým zvýšenie rizika z insolventnosti voči svojím obchodným partnerom, alebo využitie cudzích zdrojov financovania a tým zvýšenie svojich nákladov o poplatky a úroky z úverov.

SPOLOČNOSŤ DCK DOPRAVA, S. R. O.

Prešovský kraj je najvýchodnejším krajom Slovenska. Je tretím najväčším regiónom podľa hustoty obyvateľstva a druhým podľa rozlohy. Na území Prešovského kraja žije v súčasnom období viac ako 791 tis. obyvateľov, čo predstavuje 14,5 % obyvateľov na celkový počet obyvateľstva SR. Zaľudnenie prešovského kraja je veľmi nerovnomerné. Na území Prešovského kraja sa nachádzajú okresy, ktorých zaľudnenosť je najväčšia na Slovensku napr. Prešov a Poprad, ale aj okresy, ktorých zaľudnenosť je veľmi nízka napr. Stropkov, Svidník. Okres Stará Ľubovňa je jedným z okresov nachádzajúcich sa v Prešovskom samosprávnom kraji.

Spoločnosť, ktorej sa v príspevku venujem sa nachádza práve v menej zaľudnenom okrese a to v Starej Ľubovni. Prvá zmienky o Starej Ľubovni bola už v roku 1292, takže na základe toho môžeme povedať, že sa jedná o mesto s rozsiahlou históriou. Práve Stará Ľubovňa bola známa už v histórii ako mesto remesiel a obchodu. V tomto meste bol vybudovaný aj hrad ktorý mal chrániť pohraničie a najdôležitejšie cesty vedúce do Poľska. Už stáročia sa v tomto okrese traduje práve zahraničný obchod s Poľskom.

V okrese Stará Ľubovňa je rozvinutý cestovný ruch vďaka vyššie spomínanému Ľubovnianskému hradu, pod ktorým sa nachádza skanzen, v ktorom môžeme vidieť až 25 objektov zrubových domov. Medzi ďalšie turistické atrakcie patria Ľubovnianske kúpele a Kúpele vo Vyšných Ružbachoch, ktorých symbolom sú prírodné krátery. Významnou pamiatkou je Červený kláštor a národný park Pieniny, v ktorých kedysi žili Slováci, Rusíni, Goral, Poliaci, Nemci a Židia.

Stará Ľubovňa nepredstavuje jeden z najväčších okresov pretože sa umiestnila až na 6 mieste spomedzi 13 okresov s najväčším počtom obcí v Prešovskom kraji.

Okres Stará Ľubovňa sa rozprestiera na 707, 07 km². Aj napriek tomu, že sa nejedná o veľký okres k 31.12.2018 podľa štatistického úradu bol počet obyvateľov práve v Staroľubovnianskom okrese 53 617 obyvateľov. Hustota obyvateľstva tak predstavovala 75,74 osôb/km². HDP v roku 2017 v Ľubovnianskom okrese predstavoval 3,3 % a inflácia klesla v júli 2017 až na 1,4 %.

V roku 2018 v okrese predstavovalo práceschopné obyvateľstvo od 15 – 64 rokov 36 790 osôb. Aj napriek tomu, že množstvo práceschopného obyvateľstva je dostatočne vysoké dlhodobá nezamestnanosť predstavovala 43,16 %. Kvôli vysokej nezamestnanosti sa mesto Stará Ľubovňa rozhodla riešiť tento problém v okrese a ku koncu roku 2018 podporilo vytvorenie 762 nových pracovných miest, čo zabezpečilo zníženie nezamestnanosti a tak vo februári 2019 predstavovala nezamestnanosť len 9,4 %.

Vysoká nezamestnanosť zapríčiňuje, že čoraz viac osôb po skončení vzdelania musí vycestovať do zahraničia za prácou. Medzi najčastejšie krajiny do ktorých osoby vycestovávajú za profesiami radíme krajiny Rakúsko, Anglicko, Nemecko, Holandsko a Taliansko. Osoby, ktoré cestujú za prácou do zahraničia, kde najčastejšie vykonávajú činnosť barmanky, chyžných ale aj vodičov, maliarov, elektrikárov či zvaračov.

Z dôvodu vysokej nezamestnanosti, že väčšina obyvateľstva musí odchádzať za prácou mimo Slovenskej republiky. Spoločnosť DCK doprava s.r.o., ktorá sa venuje preprave osôb do krajín Nemecko a Holandsko. Keďže niekedy obyvateľstvo z okresu Stará Ľubovňa cestovalo za prácou len do blízkeho Poľska práve teraz ľudia z tohto okresu cestujú najviac do Holandska.

Spoločnosť DCK doprava s.r.o. sídli v obci Šambron. Obec Šambron sa rozprestiera na 17,16 km². Počet obyvateľov v tejto obci predstavoval ku koncu roka 2018 386 obyvateľov. Na základe toho hustota zaľudnenia obyvateľstva je 22,49 osôb/km².

Hlavným predmetom podnikania spoločnosti DCK doprava s.r.o. je prevádzkovanie taxislužby. Táto spoločnosť musela získať koncesiu na vykonávanie prevádzkovania taxislužby podľa §6 ods. 5 zákona č. 56/2012 Z. z. o cestnej preprave. Koncesia bola vydaná k júnu 2017 a udelená okresným úradom v Prešove.

Aj napriek tomu, že spoločnosť nie je ešte dostatočne známa na trhu, dokáže sa udržať v tejto sfére podnikania aj napriek vysokej konkurencii v tomto okrese. Práve v meste Stará Ľubovňa sa nachádza veľký počet konkurentov. Počet spoločností, ktoré ponúkajú prepravu osôb za pracovnými ponukami do Nemecka a Holandska je osem.

Okresný súd v Prešove zaregistroval spoločnosť DCK doprava s.r.o. v apríli 2017. IČO, ktoré bolo pridelené spoločnosti je 50 807 994. Hlavným predmetom podnikania tejto spoločnosti je nákup tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod); sprostredkovateľská činnosť v oblasti obchodu, služieb, výroby; reklamné a marketingové služby, prieskum trhu a verejnej mienky; nákladná cestná doprava vykonávaná vozidlami do celkovej hmotnosti 3,5 t vrátane prípojného vozidla; vedenie účtovníctva; prenájom hnutelných vecí; prevádzkovanie taxislužby.

Spoločnosť DCK doprava s.r.o. sídli na adrese Šambron 22, 065 45 Šambron v okrese Stará Ľubovňa. Na tejto adrese má zriadenú aj technickú základňu spoločnosti resp. stanovište na parkovanie vozidla, ktorým sa prepravujú osoby. Vozidlo musí každoročne vykonávať technickú a emisnú kontrolu. Súčasťou vozidla je aj prepravný poriadok podľa zákona č. 56/2012 Z. z. o cestnej doprave.

Zákazníci spoločnosti DCK doprava s.r.o. sú ľudia, ktorí cestujú za prácou do zahraničia. Spoločnosť im ponúka rýchlu a bezpečnú prepravu osobným vozidlom Volkswagen Sharan, ktorý je 7 – miestny. Avšak táto spoločnosť plní počet prepravovaných osôb len na 4 miesta, kvôli lepšiemu komfortu a pohodliu cestujúcich. Spoločnosť sa chce líšiť od svojej konkurencie a to práve pohodlím a nadštandardným vybavením áut. DCK doprava s.r.o. priťahuje nových zákazníkov z celého okresu aj na základe zliav, ktoré ponúka svojim stálym cestujúcim.

Bezpečnosť osôb je zabezpečená pravidelným striedaním profesionálnych vodičov s dlhoročnými skúsenosťami. Počas dlhej a namáhavej 17 hodinovej cesty sa snažia vodiči spríjemniť cestu zákazníkom premietaním rôznych filmov a svojim profesionálnym prístupom k potrebám zákazníka. Komfort cestujúcich je zabezpečený dvojzónovou automatickou klimatizáciou, ale aj sedadlami, ktoré sú samostatne oddelené a polohovateľné.

Vzhľadom na to, že spoločnosť nemá dlhodobú tradíciu chce rozširovať svoj manažment a to najmä nadväzovaním dlhodobých ale aj nových kontaktov s odoberateľmi jej služieb. Kontakty získava prostredníctvom internetovej stránky, osobného kontaktu ale taktiež založila aj kupóny, ktorých hlavnou myšlienkou je poskytnutie vernostnej výhody na princípe zníženia ceny šiestej jazdy prostredníctvom tejto spoločnosti len na 50 % z celkovej ceny prepravného. Spoločnosť tak chce získať dostatok verných zákazníkov, čím nadobudne aj dostatok finančných prostriedkov. V prípade svojej ďalšej vízie, ktorou je rozširovanie spoločnosti bude tak môcť obstaráť aj nový dopravný prostriedok, ktorý nebude musieť hradiť z cudzích zdrojov financovania ako je úver či lízing ale dokáže tak uhradiť nový automobil

z vlastných prostriedkov. Tým sa spoločnosť nebude musieť viazať a uhrádzať ďalšie poplatky a úroky z úverov lízingovým spoločnostiam či bankám. Zadlženosť by pre spoločnosť priniesla vysoké riziko. Avšak zo zisku, ktorý dosiahne bude môcť uhrádzať náklady nie len na zabezpečenie prevádzky podnikateľskej činnosti ale dokáže vytvárať aj rezervu na kúpu nového automobilu.

ZÁVER

Predmetom tohto príspevku bolo poukázať na to, že aj novo vzniknuté malé a stredné podniky sa môžu stať úspešnými a dokážu sa rýchlo uplatniť na trhu. Mnoho malých a stredných podnikov však aj zaniká. Dôležitým krokom pre každú novovznikajúcu spoločnosť je mať víziu a zároveň nepretržite pracovať na ďalšom napredovaní. Spoločnosť DCK doprava s.r.o. sa zaoberá prevádzkovaním taxislužby a prepravou osôb do Holandska v okrese, kde je malý počet pracovných miest a práve kvôli tomu musí veľa osôb cestovať za prácou na zahraničný trh. Keďže v tomto okrese je cestovanie za prácou súčasťou bežného života, spoločnosť sa nachádza na trhu, v ktorom má vysokú konkurenciu. Každý z konkurenčných spoločností sa snaží dosahovať čo najväčšiu výhodu na tomto trhu a to prostredníctvom získania čoraz vyššieho počtu prepravovaných osôb. Konkurenčnou výhodou spoločnosti je získavanie klientov práve založením kupónov a tým poskytnutie vernostnej výhody na princípe zníženia ceny šiestej jazdy prostredníctvom tejto spoločnosti len na 50 % z celkovej ceny prepravného.

Konkurenčný boj však môžeme nájsť na akomkoľvek trhu. Ku konkurenčnému boju dochádza aj medzi oveľa väčšími korporáciami ako sú napríklad známe slovenské médiá Markíza a JOJ. Niekoľko desaťročí vzniká konkurenčný boj medzi jednotlivými mobilnými operátormi ako O2 Slovakia, Slovak Telecom a Orange. Konkurenčný boj často vzniká aj medzi potravinovými reťazcami ako Lidl a Kaufland, McDonald a Burger King, či dokonca niekoľko desaťročí vládne konkurenčný boj aj medzi známymi značkami ako Coca – Cola a Pepsi.

V konečnom dôsledku známy podnikateľ Henry Ford povedal: „mali by ste sa báť takého konkurenta, ktorého vôbec nezaujímá čo robíte vy, čo si robí veci podľa seba a stále lepšie a lepšie.“ Preto by mali malé a stredné podniky, aj keď sa nachádzajú v konkurenčnom prostredí sledovať najmä svoje výsledky a zameriavať sa na zákazníka, pretože práve ten im zabezpečuje ich existenciu a zotrvanie na trhu.

LITERATÚRA

- KAPLAN, S. R., NORTON, D.P. 2004. Strategy maps : Converting intangible assets into tangible outcomes. Boston : Harward Business School Publishing Corporation, 2004. 454 s. ISBN 1-59139-134-2.
- KLVAČOVÁ, Eva MALÝ, Jifi. et. al. Základy evropské konkurenceschopnosti. Vyd. 1. Praha: Professional Publishing. 2007, 118 s. ISBN 987-80-86946-54.
- KOTLER, P. – KELLER, K. 2007. Marketing Management. Praha: Grada Publishing. 2007. 729 s. ISBN 978-80-247-1359-5.
- KRÁĽOVIČ, J., VLACHYNSKÝ, K. 2011. Finančný manažment. 3. vyd. Bratislava : Iura Edition. 2011. 457 s. ISBN 978-80-8078-356-3
- Obchodný register SR na Internet - Hlavná Strnka." Obchodný register SR na Internet - hlavná strnka. Prístup k 7. januáru 2020. <http://www.orsr.sk/>.
- MIKOLÁŠ, Z. 2005. Jak zvýšit konkurenceschopnost podniku. Praha: Grada, 2005. 198 s. ISBN 80-247-1277-6.

Základné údaje zo sčítania obyvateľstva, domov a bytov 2018. ŠÚ SR. Publikované: [online]. 2018. [cit. 2019-10-29]. Dostupné na internete: <[http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID\(%22i0002C1D5091C42EBBE6186087F5F6CF7%22\)&ui.name=Hustota%20obyvate%c4%bestva%2020SR%2c%20oblasti%2c%20kraje%2c%20okresy%2c%20mesto%2c%20vidiek%20%5bom7015rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22i0002C1D5091C42EBBE6186087F5F6CF7%22)&ui.name=Hustota%20obyvate%c4%bestva%2020SR%2c%20oblasti%2c%20kraje%2c%20okresy%2c%20mesto%2c%20vidiek%20%5bom7015rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html)>

INFORMÁCIE O AUTOROVI

Ing. Janka Kopčáková

Ekonomická univerzita v Bratislave,
Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
Katedra finančného riadenia podniku
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: janka.kopcakova@student.euke.sk

NÁSTROJE HODNOTENIA FINANČNEJ SITUÁCIE PODNIKU

EVALUATION INSTRUMENTS OF THE FINANCIAL SITUATION OF THE COMPANY

Zuzana RUDÁŠOVÁ

ABSTRAKT

V dnešnej dobe je veľmi dôležité, aby podnik vykonával analýzu hospodárenia v podniku. Finančná analýza sa vykonáva pomocou údajov z minulosti, z čoho sa určuje ako sa podniku v minulosti darilo, teda ako hospodáril a z aktuálnych údajov, z ktorých sa určuje súčasné finančné zdravie podniku. Na základe tejto finančnej analýzy a údajov z nej potom vieme predvídať oblasti, ktoré môžu podniku v budúcnosti spôsobiť problémy, inak povedané, ktoré musí podnik zlepšiť. Finančná analýza sa vykonáva na základe údajov z finančných závierok. Podľa týchto údajov vieme vypočítať finančné ukazovatele, ktoré pomáhajú podniku pri finančnom rozhodovaní. Príspevok je zameraný na hlavné ukazovatele, ktoré vplyvajú na súčasnú a minulú finančnú situáciu vo vybranom podniku.

Kľúčové slová: likvidita, rentabilita, zadlženosť, obratovosť, výkaz ziskov a strát

ABSTRACT

Nowadays it is very important that the company carries out the analysis of management in the company. Financial analysis is carried out using historical data, which determines how the company has performed in the past, i.e. how it managed and from the current data, which determine the current financial health of the company. Based on this financial analysis and data from it we can then predict areas that may cause problems for the company in the future, in other words, which the company must improve. The financial analysis is carried out on the basis of financial statement data. According to these data, we can calculate financial indicators that help the company to make financial decisions. The paper focuses on the main indicators that affect the current and past financial situation in the selected company.

Key words: liquidity, profitability, indebtedness, turnover, profit and loss statement

JEL KLASIFIKÁCIA: D24, M41

ÚVOD

Všetky podniky, ktoré sa chcú udržať na trhu by mali poznať svoju finančnú situáciu a netýka sa to len základných informácií ako napr. zisk, ale podrobne a pravidelne vykonávať analýzu finančnej situácie. Finančná analýza predstavuje akýkoľvek rozbor ekonomickej činnosti podniku, v ktorom kľúčovú úlohu zohrávajú peniaze a čas. Je to súbor určitých metód, vďaka ktorým môžeme identifikovať a ovplyvniť postavenie celého podniku na trhu a na základe tejto analýzy aj celkovú ekonomickú situáciu. Predstavuje jeden z prostriedkov používaných na určenie finančného zdravia podniku. Finančná analýza dáva podniku možnosť komplexne posúdiť úroveň hospodárenia, úspešnosť na trhu, rentabilitu, efektívnosť,

flexibilitu, kvalitu manažmentu, pôsobenie vonkajších faktorov a predpokladať budúci vývoj na základe minulosti a prítomnosti. (Kotulič, Király, Rajčániová, 2007)

1 FINANČNÁ ANALÝZA

1.1 Zdroje finančnej analýzy

Tri možné metódy na zlepšenie reprezentatívnosti alebo presnosti účtovných informácií vo finančnej analýze a plánovaní sú: využitie alternatívnych informácií, štatistických nástrojov a finančných a ekonomických teórií. (Lee, 2016)

Finančná analýza využíva rôzne informačné zdroje, ktoré vo všeobecnosti členíme na interné a externé zdroje. Interné zdroje predstavujú informácie priamo o podniku a nemusia byť všetky zverejnené a tie, ktoré sú verejné zvyčajne patria k informáciám potrebných na finančnú závierku. Účtovná závierka je podriadená legislatívou a obsahuje okrem iného hlavne súvahu, výkaz ziskov a strát a prehľady o peňažných tokoch, prehľady o pohyboch vlastného kapitálu a rôzne iné prílohy vrátane poznámok. Tieto informácie nie sú verejné vo všetkých spoločnostiach, napr. v akciových spoločnostiach je bežné, že tieto informácie sú verejne dostupné s časovým oneskorením. (Oreský, 2016)

Externé zdroje finančnej analýzy sú informácie vonkajšieho prostredia firmy jeho vplyvu oblasti domáceho ale aj zahraničného prostredia. Veľmi dôležité zdroje, ktoré ovplyvňujú firmu, sú informácie z finančného a kapitálového trhu a nadobúdajú globálny charakter bez nejakého teritoriálneho ohraničenia. (Oreský, 2016)

1.2 Postup pri finančnej analýze

Rozhodovanie v podniku by podľa Syneka (2007) nebolo možné, keby podnik nemal spoľahlivé informácie, ktoré sa získavajú a neskôr analyzujú a vďaka nim sa dosiahne konečný pohľad na finančnú situáciu podniku.

Postup finančnej analýzy zahŕňa nasledujúce kroky (Synek, 2007):

1. Agregovanie ukazovateľov súvahy, výsledovky a výkazu cash flow.
2. Analyzovanie absolútnych ukazovateľov.
3. Analyzovanie výkazov zostavených v percentuálnom vyjadrení.
4. Výpočet pomerových ukazovateľov.
5. Porovnávanie pomerových ukazovateľov s odvetvovými priemerami.
6. Hodnotenie pomerových ukazovateľov.
7. Hodnotenie vzťahov medzi jednotlivými pomerovými ukazovateľmi.
8. Výpočet a hodnotenie ďalších možných ukazovateľov.
9. Aplikácia postupov.
10. Návrhy na opatrenia.

2 ANALÝZA POMEROVÝCH UKAZOVATEĽOV

Pri finančnej analýze sa najčastejšie využívajú pomerové ukazovatele umožňujúce poskytnúť obraz o celkovej finančnej situácii podniku.

Ukazovatele efektívnosti, tiež nazývané pomery strany aktív, podľa Mayesa (2013) poskytujú informácie o tom, ako spoločnosť využíva svoje aktíva na tvorbu predaja.

Růčková (2010) hovorí, že pomerové ukazovatele sa vypočítajú ako pomer jednej alebo niekoľkých účtovných položiek k inej položke alebo jej skupine z niektorých zo spomínaných účtovných výkazov.

Najčastejšie členíme pomerové ukazovatele podľa hľadiska zamerania na:

- Ukazovatele likvidity
- Ukazovatele rentability

- Ukazovatele zadlženosti
- Ukazovatele aktivity
- Ukazovatele trhovej hodnoty
- Ukazovatele cash flow (Alexy, 2005)

Nasledujúca časť príspevku sa bude venovať jednotlivým pomerovým ukazovateľom.

2.1 Ukazovatele likvidity

Likvidita naznačuje ako je podnik schopný splácať svoje záväzky. Pojem likvidita sa nahrádza aj slovom likvidnosť, solventnosť. To ako je podnik likvidný nám ukazuje ako rýchlo vie podnik zmeniť majetok na peniaze, ktorými neskôr uhradí záväzky. To znamená, že podnik je krátkodobý likvidný vtedy, ak je schopný predat' zásoby, vybrať za nich pohľadávky z obchodných stykov, poprípade by podnik reálne vlastnil hotovosť na bankových účtoch, ktorá by v prípade úhrady pohľadávok bola dostatočná. Likvidita v podniku by nemala byť ani vysoká, pretože vlastné zdroje sú drahé ale zase ani nízka, pretože by to o podniku vypovedalo, že je financované prevažne z cudzích zdrojov.

Analýza likvidity tvorí podstatnú časť finančnej analýzy. Ak podnik má na úhradu peniaze prevažne z vlastných zdrojov tak podnik môže svoje zdroje využiť aj výhodnejšie. Naopak ak podnik nemá vlastné zdroje na úhradu záväzkov tak by mal uvažovať ako túto situáciu zmeniť (Růčková, 2010).

Poznáme tri stupne likvidity:

Likvidita 1. stupňa – označovaná ako pohotovostná likvidita, je to splácanie krátkodobých záväzkov z najviac likvidných zdrojov. Odporúčaná hodnota 0,2 – 0,5 (Oreský, 2016).

$$\text{Likvidita 1. stupňa} = \frac{\text{finančné účty}}{\text{krátkodobé záväzky spolu}} \quad (1)$$

Likvidita 2. stupňa – označovaná ako bežná likvidita, je splácanie krátkodobých záväzkov pomocou peňažných ekvivalentov a tiež pohľadávkami. Odporúčaná hodnota 1 - 1,2 (Oreský, 2016).

$$\text{Likvidita 2. stupňa} = \frac{\text{finančné účty} + \text{pohľadávky}}{\text{krátkodobé záväzky spolu}} \quad (2)$$

Likvidita 3. stupňa – označovaná ako celková likvidita a pracovný kapitál, je splácanie krátkodobých záväzkov pomocou krátkodobého majetku. Odporúčaná hodnota 1,8 – 2,5 (Oreský, 2016).

$$\text{Likvidita 3. stupňa} = \frac{\text{finančné účty} + \text{pohľadávky} + \text{zásoby}}{\text{krátkodobé záväzky spolu}} \quad (3)$$

Z rôznych porovnaní môžeme určiť zásadnú väzbu medzi krátkodobými záväzkami a pohľadávkami a to hlavne z obchodnej činnosti. Tento vzťah určuje platobnú neschopnosť podniku. Podniku, ktorý sa dostane do tejto situácie hovoríme o takzvanej druhotnej platobnej neschopnosti (Oreský, 2016).

$$\text{Platobná neschopnosť} = \frac{\text{krátkodobé záväzky}}{\text{pohľadávky}} \quad (4)$$

2.2 Ukazovatele zadlženosti

Tento ukazovateľ hodnotí ako podnik využíva cudzie finančné zdroje pri financovaní podnikových potrieb. Často odborníci z praxe odporúčajú úpravu alebo zrealizovanie vlastného imania i keď sa to v súvislosti s ukazovateľmi zadlženosti len zriedkavo objavuje. Výška vlastného imania podáva veriteľom reálnejší pohľad pri financovaní podniku, lebo pri vyššom
MANAŽMENT V TEÓRII A PRAXI, roč. 15, 2019, č. 4
ISSN 1336-7137

podiele vlastného imania v podniku je firma bonitnejšia. Majitelia sa snažia, aby ich firmu považovali za finančne dôveryhodnú pri pohľade na podiel vlastného majetku, preto chcú tento podiel zvýšiť. (Knápková a Pavelková, 2010)

Keď nie sú k dispozícii dostatočné informácie, ktoré potvrdzujú reálnu hodnotu nehmotného majetku alebo oceňovacích rozdielov, je odporúčané pri finančnej analýze maximálne konzervatívny postup a preto je nutné tieto položky odpočítavať od vlastného imania. Avšak pri dostatku relevantných informácií je možné tieto aktíva v majetku podniku aj ponechať.

Pre zistenie úrovne využitia cudzieho kapitálu nám pomáha ukazovateľ stupňa zadlženosti počítaný v percentách (Knápková a Pavelková, 2010).

$$\text{Stupeň zadlženosti (\%)} = \frac{\text{celkové záväzky a úvery}}{\text{celkové aktíva}} \times 100 \quad (5)$$

Pre výpočet využitia dlhodobého cudzieho kapitálu v podniku používame ukazovateľ dlhodobej zadlženosti počítaný v percentách (Knápková a Pavelková, 2010).

$$\text{Dlhodobá zadlženosť (\%)} = \frac{\text{dlhodobé záväzky a úvery}}{\text{celkové aktíva}} \quad (6)$$

Stupeň finančnej samostatnosti dostaneme pri výpočte finančnej zadlženosti po zohľadnení výšky financovania z vlastného imania. Vychádza zo zapojenia vlastného kapitálu k celkovým aktívam (Knápková a Pavelková, 2010).

$$\text{Stupeň finančnej samostatnosti} = \frac{\text{vlastné imanie}}{\text{celkové aktíva}} \quad (7)$$

2.3 Ukazovatele aktivity

Pri riadení aktív podľa Grünwalda a Holečkovej (2008) používame ukazovatele aktivity, nimi vyjadrujeme ako efektívne a intenzívne podnik zužitkuje svoj majetok. Poukazuje na to ako podnik používa jednotlivé majetkové časti, či disponuje určitými kapacitami, ktoré nie sú dostatočne využívané. Na druhej strane príliš vysoká rýchlosť obratu môže znamenať, že podnik nemá dostatok produktívnych aktív a v budúcnosti nebude mať možnosť ich realizovať. Ukazovatele aktivity sú jedným zo základných činiteľov efektívnosti, majú významný vplyv na ukazovateľ rentability celkového a vlastného kapitálu. Z technického hľadiska je aktivita charakterizovaná dvoma typmi ukazovateľov aktivity a to :

- Rýchlosť obratu – vyjadruje počet obrátok, to znamená, že určuje množstvo koľko sa daná položka alebo viacero položiek ako keby obrátila v tržbe alebo nejakej inej položke za určité obdobie.
- Doba obratu – vyjadruje dĺžku obdobia, ako dlho trvá jeden obrat, vyjadruje sa v jednotkách času. Doba obratu aj udáva takzvanú relatívnu viazanosť kapitálu vo forme určitého aktíva (Grünwald a Holečková, 2008).

K základným ukazovateľom patrí obrat celkových aktív.

$$\text{Obrat celkových aktív} = \frac{\text{tržby}}{\text{celkové aktíva}} \quad (8)$$

Obrat celkových aktív vypovedá o tom ako sú tieto aktíva využité v podniku (Králová, 2009).

Výsledok vypovedá o tom, ako sú celkové aktíva podniku využité. Čím vyššia hodnota vyjde, tým je to pre podnik výhodnejšie. Naopak, ak je hodnota výsledku nízka, znamená to, že podnikateľská aktivita firmy je nízka, a že je potrebné ju zvýšiť. (Králová, 2009).

Pri zameraní sa na jednotlivé zložky aktív, môžeme definovať nasledujúce čiastkové ukazovatele obratu a doby obratu aktív, a to: obrat zásob, doba obratu zásob, obrat pohľadávok a doba obratu pohľadávok.

Najčastejšie používaný ukazovateľ aktivity z hľadiska čiastkových ukazovateľov je ukazovateľ obrat zásob. S ním môžeme vyhodnotiť efektívnosť využívania najmenej likvidnej zložky obežných aktív, a to zásob (Králová, 2009).

$$\text{Obrat zásob} = \frac{\text{tržby}}{\text{zásoby}} \quad (9)$$

Tento ukazovateľ nám udáva počet obrátok zásob za sledované obdobie, čiže množstvo, koľkokrát sa zásoby premenia na odlišnú formu obežného majetku až po konečný predaj výrobku a návratný nákup zásob. Čím vyšší výsledok, tým lepšie pre podnik, lebo zásoby nie sú na sklade dlhodobo ale kolujú v podniku. (Králová, 2009)

Doba obratu zásob slúži k hodnoteniu efektívneho využívania zásob. Pre výpočet doby obratu zásob nám slúži tento vzorec:

$$\text{Doba obratu zásob} = \frac{365}{\text{obrat zásob}} \quad (10)$$

Králová (2009) hovorí, že doba obratu zásob predstavuje dobu, za akú sa zásoby premenia naspäť do formy zásob a platí, že čím kratšie to trvá, tým lepšie pre podnik. Je tiež podstatné uvedomiť si, že rýchly obrat zásob nemusí znamenať ich intenzívne využívanie.

Ukazovateľ obrat pohľadávok vypočítame takto:

$$\text{Obrat pohľadávok} = \frac{\text{tržby}}{\text{pohľadávky}} \quad (11)$$

Ukazovateľom obrat pohľadávok sa podľa Královej (2009) vypočíta počet obrátok, teda ako rýchlo sú pohľadávky premenené na hotovosť za obdobie zvyčajne jedného roka. Čím vyššia hodnota, tým podnik získava, teda tým rýchlejšie podnik inkasuje pohľadávky a to, čo získal môže použiť k ďalším nákupom. Na základe ukazovateľa obrat pohľadávok vieme vypočítať ďalší ukazovateľ, doba obratu pohľadávok, inak označovaný ako doba inkasa pohľadávok.

$$\text{Doba obratu pohľadávok} = \frac{360}{\text{obrat pohľadávok}} \quad (12)$$

Doba obratu pohľadávok ukazuje ako dlho sa majetok vyskytuje vo forme pohľadávok a to, za aký čas sú pohľadávky inkasované. Čím nižšia hodnota, tým výhodnejšie pre podnik (Králová, 2009).

2.4 Ukazovatele rentability

Rentabilita predstavuje zisk podniku. Pod pojmom rentabilita sa však nechápe zisk v peňažnom vyjadrení, ale zisk, ktorý sa dá porovnať k nejakej základni, pomocou ktorej bol tento zisk dosiahnutý, napr. k aktívam, nákladom, tržbám alebo výkonom. Aktíva sa pri tom správajú ako stavová veličina, zatiaľ čo výkony, tržby a náklady sú tokovými veličinami. Čitateľ predstavuje zisk v rôznych podobách alebo kategóriách, najčastejšie EBIT, EBT, EBI, EAT a zisk po zdanení plus úroky po zdanení. Za ukazovatele rentability sú považované aj ukazovatele, ktoré majú v čitateli peňažný tok, pridanú hodnotu alebo hrubé rozpätie. Ukazovatele rentability majú viacero výpočtov. (Kotulič, Király, Rajčániová, 2007)

Tab. 1: Ukazovatele rentability

Rentabilita celkového kapitálu ROI s použitím EBIT	$\frac{\text{EBIT}}{\text{celkový kapitál}}$
Rentabilita celkového kapitálu ROI s použitím EBIAT	$\frac{\text{EBIAT}}{\text{celkový kapitál}}$
Rentabilita celkového kapitálu ROI s použitím EBT	$\frac{\text{EBT}}{\text{celkový kapitál}}$
Rentabilita vlastného kapitálu ROE	$\frac{\text{Výsledok hospodárenia}}{\text{vlastný kapitál}}$
Rentabilita základného imania	$\frac{\text{NI}}{\text{základné imanie}}$
Rentabilita tržieb ROS	$\frac{\text{EAT}}{\text{tržby}}$
Rentabilita výnosov	$\frac{\text{NI}}{\text{výnosy}}$
Rentabilita nákladov	$\frac{\text{NI}}{\text{Náklady}}$
Rentabilita miezd (mzdových nákladov)	$\frac{\text{NI}}{\text{mzdové náklady}}$
Rentabilita majetku ROA	$\frac{\text{Zisk pre zdanením}}{\text{majetok}}$
Rentabilita dlhodobého hmotného majetku	$\frac{\text{NI}}{\text{dlhoboný hmotný majetok}}$

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Kotulič, Király, Rajčániová (2007)

Jedným zo základných cieľov každého podniku je maximalizácia rentability, a to nielen krátkodobo, ale aj z dlhodobého hľadiska, hoci základným cieľom posledných rokov je zvyšovať trhovú hodnotu podniku. Rast rentability podniku z časového hľadiska je kladným znakom úspešnosti podniku. Zvyšovať rentabilitu je do značnej miery náročné, i keď existuje viacero možností, ako to zrealizovať. Podnik sa musí hlavne zamerať na ovplyvňovanie výšky rentability, respektíve jej účinkov, a to na prírodné podmienky, ekonomické podmienky z rôznych hľadísk ako napríklad makroekonomické alebo trhové, štruktúra výroby, použité

postupy a technológia, stupeň využitia prostriedkov a práce, kvalita produkcie, realizačné ceny, výška nákladov, obrat, resp. doba obratu majetku, likvidita, spôsob financovania podnikateľskej činnosti a rôzne iné faktory (Kotulič, Király, Rajčániová, 2007)

2.5 Ukazovatele trhovej hodnoty podniku

Podľa Oreského (2016) ukazovatele trhovej hodnoty zlepšujú pohľad na podnik zvonka, o tieto informácie majú záujem hlavne potenciálni investori. Toto hodnotenie nám prináša pohľad do minulosti ale aj pohľad do budúcnosti a rizikovosť, ktorá v podnikaní môže nastať. Všetky informácie, ktoré pôsobia sa neskôr premietnu do trhovej hodnoty a ceny akcií. Na toto vyjadrenie sa používajú tieto ukazovatele:

$$\text{Vzťah kurzu a zisku} = \frac{\text{trhová cena akcie}}{\text{zisk na 1 akciu}} \quad (13)$$

- Interpretácia tohto vzorca je celkom zložitá aj keď vývoj môže podnik dosiahnuť aj keď zisk klesne čo zase nie je v podniku až tak žiaduce. Vyhovujúci interval od 6-20.

$$\text{Kurz akcie} = \frac{\text{trhová cena akcie}}{\text{nominálna hodnota akcie}} \quad (14)$$

- Vyhovujúci interval je vyšší ako 1

Medzi ďalšie ukazovatele patria dividendový výnos a market-to-book ratio. (Oreský, 2016)

2.6 Ukazovatele cash flow

Ukazovatele cash flow sa využívajú v podniku hlavne v oblasti rozhodovania. Pri počítaní ukazovateľov cash flow veľmi často používame výsledok hospodárenia. Medzi najčastejšie používané ukazovatele cash flow patria ukazovatele solventnosti, finančná rentabilita majetku, finančná rentabilita vlastného kapitálu, stupeň oddĺženia, rýchlosť splácania úveru, finančné úrokové krytie. Jednotlivé vzorce sú počítané podľa toho koľko finančných prostriedkov cash flow s použitím iných prostriedkov ako napríklad majetok, vlastný kapitál a podobne. (Oreský, 2016)

3 ROZDIELOVÉ UKAZOVATELE

Pri analýze a získavaní výsledkov pre riadenie finančnej situácie podniku využívame rozdielové ukazovatele, ktoré môžeme označiť aj ako fondy finančných prostriedkov. Sú vnímané ako súčet niektorých stavových ukazovateľov, ktoré vyjadrujú aktíva alebo pasíva podniku, alebo môžu vyjadrovať rozdiel medzi súčtom položiek krátkodobých aktív a niektorých položiek krátkodobých pasív. (Sedláček, 2008)

Čistý pracovný kapitál je podľa Sedláčka (2008) najviac používaný ukazovateľ z hľadiska rozdielových ukazovateľov, vypočítame ho ako rozdiel medzi bežnými aktívami a bežnými záväzkami. Na sledovanie čistých pohotových prostriedkov pre okamžitú likviditu sa používa čistý peňažný fond. Vypočítame ho ako rozdiel medzi pohotovými peňažnými prostriedkami a okamžite splatnými záväzkami. Čistý peňažno-pohľadávkový finančný fond je akoby stredná cesta medzi obidvoma predchádzajúcimi rozdielovými ukazovateľmi likvidity. Jeho výkaz obsahuje prírastky a úbytky položiek rozvahy, z ktorých bol fond vyňatý, a ktoré potom tvoria jeho vnútornú náplň.

ZÁVER

Každý podnik, ktorý sa chce udržať v konkurenčnom prostredí na trhu by mal poznať svoje postavenie na trhu, konkurenciu a finančnú situáciu. Na základe toho vie predísť rizikám, ktoré by mohli jeho pozíciu na trhu ohroziť. Finančnú situáciu zistí na základe podrobnej finančnej analýzy.

Príspevok sa zameriava na nástroje hodnotenia finančnej situácie podniku. Na to využívaná horizontálna a vertikálna analýza využíva pomerové a rozdielové ukazovatele, ktoré sú v príspevku detailne definované a popísané.

LITERATÚRA

- ALEX, J. 2005. Finančná a ekonomická analýza. Bratislava : Iris, 2005. 121 s. ISBN 80-89018-90-4.
- GRÜNWARD, R., HOLEČKOVÁ, J. 2007. Finanční analýza a plánování podniku. Praha : Ekopress, 2007. 318 s. ISBN 978-80-86929-26-2
- KNÁPKOVÁ, A., PAVELKOVÁ, D. 2010. Finanční analýza – Komplexní průvodce s příklady. Praha: Grada Publishing, 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3349-4
- KOTULIČ, R., KIRÁLY, P., RAJČANIOVÁ, M. 2007. Finančná analýza podniku. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2007. 238 s. ISBN 978-80-8078-342-6.
- LEE, A., LEE J., LEE CH. 2016. Financial analysis, Planning and Forecasting. London: World Scientific Publishing, 2016. 1358 s. ISBN 9789814723848
- MAYES, R. T. 2013. Financial Analysis with Microsoft Excel. USA: Cengage Learning, 2013. 519 s. ISBN 978-1-285-43227-4
- ORESKÝ, M. 2016. Finančná a ekonomická analýza obchodného podniku. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2016. 232 s. ISBN 978-80-225-4232-0.
- RŮČKOVÁ, P. 2011. Finanční analýza. 4. vyd. Praha : GRADA Publishing, 2011. 144 s. ISBN 978-80-247-3916-8. 17.
- SEDLÁČEK, J. 2008. Finanční analýza podniku. Computer press .2008. 154 s. ISBN 8025118306
- SYNEK, M. a kol. 2007. Manažerská ekonomika – 4. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. 464 s. ISBN 978-80-247-1992-4

INFORMÁCIE O AUTOROVI

Ing. Zuzana Rudášová

Katedra kvantitatívnych metód
Podnikovohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: zuzana.rudasova@student.euke.sk

RECENZIA

VERNER, Robert: *Finančné trhy a inštitúcie*. 1. vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2019. 141 s. ISBN 978-80-225-4674-4.

Finančné trhy predstavujú významnú a neoddeliteľnú súčasť globálnej ekonomiky, ktorá môže byť veľmi dobrým sluhom, ale aj zlým pánom. Pre každého aktéra, či už ide o investora na dlhopisovom trhu, národného regulátora alebo finančného riaditeľa podniku, je poznanie potenciálu, ako aj nástrah finančných trhov nevyhnutnou záležitosťou. Nielen kvôli získavaniu a umiestňovaniu prebytočných peňažných prostriedkov, ale predovšetkým kvôli ich silnému prepojeniu s reálnym hospodárstvom. Finančné trhy a inštitúcie na nich pôsobiace totiž ponúkajú množstvo nástrojov, ktoré schopný a informovaný investor vie využiť vo svoj prospech v každej situácii.

Publikácia poskytuje výstižné informácie nevyhnutné pre oboznámenie sa s problematikou finančných trhov. Je rozdelená do šiestich obsahovo logicky na seba nadväzujúcich hlavných kapitol.

Po vymedzení základných pojmov a charakteristike a rozdelení finančných trhov z viacerých hľadísk sa autor publikácie detailnejšie venuje finančným inštitúciám. Zameriava sa na banky, ktoré sa v štruktúre bankovej sústavy členia na centrálnu banku, komerčné banky a investičné banky. Pozornosť tiež venuje poisťovniam a ostatným subjektom finančných trhov, ako napríklad obchodníkom s cennými papiermi, burzám, dôchodkovým správcovským spoločnostiam a pod. Spoločným znakom všetkých týchto finančných inštitúcií je napomáhať k efektívnemu prijímaniu prostriedkov z prebytkových jednotiek a ich smerovaniu do subjektov deficitných.

Vzhľadom na skutočnosť, že na finančnom trhu pôsobia prevažne spoločnosti, ktoré v rámci svojej činnosti využívajú cudzie zdroje, je z dôvodu ochrany investorov nevyhnutné, aby štát reguloval a dohliadal ich operácie. Problematikou regulácie finančných trhov sa zaoberá tretia kapitola. Obchodovanie na burze a na mimoburzových trhoch je vysvetlené vo štvrtej kapitole predkladaného učebného textu.

Pre potreby praxe je nevyhnutné venovať sa aj problematike analýzy cenných papierov, v rámci ktorej sa rozlišujú tri druhy, a to fundamentálna analýza, technická analýza a psychologická analýza. Kapitola je doplnená o väčšie množstvo obrázkov a grafov, ktoré text sprehľadňujú a napomáhajú k jeho pochopeniu.

Veľmi pozitívne hodnotím spracovanie poslednej, šiestej kapitoly s názvom bubliny a krízy. Ide o veľmi aktuálnu problematiku a reálne vznikajúce problémy v národnom hospodárstve, ktorým jednotlivé ekonomiky už niekoľko desiatok rokov dozadu museli a neustále musia čeliť. Ide napríklad o tulipánovú horúčku, bublinu južných morí, krach Wall Street, Dot-com bublinu, ale aj ostatnú hypotekárnu bublinu.

Autor publikácie pracoval s rozsiahlym množstvom prevažne zahraničnej knižnej literatúry a spracoval a zjednotil problematiku a prístup viacerých autorov k riešenej problematike do jedného logického celku.

Po obsahovej a formálnej stránke je publikácia na veľmi dobrej odbornej úrovni. Obsahuje 31 obrázkov a 3 tabuľky, ktoré ju sprehľadňujú.

Publikácia prináša všestranne využiteľné poznatky a môže slúžiť ako učebný materiál pre študentov k predmetu Finančné trhy vyučovanému na Podnikovohospodárskej fakulte

Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach, ale aj obdobných predmetov vyučovaných na ostatných fakultách ekonomického zamerania.

doc. Ing. Emília Duřová Spiřáková, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Tajovského 13, 041 30 Kořice
e-mail: emilia.spisakova@euke.sk

SPRÁVA Z PODUJATIA

ŠPECIFIKÁ KOMUNIKÁCIE SÚČASNÝCH MANAŽÉROV V ŠTÁTOM A VEREJNOM SEKTORE

Komunikácia, ako neodmysliteľná súčasť manažérskych spôsobilostí, podlieha súčasne s inými oblasťami manažmentu moderným technologickým vplyvom. Permanentne sa zintenzívňujúca elektronizácia komunikácie spôsobuje vytrácanie sa osobnostných prvkov, ktoré sú v komunikácii veľmi významné. Z tohto dôvodu je nevyhnutnou a permanentnou požiadavkou zvyšovanie kvality verbálnych a neverbálnych komunikačných spôsobilostí manažérov nielen v súkromnej sfére, ale rovnako aj v štátnom a verejnom sektore.

Dňa 6. novembra 2019 sa na Podnikovohospodárskej fakulte EU v Bratislave so sídlom v Košiciach uskutočnila prednáška „Špecifiká komunikácie súčasných manažérov v štátnom a verejnom sektore“. Prednášku viedla odborníčka z Právnickej fakulty UPJŠ v Košiciach, Ing. Karolína Červená, PhD. Prednáška sa uskutočnila v rámci Týždňa vedy a techniky na Slovensku v roku 2019, pre študentov predmetu Komunikačné a manažérske spôsobilosti. Prednáška bola spojená s diskusiou, ktorá bola zameraná na porovnanie komunikačných štýlov rôznych typov manažérov, vrátane neverbálnej komunikácie, ktorá zohráva dominantnú úlohu v osobnej komunikácii.

Ing. Cecília Olexová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Katedra manažmentu
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: cecilia.olexova@euke.sk

Fotogaléria:

SPRÁVA Z PODUJATIA

EDAMBA 2019

V dňoch 23. a 24. októbra 2019 sa v Bratislave konala 22.medzinárodná vedecká konferencia doktorandov, ktorej cieľom bolo poskytnúť priestor na výmenu najnovších poznatkov a názorov v oblasti vedeckého výskumu. Hlavnými rečníkmi konferencie boli doc. Mgr. PhDr. Silvester Van Koten, PhD a prof. Alexandru Minea, ktorí svojimi úvodnými prednáškami úspešne rozprúdili diskusiu s účastníkmi. Po úvodných prednáškach pokračovali prezentácie jednotlivých účastníkov konferencie v piatich sekciách na témy:

- Hospodárska teória 1,
- Hospodárska teória 2,
- Účtovníctvo-obchod-informatika,
- Finančné riadenie, globálna ekonomika a jazyk,
- Marketing.

Konferencie sa zúčastnili aj študenti Podnikovohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach, ktorí výsledky svojich výskumov prezentovali v sekciách Marketing, Finančné riadenie a Účtovníctvo-obchod-informatika. Formálne aj neformálne rozhovory považujeme za prínosné pre každého z účastníkov a tešíme sa na ďalší ročník konferencie EDAMBA.

Ing. Terézia Barlašová

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: terezia.barlasova@student.euke.sk

Fotogaléria:

